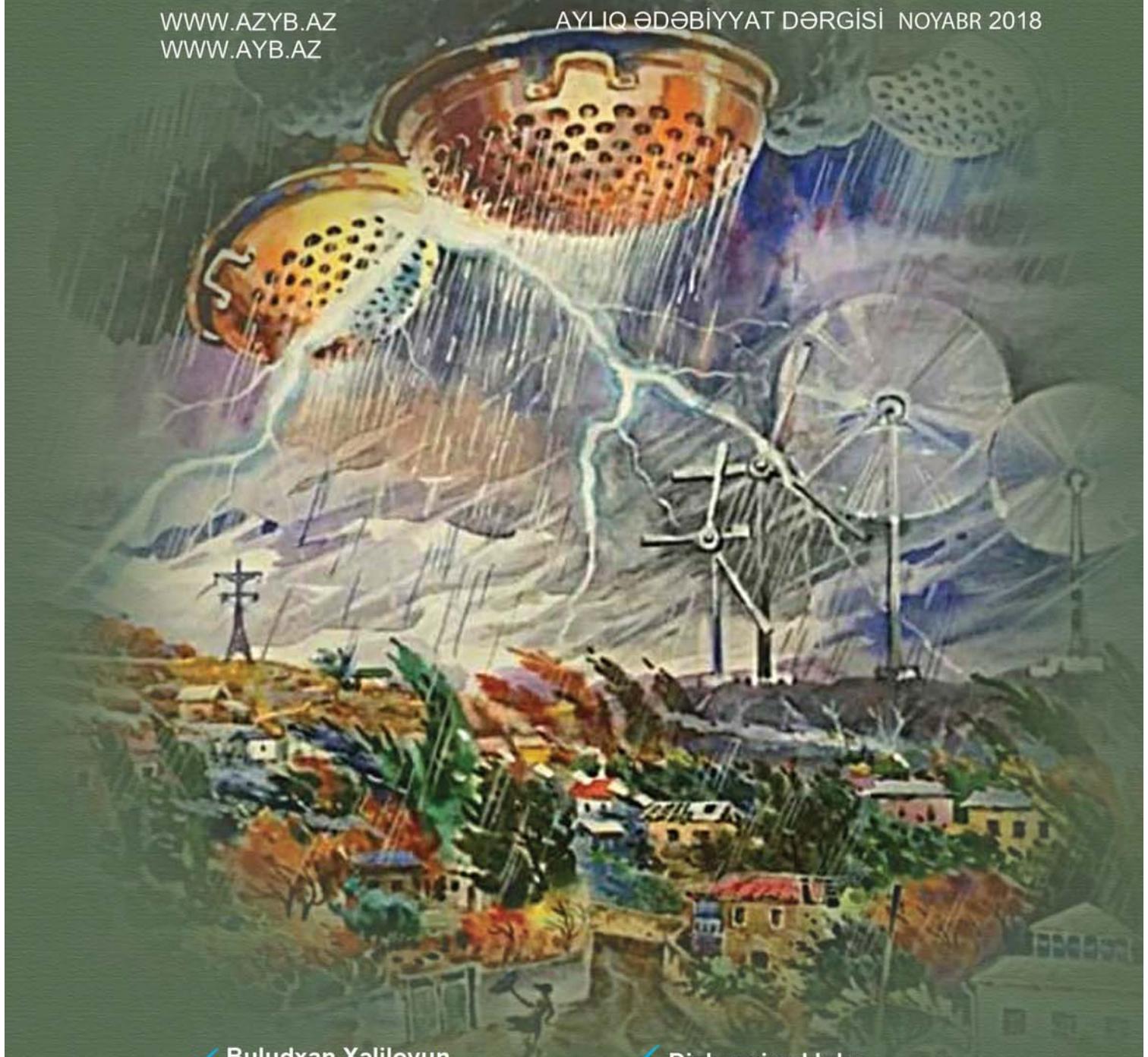

ULDUZ

№011 (594)

WWW.AZYB.AZ
WWW.AYB.AZ

AYLIQ ƏDƏBİYYAT DƏRGİSİ NOYABR 2018

- ✓ Buludxan Xəlilovun ekspertizası
- ✓ Səhər Əhmədin özüylə söhbəti və şeirləri
- ✓ Dünyanın Puşkinı

- ✓ Diskussiya klubu
- ✓ Mirzə Babayevin sonuncu tələbəsi
- ✓ Dərgidə kitab

BU SAYIMIZDA

3

Buludxan XƏLİLOV
Yaradıcılığının
hərarətini
bölüşənlər...

8

Səhər ƏHMƏD
özüylə söhbəti
və şeirləri

12

Çinara ÖMRAY
Şərbət

15

Elvin PAŞA
şəir vaxtı

22

İntiqam YAŞAR
... bütün biletlər
birtərəflidir...

24

qısa fikirlər
xəzinəsi

28

Xuraman
HÜSEYNZADƏ
Nə deyim başqa?

31

tərcümə saatı

35

Ayaz ARABAÇI
Asmisan üzündən
mələk şəklini

17

diskussiya klubu

37

Natiq
MƏMMƏDLİ
nəşr

41

Firuz MUSTAFA
Dünyanın
Puşkin'i

46

Zəka
VİLAYƏTOĞLU
Bataqlıq

51

Namiq
HACIHEYDƏRLİ
Gizli tarix

54

Mirzə
Babayevin
sonuncu
tələbəsi

58

Qəşəm
NƏCƏFZADƏ
iki hekayə

61

İltimas SƏMİMİ
şair vaxtı

62

Təranə Vahid
açıq məktub

65

Faiq BALABƏYLİ
son şeirlər

68

Debüüt
üç imza

73

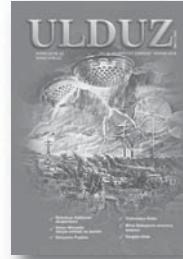
Vahid ASLAN
Yağış havası

74

Balayar Sadiq
esse

76

dərgidə kitab

Təsisçilər:

Azərbaycan Yazarlar Birliyi və
«Ulduz» jurnalının kollektivi

Baş redaktor

Qulu Ağsəs

Redaksiya heyəti

Təranə Vahid

(Baş redaktor müavini)

Həyat Şəmi

Elçin Mirzəbəyli

Xəyal Rza

Səhər

Xanəmir

Rəsmiyə Sabir

Elxan Yurdoglu

Nuranə Nur

Anar Amin

Elmar Vüqarlı

Ələmdar Cabbarlı

Qılman İman

Hafiz Hacxlil

Nisəbəyim

Fərid Hüseyn

Məşhəti Musa

Elşən Əzim

Seyfəddin Altaylı

(Türkiyə)

Xaqani Qayıblı

(Estoniya)

Baloğlan Cəlil

(Başqırdıstan)

Saodat Muxammadova

(Özbəkistan)

Nilufər Şixli

(Moskva)

Günay Səma Şirvan

(Voronej)

Bədii redaktor

Ədalət Həsən

Ünvanı: Az-1000, Bakı,

Xaqani küçəsi, 25

ulduz_dergisi@mail.ru

dursul@mail.ru

www/ayb.az

Telefon: 498-72-43

Çapa imzalanıb: 16.11.2018

«Ulduz» jurnalı redaksiyasında

yığılıb sahifələnib.

«Aspoliqraf LTD» MMC-də

çap olunub.

Sifariş №95, Tiraj: 300

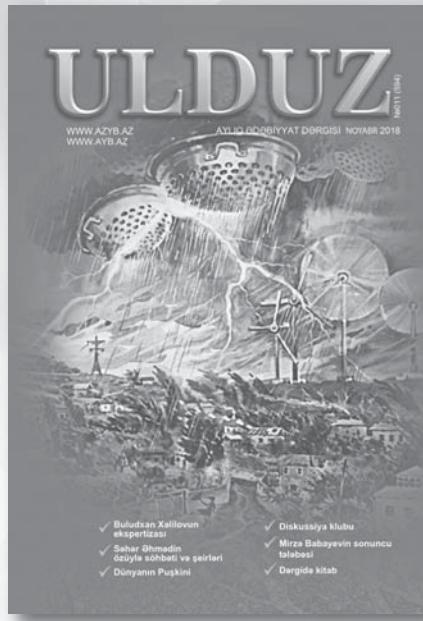
Qiyməti: 2 man.

1967-ci ildən çıxır

Şəhadətnamə № 238

Nömrənin eksperti:

Məti Osmanoğlu

**«AZƏRMƏTBuatYAYIMI»
AÇIQ SƏHMDAR
CƏMİYYƏTİ**

«Ulduz» jurnalına abunə olmaq üçün respublikanın bütün şəhər və rayon «Mətbuatyayımı» şöbələrinə müraciət etməyiniz kifayətdir.

**«QAYA»
MƏTBuat YAYIMI**

«Ulduz» jurnalına abunə olmaq üçün respublikanın bütün şəhər və rayon «QAYA» mətbuat yayımı şöbələrinə müraciət etməyiniz kifayətdir.

**«EKSPRESS»
MƏTBuat YAYIMI**

«Ulduz» jurnalına abunə olmaq üçün respublikanın bütün şəhər və rayon «EKSPRESS» mətbuat yayımı şöbələrinə müraciət etməyiniz kifayətdir.

Jurnalın

1 aylıq abunə qiyməti – 2.00 man.

6 aylıq abunə qiyməti – 12.00 man.

Bakı şəhərində abunə yazılmış istəyənlər:

**440 – 27 – 85
440 – 39 – 83
440 – 46 – 94**

**564 – 63 – 45
598 – 35 – 22
556 – 67 – 13
564 – 48 – 96**

**437 – 28 – 10
408 – 17 – 51**

nömrəli telefonlara zəng edə bilərlər.

ISNN 0134-522 İNDEKS AZ 1000 2 AZN

Buludxan XƏLİLOV

Yaradıcılığının hərarətini bölüşənlər...

(“Ulduz”un oktyabr sayı haqda qeydlər)

Ekspert kimi yazımı hərarətlə başladım

“Ulduz” jurnalının oktyabr nömrəsində Qulu Ağsəsin “Hərarət normadan yuxarıdı...” esesi uzun illərdi tanıdığım, şeirlərini dönə-dönə oxuduğum, doğma münasibətdə olduğum Avdi Qoşqardan bəhs edir. Qulu Ağsəs Avdi Qoşqar barədə deyir: “Ümid şeirlərinin hərarətinədi”. Çox dürüst və dəqiq fikirdir. “Ümid şeirlərinin hərarətinədi” deməkdə məqsəd yazı-pozu adamlarının yaradıcılığının hərarətini oxucuya çatdırmaqdır, daha doğrusu, oxucu ilə bölüşməkdir. Axı hər bir yazı-pozu adamının yaradıcılığının özünəməxsus hərarəti var. Məhz bu hərarətə görə yazı-pozu adamları yaradıcılığı və üslubu baxımından bir-birindən fərqlənirlər, Avdi Qoşqar kimi. Doğrudan da, o, evdən, eldən-obadan gələn bir qələm əhlidir. O özünü başqalarına təqdim etməkdən daha çox (bəlkə də, tamam uzaq) içində damışan bir qələm əhlidir. Sadəlövhür, tipik kənd adamıdır, şairdir. “Hərarət normadan yuxarıdı...” yazısında Avdi Qoşqarın obrazı, portreti çəkilir. Çox yiğcam və dəqiq koordinatları ilə birgə. Uzun illərdir ki, Azərbaycan Televiziyasında “Yurd yeri” verilişini aparan Avdi Qoşqar öz obrazını belə yaradıb: yurdunun, elinin, obasının, ölkəsinin təəssübünü çəkən televiziya işçisi. Ancaq onun bu obrazının hərarəti şairliyindən güclər. O, şair kimi olduqca hərarətlidir. Bu hərarət məcbur edir ki, onun barəsində yazılınsın. Bu hərarəti duyan, hiss edən Qulu Ağsəs Avdi Qoşqara biganə qala bilmir. Axı Qulu Ağsəsin özü də hərarətin nə olduğunu yaxşı bilir və o da hərarət əhlidir.

Bələliklə, hərarətli bir ovqatla başlayıb, hərarətli bir ekspert rəyi yazmaq üçün “Ulduz” jurnalının oktyabr nömrəsini əlimə götürüb

oxumağa başladım. Məndən əvvəlki ekspert Ələmdar Cabbarlının qeydləri də xoşuma gəldi. Ona görə xoşuma gəldi ki, o, “Ulduz” jurnalının sentyabr nömrəsini yiğcam təhlil edib, xarakterik cizgiləri xarakterik şəkildə oxucuya çatdırıb. O, ekspert kimi fikrinin sonunda gənclərin (təbii ki, yaradıcı gənclərin) heykəlləşməyə tələsməmələrini vacib saymaqla onları daha məsuliyyətli olmağa çağırıb. Bu da yaradıcı gənclərin məsuliyyətini artırmaqdə heç də az rol oynamır.

“Özüylə səhbət” etməyə hazır olanlar

Ən başlıcası odur ki, “özüylə səhbət” etməyə hazır olanlar ədəbiyyat aləmində mükəmməlliyyin həddini bilirlər. Bu mənada Rəşad Nağı Mustafa mükəmməl olmaqdır (heç şübhəsiz ki, ədəbiyyatda) nəyə üstünlük verməyin qayda-qanununu yaxşı bilir. O çox dəqiq bilir ki, təqdimatların böyük rol oynadığı ədəbi mühitdə bəzən istedadlar kölgədə qalır, başqa sözlə, tanınmir. Ona görə də hər zaman ədəbi orqanların üzərinə böyük məsuliyyət düşür.

“Özüylə səhbət” edən Rəşad Nağı Mustafa ədəbiyyatın fəlsəfi missiyasını analiz etməkdə də düzgün yol tutur. O, fəlsəfədəki “inkarı inkar” qanununu ədəbiyyata təqdim edir və deyir ki, keçmiş inkar etməklə ədəbiyyatda irəli getmək olmaz. Yəni keçmiş ədəbiyyatı (zəif və güclü, qüsurlu və qüsursuz ədəbiyyat nümunələri bütövlükdə götürülməklə) unutmaq, ona biganə yanaşmaq inkişafın qarşısını ala bilər. Bəli, ədəbiyyatda pis və yaxşı nə varsa, o, ədəbiyyatdır. Pisi və yaxşısı fərqlənən ədəbiyyat (ədəbiyyat nümunələri) inkişafi üzə çıxarmaqdə bir

meyardır. Bu mənada yaradıcı insan öz pisini və yaxşısını (yazdıqlarının) görməyi bacarmalıdır. Bunu bacaranlar özlərinin də, başqalarının da inkişafını görə bilirlər. Bu mənada Rəşad Nağı Mustafanın düşüncə tərzi (ədəbiyyat barədə düşüncə tərzi) bizi razı salır. Nəticədə onun özüylə olan söhbətinə də, şeirlərinə də səmimi yanaşmalı oluruq. Rəşadın "Günel", "Sevda", "Fatimə", "Aysel", "Nərgiz", "Sevinc" adlı şeirlərində cəsarətli poetik misralar kifayət qədərdir. Məsələn, "Qızın ovuclarında dualar dik atılar", "Məndən olsa, bir də heç vaxt Allahsız sevmərəm, sevgilim, səni", "Günəş yır-yığış edib gələnəcən gec olar" və s. Yaxud o yazır:

*Eşqa əhli nəfsini kölə bilirsə,
heç vaxt getməyənlər
gələ bilirsə,
sümüklər ətlə örtülürsə,
örtülə bilirsə,
mən möcuzələrə inanıram.*

Rəşad Nağı Mustafanın poeziyasında səmi-miyyətin, səmimi etirafın bu üzündən o üzünü və o üzündən bu üzünü görmək olur. Şair üçün bu, ən vacib məqamlardan biridir. Diqqət:

*Doğulduq, uşaq olduq, böyüdük, adam olduq.
Sonra sevdik, sevəndə elə bildik, tam olduq.
Bir az da uşaq olduq...
Bir az da avam olduq...*

Şeirdən söz düşmüşkən, Kəmaləddin Qədimin şeirləri də "Ulduz" jurnalının oktyabr nömrəsini bəzəyir. Sözün həqiqi mənasında bəzəyir. Ölçülü-biçili misralar, mənalı sətirlər, dolğun poetik fikirlər, insanın ürəyindən tikan çıxaran poetik nümunələr bir daha Kəmaləddin Qədimin yaradıcılıq uğurlarıdır. Onun "Biz hazır nağılıq", "Barı bu oxunan Quran olaydı", "Toz basıb üstünü xatirələrin...", "Ömrümə daha bir sevgi gətirmə", "Sınmaqdan yanadı şüşələr, qadın...", "Əlibəş qalıb...", "Hələ sən yixdiğin evdə qalıram", "Yaman tanış gəlir bu külək mənə" şeirlərinin hər biri sözün həqiqi mənasında şeirdir. Şeirin bütün tələblərinə cavab verən şeirdir. Hansı bəndi, beyti, misranı oxusən, yalnız və yalnız məftun olursan, əhsən söyləyirsən. Onun yaradıcılığından gətirdiyimiz aşağıdakı nümunələrə necə əhsən deməyəsən?

*Əli də məmnundu, Vəli də məmnun,
Əli iş başında, Vəli boş qalıb.
Elə ağıllı da, dəli də məmnun,
Ağıllı boş qalıb, dəli boş qalıb.*

Yaxud:

*Bu gələn hədəfə vuran olaydı,
Sözünün üstündə duran olaydı.
Barı bu oxunan Quran olaydı
Belə gözəl səsə, avaza görə...*

Başqa bir misal:

*Bitəcək beş-altı qarışqa yolum,
Bu uzun, bu yorğun qarışqa yolum.
Bir ayrı yerim yox, bir başqa yolum,
Hələ sən yixdiğin evdə qalıram...*

"Ulduz" jurnalının oktyabr nömrəsində Seymour Sunun "Absurd", "Rəqqasə", "Seçim" adlı şeirləri çap olunmuşdur. Bu şeirlərdə açıqfikirlilik, müasir mövzulara müasir poetik tərzdə yanaşmaq, oxucunu düşündürmək və ona informasiya vermək üstün cəhətləri ilə diqqəti cəlb edir. Bunnların hamısı yaxşı bir hal kimi təqdirə-layıqdır.

Şəfaqətin, Sevil İşığın şeirləri də oxucunun qapısını döyür, oxucu öz ürəyinin qapısını həmin şeirlərə açmaya bilmir. Özünəməxsus ifadə, fərqli duyum və deym tərzi hər iki şairin şeirlərini oxunaqlı edir.

“Ulduz” jurnalının oktyabr nömrəsinin şeir müəlliflərindən biri də Akif Əhmədgildir. Az-çox ədəbiyyatla maraqlananlar Akif Əhmədgili yaxşı tanır, onun şair kimi nəyə qadir olduğunu bilirlər. Mən də qələminə yaxşı bələd olduğum, özünü çox yaxından tanıdığını və səmimi münasibətdə olduğum Akif Əhmədgilin “Hələ ki oğlumun başı açıqdır” şeiri barədə bir neçə kəlmə demək istəyirəm. Belə ki, biz indiyə qədər Akif Əhmədgili poetik fikrə, düşüncəyə nüfuz və təsir edən şair kimi tanıyırıq. Amma indi isə görürük ki, doğrudan da, olanlardan və olacaqlardan qəcəq mümkin deyil. Onun oğlu Toğrulun Mərkəzi Klinik xəstəxanada beyin cərrahı Vüqar Mirzəliyev tərəfindən uğurla iki dəfə cərrahi əməliyyat edilməsi (hələ qarşında üçüncü bir əməliyyat da var) şair atanın poetik düşüncəsini ayrı bir ovqata kökləyir. Akif Əhmədgil minnətdarlıq hissi ilə beyin cərrahı Vüqar Mirzəliyev “Hələ ki oğlumun başı açıqdır” şeirini ithaf edir. O yazır:

*Papaq tikən kimdir, papaq satan kim?
Mənim vüqarımı sinmağa qoyma...
Sənə üz tuturam, ay Vüqar həkim,
Hələ ki oğlumun başı açıqdır...*

Əslində, “Ulduz”un bu nömrəsində Akif Əhmədgilin belə bir şeirinin çap olunması gəncliyi dözmə, mübarizəyə, yaşamağa və yaratmağa səsləyir. Eyni zamanda insanların bir-birinə arxa, dayaq olmalarına işarə edir. Başqa sözlə, oxucuya aşılıyır ki, hər bir kəs ətrafına, yaxınlarına, əli çatan, ünü yetən insan övladına yardımçı olmalıdır. Bəlkə də, Akif Əhmədgilin bu şeiri hər zaman qayğıya ehtiyacı olan gəncliyə arxa, dayaq olmağın hava, su qədər vacibliyini bir daha gündəmə gətirir.

Tərcümə əsərlərinə həmişə ehtiyac var

Tərcümə əsərləri, mənbə dilin bütün ruhunu, gücünü, imkanlarını və potensialını üzə çıxarıır. Eyni zamanda hansı dilə tərcümə olunursa, həmin dilin də adekvat imkanlarını ortalığa qoyur. Bu mənada son dövrlərdə mənbə dil-lərdən birbaşa Azərbaycan dilinə tərcümə olunan əsərlərin sayı çoxalır. Bu belə də olmalıdır. Onu da qeyd edək ki, peşəkar tərcüməçilərə bütün zamanlarda olduğu kimi, indi də çox böyük ehtiyac var. Peşəkar tərcümələr

dilləri və millətləri bir-birinə tanıdır, sevdirir, yaxınlaşdırır. Bu mənada Təranə Vahidin Özcan Ünlüdən etdiyi tərcümələr maraqlıdır. Özcan Ünlü barədə verilən qısa bir tanıtım da oxucu üçün əhəmiyyətlidir. O, çağdaş türk ədəbiyyatının tanınan və sevilən şairi, yazarı, jurnalistidir. “Məndən əvvəl”, “Eşq olur”, “Qorxuya türkü”, “Atəş gözəli”, “Təslimiyyət”, “Hər şey birdən-birə”, “Heç deyilsə bu gün”, “Otuz üç nağıl” şeir kitablarının müəllifidir. O, “Eşq gündəliyi”, “Ata, anama bağırma” romanlarını yazıb. Çoxlu sayda esseləri var. Bütün bunların hamısı oxucuda Özcan Ünlü barədə geniş təsəvvür yaradır. Bu təsəvvürü daha da dərinləşdirmək üçün “Ulduz” jurnalının oktyabr nömrəsində “Ağlamaq”, “Eşq mütləqdi...”, “Qaldı”, “Mənə eşq üflə”, “İndi öyrəndim” şeirlərinin çap edilməsi tərcümə ədəbiyyatının səviyyəsi barədə təəssürati daha da genişləndirir. Onu da qeyd edək ki, “Ulduz” tərcümə ədəbiyyatına yer ayırmalı millətlər arasındaki mənəvi və mədəni körpüləri bərkidir. Həm də ədəbiyyat təkcə özünə qapanıb qala bilməz. Belə olarsa, onda ədəbiyyat inkişafdan geridə qalar. Bu mənada da “Ulduz” Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafına xidmət edir.

Xanım Aydının rus dilindən olan “Ekspresionizm xartiyası” adlı tərcüməsi intellektual səviyyənin yüksəlməsi üçün çox qiymətlidir. Bunu döñə-dönə oxumaq lazımdır ki, digər əlavə qaynaqlara, informasiya məkanlarına üz tuta biləsən. Bunlar da nəticə etibarı ilə intellektual səviyyənin və biliyin artmasına xidmət edir.

“Söz” Yaradıcılıq birliyinin üzvü Sevinc Quliyevanın ingilis dilindən tərcümə etdiyi “Qərib və bəzən də hüznlü” adlı hekayə yapon mənşəli ingilis yazarı Kazuo Ishiguronun hekayəsidir. Hekayə Naqasaki faciəsini yaşamış bir qadına həsr olunub. Bu hekayədə həm də yaddaş mühakimə və ittiham olunur. Naqasaki faciəsindən xeyli vaxt keçməsinə, nəsillərin dəyişməsi və bir-birini əvəz etməsinə baxmayaraq, köhnə yaralar həmişə insanları göynədir, ağladır. Ədəbiyyat isə bu məsələlərə biganə qalmadan öz işini görür. Bu mənada “Qərib və bəzən də hüznlü” hekayəsi bəşəri bir faciə olan Naqasaki faciəsini müasir oxoculara və müasir nəslə çatdırmaq baxımından təqdirəlayıq bədii nümunədir.

Azərbaycan dünyasına bələd olmaq

Azərbaycan dünyasına bələd olmaq üçün ən vacib yollardan biri yenə də öyrənmək, oxumaq və mütaliə etməkdir. Təsadüfi deyil ki, Cəlal Bəydiinin tərtibatında Nizami Gəncəvidən, Marağalı Əvhədidən, Qazi Bürhanəddindən, İmadəddin Nəsimidən, Şeyx İbrahim Gülsəni Bərdəidən, Məhəmməd Füzulidən fikirlər verilmişdir. Həmin fikirlərin hər biri oxucunun mənəvi aləminin zənginləşməsində sözün həqiqi mənasında xəzinədir. "Ulduz" oktyabr nömrəsində imkan yaradıb ki, bu xəzinənin qapısı oxucunun üzünə açılsın. Adları qeyd olunan klassiklərin bir çox fikirləri içərisində aşağıdakı bəzi nümunələr oxucu zövqünü yüksəldən bədii detallardır.

Nizami Gəncəvi:

*Eşqdir mehrabı uca göylərin,
Eşqsız, ey dünya, nədir dəyərin?!*

Marağalı Əvhədi:

*Elm uzaq olarsa hədis, Qurandan,
Belə bir elmdən könül pas tutar...*

Qazi Bürhanəddin:

Bu dünya bir nəfs üçün olmuş yalax...

İmadəddin Nəsimi:

Mən məndə Həqqi buldum...

Şeyx İbrahim Gülsəni Bərdəi:

Ölüdür eşq ilə dirilməyənlər...

Məhəmməd Füzuli:

Hər ovuc torpaq bir adəmdir...

Nəsr əsərləri barədə

Vüsal Oğuzun "Tanişlıq" hekayəsi Adillə Zakirin simasında real həyatın bədii əksidir. Hadisələr o qədər realdır ki, elə bil ki, dəfələrlə bu mənzərələri, gerçeklikləri görmüsən. Doğrudan da, belə hadisələri görməyənlər, müşahidə etməyənlər, hətta yaşamayanlar çox azdır. Axı bu, real həyatdır. Vüsal Oğuz bu real həyatı çox inandırıcı bədii şəklə salıb. Xüsusilə, Adil virtual olaraq tanış olduğu Aliyə ilə görüşən zaman məlum olur ki, bu adla virtual tanış olduğu qız onun iş yoldaşı Könüldür. Xoş olmayan niyyətlə, məqsədlə görüşənlərin hər ikisi bir-birinin

üzünə baxmağa xəcalət çəkir. Və nəhayət, hər ikisi utandığından baş redaktora ərizə yazıb işdən çıxırlar. Xüsusilə, hekayənin sonu təsirlidir. Belə ki, Adil rayona getmək qərarını verir. Ona şəhərdən uzaqlaşmaq lazımlı. Avtovağzalda qarşısında dayanan dilənçi uşağın səsi onu sanki ayıldır. Cibindən əlinə dəyən qəribə əşyani çıxardır. Həmin əşya nömrə idi. Onu bu vəziyyətə salan nömrə. Nömrəni iki bölbüb uşağın ovcuna qoyur. Dilənçi uşaq başını bulayaraq ondan uzaqlaşır.

Beləliklə, Vüsal Oğuzun "Tanişlıq" hekayəsini ürək döyüntüləri olmadan oxumamaq olmur. Burada müşahidə, mövzu və oradaki hadisələri ifadə etmək uğurla həyata keçirilir.

Vəfa Qafarovanın "Sevgi lüğəti" hekayəsi də hislərin, duyğuların təsviri baxımından təsirlidir. Sevgi hislərinin və həyəcanının yaratdıqları oxucunu da narahat etməyə bilmir. Sevgi yolunda özünü tanımaq istəyən hər kəsə Vəfa Qafarovanın hekayəsi çox maraqlıdır. Hiss edirsən ki, o da öz hekayəsini təsirli etmək üçün hər sözə, ifadəyə, cümləyə həssaslıqla yanaşır.

Zərifə Əliqızının "Xilaskar" novellası çox təsirlidir. Əgər körpə uşağı beşikdən qardaşı atmasayıdı, İlyas da geri qayıtmayacaq, Rusiyaya gedəcəkdi. Ona görə ki, qayınanasi onu evdən qovmuşdu. Ancaq həyat yoldaşı Vəfanın ona zəng etməsi İlyasın aeroportdan qayımasına səbəb olur. Vəfa başa düşür ki, iki oğlan uşağına atasız böyük bilməyəcək. Onun anası isə heç qızını fikirləşmir. İlyasın "Xilaskar"ı məhz onun körpə uşağı olur. Hansı ki, həmin uşaq ağladıği üçün qardaşı onu beşikdən atır. Çünkü uşaq ağlayanda Vəfa həmişə deyirdi: "Kəs səsini, ağlama, yoxsa səni aynadan ataram ha!" Bu sözlər də böyük qardaşın yadında qalmışdı. Xoşbəxtlikdən pəncərədən qardaşı tərəfindən atılan körpə uşaq salamat qalır. Beləliklə, mövzu da, ideya da, sonluq da olduqca təbii və təsirlidir.

Əfsanə Laçının "Dərgidə kitab" başlığı altında çap olunan "Nağıl axşamı" adlı bədii yaradıcılıq nümunəsi mövzusu və üslubu baxımından maraq doğurmaya bilmir. Burada "Hərflərdən şikayət", "Göy qurşağı rəngbərəngdir", "Noğul", "Çoban", "Ulduz bacı", "Günəş nənə", "Çiçək", "Şimşək bala", "Rəssam", "Torpaq baba", "Polis", "Çəmən ana", "Təmizlik polisləri" və s. bədii nümunələrin hər biri yiğcam əsərdir. Bunlar oxucu vaxtına hörmət, bədii zövqə xidmətdir.

Anmasaq, anılmarıq...

Anarın “Şeirimizin Nurəngiz Günü” adlı anım yazısında Nurəngiz Günüñ radioada vaxtilə tanınmış diktör, istedadlı bədii qiraət ustası, klassik və çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatının mükəmməl bilicisi olmasından söhbət açılır. Onun həyatsevərliyi, nikbinliyi, zarafatı, humoru sevməsi, gülərzüzlüyü, xoş ülfətlə bir xanım olması barədə ürəkdən gələn sözlər deyilir. Daha sonra Nurəngiz Günüñ “Salam çörəyə, gülə, günəşə”, “İnsanlarsız nəyə lazımsan, dünya”, “Şükürlü ol, Nuru bala”, “Ev eləcə durur”, “Qəfəs bülbülü” şeirləri təqdim olunur. Doğrudan da, onun şeirləri, misraları heç vaxt yaddan çıxmayaçaq, unudulmayacaq. Onun poeziyası elə mətləblərə köklənib ki, həmin şeirlərdən uzaq düşmək millətindən, taleyindən, xalqından uzaq düşmək kimi bir şeydir. Bu da heç cür mümkün olan deyil. Anarın qeyd etdiyi kimi, onun şeirləri heç vaxt yaddan çıxmır. Aşağıdakı misraları yaddan çıxmadığı kimi:

*Gecə yalqızlıq laylası deyir,
Yuxulayır qollarında meh əsimi.
Xatırələrimi yellayıram beşik kimi,
Kimsə yoxmuş, beşik bombos...*

Abid Tahirlinin Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının tanınmış simalarından olan Mirzə Abay Dağlinin (Cəmil İbrahim oğlu Ağayevin) həyat və yaradıcılığından bəhs edən “Abay Dağlinin həyat və yaradıcılığı” adlı məqaləsi də anılanlar, unudulmayanlar seriyasına daxil edilə bilər. Abid Tahirlinin adı çəkilən məqaləsi Abay Dağlinin tanıdılması və təbliğində ilk səy olmasa da, hər halda qədirbilənlək baxımından ilk görülmüş işlərin davamıdır. Abid Tahirli Abay Dağlinin həyatı, onun yaradıcılığının mühacirətqədərki və mühacirət dövrü barədə yiğcam məlumat verir. Onun poeziya nümunələrinin içərisində qəzəllərin mühüm yer tutduğu xüsusi olaraq vurgulanır. Abay Dağlini ədəbi aləmdə daha çox dramaturq kimi tanıdan “Əsir ruhlar”, “Füzuli”, “Okullular”, “Sakarya”, “Atatürk”, “Sakaryada 22-ci gün”, “Albay”, “Dədə Qorqud” və s. kimi pyeslərindən söhbət açılır. Bundan başqa, Abay Dağlinin imzaları, ADMİA-da onun fondunun yaradılması barədə maraqlı məlumatlar verilir. Bir sözlə, Abid Tahirli uzun illərdir ki,

məşgul olduğu mühacirət ədəbiyyatını bir daha təəssübə öyrənir və təbliğ edir.

“Ulduz” jurnalının oktyabr nömrəsində çap olunmuş Şəlalə Göytürkün “İşığa gedən yolun aydınlığında” məqaləsini də unudulmayanlardan, anılanlardan yazılmış bir roman haqqında olan düşüncə kimi qəbul etmək olar. Belə ki, Sona Vəliyevanın “İşığa gedən yol” romanından bəhs edən Şəlalə Göytürk tarixi-bioqrafik janrıda yaradılan əsərlərə, xüsusilə, roman janrına məsuliyyətli bir iş kimi yanaşır. Çox haqlı olaraq o, son dövrlərdə Sabir Rüstəmxanlınin, Elçin Hüseynbəylinin, Mustafa Cəmənlinin, Yunus Oğuzun və digərlərinin roman janrında yaratdıqları nümunələri təqdir edir. Bununla yanaşı, son dövrlərdə bu səpkidə olan ən yaxşı əsərlərdən biri kimi Sona Vəliyevanın “İşığa gedən yol” romanını qiymətləndirir. 2016-ci ildə çap olunmuş bu roman maarifçi-demokrat Həsən bəy Zərdabının keşməkeşli həyat yolundan bəhs edir. Onun mübarizədə keçən şərəflə ölüm yolu real epizodlarla, rəngarəng bədii çalarlarla təsvir edilir. Şəlalə Göytürk “İşığa gedən yol” romanında Azərbaycan tarixinin az öyrənilmiş bir dövrünün zəngin materiallarla verildiyini, həmin qaranlıq səhifələrin obyektiv şəkildə işıqlandırıldığını oxuculara çatdırır. Məqalə müəllifi romanı Azərbaycan ədəbiyyatında tarixi şəxsiyyət haqqında yazılmış ən sanballı epik abidə hesab edir. Şəlalə Göytürkün fikrincə, romandaki faktların zənginliyi, romanın özünün bədii keyfiyyəti təsdiq edir ki, “İşığa gedən yol” romanı çoxseriyalı tarixi-bədii filmin ssenarisi olsun.

Və axırda...

“Ulduz” jurnalının redaksiya heyəti bir komanda olaraq istedadlarının axtarışındadır. Onlar tez-tez müxtəlif ali təhsil müəssisələrində gənclərlə görüşür, onlara yaradıcılıq hesabatı verir, eyni zamanda istedadlı gəncləri üzə çıxarırlar. İstedadlı gəncləri “Ulduz”un cərgəsinə qatmağa çalışırlar. Çalışmaqla yanaşı, əllərindən gələni əsirgəmirlər. “Ulduz” jurnalı çalışır ki, istedadlı gənclər üzə çıxsın və onların qələm təcrübəsi “Ulduz”da çap olunsun. Bunun üçün jurnal qapısını istedadlı gənclərə açıb. Çap olunmaq üçün gənclərin öz istedadlarına söykənməsi kifayətdir. “Ulduz”a və “Ulduz”a ümid bəsləyənlərə uğurlar arzusuyla... Hələlik...

Səhər ƏHMƏD

Özüylə səhbəti...

- Sənə tam ciddi bir sual verim, səncə, özünlə baş-başa qalandı yüz faiz səmimi olursan?

- Məncə, yox, çünki özünlə belə yüz faiz səmimi olmaq mümkün deyil.

- Heç düşünmüsənmi niyə?

- Yəqin, ona görə ki, yüz faiz səmimiyyət mümkün deyil, o nəsə dağıdıcı bir şey olar, təbii fəlakət kimi, müharibə kimi, Allaha üsyən kimi bir şey. Ən səmimi insan belə bir faiz də olsa qeyri-səmimiyyəti depozit qoyur özüyçün, özünü, dolayısıyla Tanrı haqlı çıxarmaq üçün.

- Səncə, sən özünlə ən səmimi adam qrafasına daxilsənmi, yəni 99 faizə?

- Məncə, ən səmimilərinə daxiləm, faiz dəqiq olmaya bilər.

- Niyə özünlə olduğun kimi, başqalarıyla da səmimi olmaq mümkün deyil?

- Çünki heç kim heç kimin özü deyil, hamı hamının özgəsidir.

- Hər kəs özünü sevir, sən özünü daha çox nəyə görə sevirsən? Sənə də elə gəlir ki, ən yaxşı adamlardansan?

- Mən doğru cavaba ən yaxın adamlardanam.

- Doğru cavab nədi, səncə?

- Həqiqət!

- Axı həqiqəti “ilgim” adlandıran da özünsən.

- Həqiqətin ilgimi da gözəldi.

- Nəsimi kimi “haqq məndədi”, deyirsən, yəni?!

- Yox, mən haqdayam - deyirəm, daha doğrusu, onun komandasında oynayıram.

- Maraqlıdı, Tanrı məşqədi, yoxsa hakim?

- Bəzən hər ikisi, bəzən heç biri.

- Səncə, sizin komanda həmişə udur?

- Yox, daha çox uduzur.

- Məyus olmuram, - deyə bilməzsən, ən azından mənə. Bəlkə, komandanı dəyişmək haqda düşünəsən?

- Alınmayacaq, sən də bilirsən, istəsəm də, bacarmaram.

- Düşünürsən ki, bu dünyadakı missiya yazmaqdır?

- Niyə də yox?

- **İnsanın yazmaq üçün yaşaması qəribə deyilmə?**
 - Ən azından kədərli deyil, başqa missiyalara baxanda.
- **Niyə bu qədər çabalayırsan, səni olduğun kimi başa düşsələr, nə dəyişəcək ki?**
 - Özümü öz yerimdə hiss edəcəm, nə yuxarıda, nə də aşağıda.
- **Və hələ də sənə elə gəlir ki, "nə vaxtsa insanlara mənsəblərinə görə deyil, məq-sədlərinə görə qiymət veriləcək?"**
 - Yox, daha böyümüşəm, elə düşünmürəm.
- **Bu, ağırlı prosesdi, amma razılaşarsan ki, dözülməz də deyil.**
 - Hə, yaxşı ki, hər şey tədricən baş verir, yoxsa xəyal qırıqlığı adamı məhv edərdi.
- **Bu günün dünəndən fərqi nədi?**
 - Mənə elə gəlir ki, hər bu gün həqiqətə bir az daha yaxındı, dünənin redaktə olunmuş variantı.
- **Bəs sabah nədi?**
 - Sabah daha çox ümidi. Redaktəyə ehtiyacı olmayacaq, hazır nüsxəni əldə eləmək ümidi.
- **Yenə ilgima gəlib çıxdıq.**
 - Əgər ölüm varsa, deməli, bütövlükdə həyat özü də ilgimdı.
- **Necə bilirsən, ölüm anında əlində olan ömrün redaktəsi bitmiş sayılırmı, məsələn, sən rahatca faylin üstünə "hazır" yaza biləcəksənmi?**
 - Biz ikimiz də romanın axrıcı səhifəsində nə yazılmışından xəbərsizik...

... Və Şeirləri

Bilirsənmi həqiqətin
gerçək tərifi nədi?
Yalanları yaşatmaqcün
ən yaxşı bəhanədi.

Bilirsənmi sevgi nədi,
Nəyin aldanışıdır?
Xatirələrin üstündən
içdiyin göz yaşıdı.

Bilirsənmi, həyat nədi,
əslində, həyat nədi?
Bütün dərdlərin üstündən
çəkdiyin qəhqəhədi...

Sənə parçalı-buludlu bir hava göndərirəm.
Yağış da yağa bilər,
şimşek də çaxa bilər,
günəş də çıxa bilər.

Sənə parçalı-buludlu bir sevda göndərirəm.
Həsrət də ola bilər,
nifrət də ola bilər,
xoşbəxt də edə bilər,
bədbəxt də edə bilər.

Mən hərdən çox səs-küylü,
hərdən lal sükuluyam.
Nə qədər bədbinəmsə,
o qədər ümidliyəm,
bir az payız kimiyəm;
parçalı-buludluyam.

Bu dünyada ədalət axtarmaq
mina axtarmaq kimidi bir az,
hər an yaralanmaq təhlükəsi var...

Bu dünyada ədalət axtarmaq
xəzinə axtarmaq kimidi həm də,
ikisi də ən dərində...

Yəqin ,Tanrıya da maraqlıdı,
onu kim tapacaq.
Oturub möcüzə gözləyir,
çünki özü də unudub
ədaləti harda gizlətdiyini...

Biz günah ola bilməzdik,
Biz savab olmaliydik.
Bütün əyri suallara
Düz cavab olmaliydik.

Mən hər dəfə büdrəyəndə
Sən əsa olmaliydin.
Mən yolunu azmiş bəndə,
Sən İsa olmaliydin.

Sən intihar eləyəndə
Mən səbəb olmaliydim.
Ya sən də yaşamalıydın,
Ya mən də ölməliydim.

Ömrün-bu uzun cümlənin
Vergülü olmaliydi.
Hər şey belə yazılıbmış
Və belə olmaliydi...

İlahi, ilahi,
Niyə belə qaranlıqdi,
O boyda günəşə rəğmən.
Hanı sənin adamların,
Sən görürsənmi?
Mən heç nə görmürəm...

Sənmi bizi yaratdin, bizmi səni,
Hansımızdadı qüsür?
Vallah, həqiqi soruşuram.
İlahi, bağışla, bu ssenarıdə nəsə kəmdi,
Tez-tez çəşirəm,
Rolumun sözlərini dəyişə bilərəmmi?!

Əlimdə altıqoşam ölüür,
Düşməyə qoymursan...
İlahi, soruşmaq ayıb olmasın,
Kimin əlinə oynayırsan?!

Oğlum, mən də sənin kimi
Bir vaxtlar uşaq idim.
Ətrafimdakı adamlar
Doğma oyuncaq idi.

Oğlum, mən də hər bir kəsi
Belə əzizləyirdim.
Axşam qonaq gələcəksə,
Səhərdən gözləyirdim.

Cığalları bağışlayıb
Başın sığallayırdım.
Sonra meydanda tək qalıb
Hirsimdən ağlayırdım.

Hıçkırtıyla oxuyurdum:
“Moskvada zəlzələ.
Oyunumu verməyənin
Ağzına kərtənkələ”.

Oğlum, sonra o cığallar
böyüdülər, artdılar.
Məni meydanda tək qoyub
yenə də ağlatdlar.

Ən çox bağışladıqlarım
ən çox da incitdilər.
Oyunumu vermədilər,
vermədilər, getdilər.

Oğlum, sanki ürəyim də
Tikə-tikə azaldı.
Bir az o yoldaşda qaldı,
bir az bu dostda qaldı.

Çoxdandı tənhalığıma
bir qonaq gözləmirəm.
Heç kimi oyuncaq kimi
sevib əzizləmirəm.

Səni necə başa salım,
anlamazsan, uşaqsan.
Oğlum, nə olar, eləmə,
çox tez yorulacaqsan.

Və bilirsənmi nə, bilirsənmi nə?
Yenə də, yenə də
hər şey
məğlubların xeyrinə...

Bilirsənmi necədi,
Bəlkə, elə iztirab
ən gözlənilən nəticədi?
Bəlkə, elə çarəsizlik həyatın sinonimidi,
antonimi deyil?
Məncə, heç təsəlli üçün də
o biri dünya-filan uydurmayan.

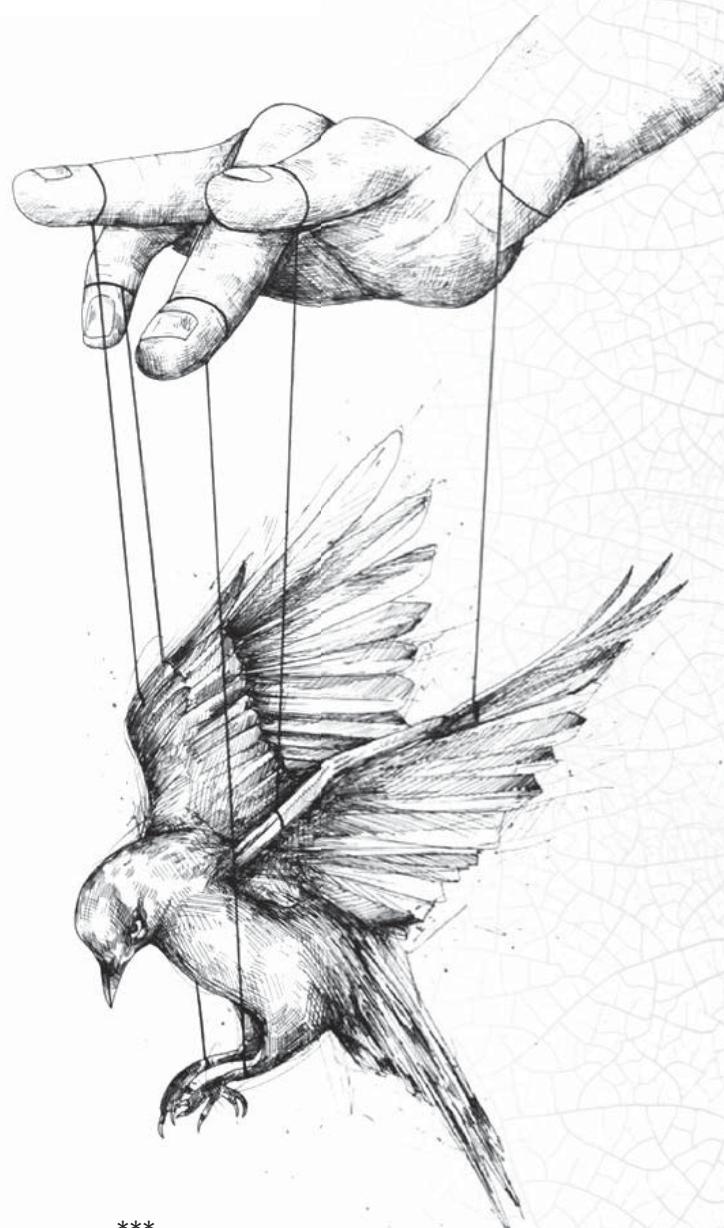
Hesabı bərabərləşdirmək üçün
əlavə vaxt olmayıcaq.
Adətən, film bitəndə
ekrana qaranlıq çökür.
Bəlkə, elə ilahi ədalət
həmin o qaranlıqdı,
filmin sonunda
bütün obrazların üstünə çökən qaranlıq?!

Bu yerdə dərindən köks ötürüb deyirəm:
Bilirsən nədi?!
Bu dünya məğlubların
şərəfinə qaldırılmış badədi.

Heç öz başını sığallayacaq qədər
acidinmi özünə,
aynada özünə gülümsəyəcək qədər?
Axi sən bu dünyada
ən sevilməli uşaq idin...

Kiçik də olanda, böyük də,
ana da olanda, bala da...
ən çox sən anladın.
Küsəndə də, küsdürəndə də
ən çox sən ağladın;
vuranda da, vurulanda da
ən çox sən ağrıdığın kimi...

Hamıdan inciyən uşaq,
gəl belə danışaq,
nə olsun bu dünyada
mütləq həqiqət yoxdu,
sevgilərin sonu ayrılıqdi,
nə bilim, xoşbəxtliklər nisbidi,
əsas odur ki,
sən doğru cavaba
ən yaxın adam idin...

Yaşasın sərhəd tanımayan dənizlər,
qumlarına ürək şəkli çizilmiş sahillər,
üstündə heç bir dövlət qurulmayan adalar,
heç bir bayraq sancılmayan zirvələr...

Yaşasın yuvasız sevgilər,
divanə ruhlar.
Məcrasına sığmayan azadlıqlar
və bütün günahsızlıqlar.

Rədd olsun millətləri və tarixi "düşünən"
siyasət!
Var olsun fəndləri yaşıdan ədəbiyyat...
Qoy qalib olmasın millətlər,
qanla bəzənməsin tarix,
yaşasın fəndlər...

Çinarə ÖMRAY

Sərbət

Bir anlıq gözünüzü yumun. Uzun zamandır izlədiyiniz bir ailəni düşünün. Bilirəm, bunca işin-güçün içində mənasız gələcək, amma düşünün, xahiş edirəm, düşünün.

Hə, dərindən nəfəs alıraq, gözümüzü yumurruq.

Evin tavanından (əvvəl baca olurdu) baxırıq.
Nə görürsünüz?

Ana, ata, bir qız, bir nəvə?

Yox, əshi. Ömrümü yeyən bu ailəyə bu qədər bəsit baxa bilməzsınız. Bir də baxın, xahiş edirəm. Anaya diqqət. Görün əriylə necə mehribandır. Elə bil bir həftə öncəyə qədər qızı yanında birini evə gətirib onunla bir tavan altında yaşayan bunun əri deyildi. Ax, bizim bu qadınlar.

Mən də bu evi sizin kimi tez-tez, bax burdan, bu bacadan izləyirəm.

O gün nə görsəm, yaxşıdır? Bu qadın mətbəxtə şərbət hazırlayır. Qızı yaxınlaşır:

- Neynirsən?

- Atana şərbət düzəldirəm. Qanı azdı. Hər gecə düzəldirəm, içir.

- Dəlisən sən? Atam yan otaqda bacım yaşda birini qucağına salıb yatır. Sən də ona şərbət düzəldirsən?

Qızı şərbəti əlindən alıb yerə tökür. Bu, həmən bu qadın qızı otağına çəkilincə yenidən şərbət düzəldib ərinin qapısının ağızına qoyur. Sanki şərbəti qapı üçün hazırlayıb.

Bilmirəm, bəlkə, elə sevgi deyilən şey budur? Bunlara baxanda hərdən eşqə inanıram. Düşünürəm ki, bir ailənin ayaqda qalması üçün mütləq tərəflərdən biri aşiq olmalıdır. Məsələn, burda bu qadın aşiqdır. Nənəm də aşiq idi, aşiq kimi də öldü.

Hələ nəvəyə baxın, siz Allah, nə qədər də rahatdilar. Bu münasibətlərdə, bəlkə, münasibətsizlikdə qazanan da odur elə.

Hərdən elə istəmişəm ki, mənim də atamlı anam ayrılsın. Nə bilim, uşaqlıqdan bu cür qəribə, yersiz arzularım olub. Sonra istəmişəm ki, böyüyəndə riyaziyyat müəlliməsi olam. Düz dizdən ətək geyinəm, balaca dikdaban ayaqqabı, ağ köynək. Bircə uşaq doğam. Ərim də şəhid olsun. Mən də o uşağı, nənəm demişkən, kişi qeyrətiylə saxlayıb böyüdəm. Bəs niyə riyaziyyat müəlliməsi? Axı onlar ölçü-biçidə, vurub çıxmada daha dəqiqdirlər. Buna görə də elə bilirdim, qənaətlə yaşaya bilmək üçün mütləq riyaziyyat müəlliməsi olmalıdır. Özü də mütləq dizdən ətək, balaca dikdaban və ağ köynəklə. Ərin də mütləq ölməlidir.

O fələk var e, deyir a, sən saydığını say-filan, eynən oldu. Nə riyaziyyat müəllimi oldum, nə də ərim öldü.

Nənəm deyirdi, harda bədməşrəf şeylər var, sən düşünürsən. Ağzından qara yellər alsın, bala.

Nəysə, iki daşın arasında özümü hardan gətirdim söhbətin ortasına, bilmirəm. Bu cəhətdən nənəmə çəkmişəm. Kim nə edir, kim nədən danışındısa-danışsın, nənəm o söhbəti hərləyib-fırlayıb "Urusetdə" qalan əmimin üstünə gətirməli idi. Dünyada o söhbət ola bilməzdi ki, nənəmin dilində onun bir ucu gəlib əmimə bağlanmasın.

Hə, evə baxırdıq axı.

İndi qızın üzünə baxın. Heç anasının əlindən yapışmaz. Ancaq susur. Bir iş gördüyü də yox. O gün baxıram, dua eləyir. Ölmüşəm gülməkdən. Bu başdanxarab əməlli-başlı dua edə bilirmiş. Bir az qulaq verdim, eşidəmmədəm. Düzünü desəm, əvvəl gündən bu qızdan acığım gəlir. Nə etdi, nə balıq. Atasıyla danışdığını görməmişəm. Anası ilə də hərdənbir. Bilmək olmur kimin tərəfindədir. Evdə bu qədər hadisələr baş verir, elə bil Yer kürəsinin o tayında baş verir, o isə bu tayındadı.

Qadına həm əsəbileşirəm, həm də yazığım gəlir. Ona görə yazığım gəlir ki, nə övladdan

yariyib, nə ərdən. Ona görə əsəbiləşirəm ki, öz haqqı yuxusuna da girmir. Bizim bu qadınlar heç vaxt ortaq xətti tutmağı bacarmırlar da. Ya vurulub axmaq olurlar, ya da ər bir az belə, yumruğunu stola vuran oldusa, birbaşa onun köləsi olurlar. Ya da ər bir az yumşaq çıxdımı, bəs edir ki, ayaqlarını o ərin ciyinənə qoyub, ordan da bir həmlədə başına çıxalar. Əri qoyular maymaq yerinə. Heç vaxt ortaq həddi tuta bilmirlər.

O gün yenə coşmuşdu bu kişi. Hamisini qovmuşdu evdən.

Qızda əsəbiləşirəm e. Nə vaxt baxırsan, kitab oxuyur. A bala, demək, o qədər də ağılsız deyilsən. Götür ananı da, çıx da burdan, bu nə zülmdü axı. Nəvə yazıq da dərsdən hər gələndə qalır yol ayrıcında. Ki, anam, nənəm hardadısa, ora gedim.

Yadına bir əhvalat düşdü. Deməli, kəndimizin ayağında bir Səmərqənd kişi varmış, başında da Güllücan arvad.

Birinin əri, birinin də arvadı ölübmüş. Güllücan arvad bir özüymüş, bir də inəyi. Səmərqəd kişiyyə hamı deyib ki, al o arvadı, yaşayın, bir-birinizə qulaq yoldaşı olarsınız. Nəysə, bir gün kəndin bir-iki ağsaqqalı yiğışib gedib Güllücanı da, inəyini də vurub qoltuğuna, gətirib qoyur Səmərqəndgilə. Bir ay belə, üç ay elə. İnək də, Güllücan da yavaş-yavaş alışmağa çalışmış bu həyətə. Amma inəyin alışmağı Güllücandan tez baş tutur. Güllücan arvad heç yollaşmırımsız Səmərqəndlə. Baxma, hər ikisi sərbəst yaşamağa, özü öz evinin ağası olmağa alışmış adamlardı. Həftədə bir dəfə dalaşırmışlar, Güllücan küsüb gedirmiş kəndin ayağına, öz evinə. Mal nobatdan qayıdanda inək Səmərqəndgilin qapısına gəlmiş. Səmərqənd də evdən çıxbı, Güllücanın bütün hirsini inəyə töküb qovmuş həyətdən.

Sonra Güllücanla barışan kimi nobatdan qayıdan inəyi qaytarıb öz həyətinə gətirmiş. Bu get-gəllər o qədər baş verir ki, artıq nobatdan qayıdan inək iki evin arasında dayanıb qərarsız-qərarsız bir kəndin ayağına, bir başına boylanırmış. Bilmirmiş hansı evə gedə. Yaziq inək iki evin arasında gicələk olub qalıb. Kənd çobanı deyirmiş, bir gün gördüm inək qusur, yaxınlaşdım, dedim, a bacı, nolub sənə?

Deyir, yazığın dərdi açıldı, nə açıldı:

- Güllücanın Səmərqəndə getdiyi günə daş yağıydı. Bu nə yaşayışdı mən yaşayıram? Başım

hərlənir ta iki ev arasında. O ki qaş qaralır haa, bütün heyvanlar toy-bayram edir ki, evə gedirik. And olsun dədəmin itkin canına, mənim qarnıma bir ağrı girir. Fikirləşirəm, Allah, görən, Səmərqəndgilə gedim, ya Güllücangilə? Görən Güllücan hardadı? Ölürəm e, həyəcandan şəkər tapmışam.

Axırda yazıq inək ölüür, bütün kənd də məəttəl qalır ki, sağlam inək idi, noldu buna birdən-birə?

Həə, uşağı deyirdim axı, bu yazıq uşağı da o inəyə oxşadıram hərdən.

Baxmağa davam edirik. Bu arvadiyla mehriban-mehriban danişib-gülən kişi bir həftə əvvələcən evdə qızı yaşıda birini saxlayırdı. Əshi, o da ayrı bir mövzudur. Qızı aldadıb gətirib. Kül bu qızların da aqlına. Qızda deyib, bağ belə, bostan belə. Bu da kənd qızı. İnanıb, düşüb bunun dalınca, gəlib. Dediyinə görə, indi nə üzlə qaytsın kəndə? Həm də kənddə daha betərdi – ögey qardaşlar, əzazıl ata.

Özü də bunları kimə danışsa yaxşıdı? Bu kişininin arvadına. O da elə qəşəng dinləyir ki! Hamının belə dinlənilməyə ehtiyacı var.

Bilirsiz, hərdən məhz buna görə o kişinin saxladığı qadın olmaq istəyirəm. Gülməyin, siz Allah. Qız buna yalvarır ki, mənə bir iş tap, kömək elə, çıxm burdan. Bu da o gün görürəm ki, qızına danışır, deyir, kömək elə buna. Qız da elə bil daşdı, divardı, betondu. Heç nəyə reaksiya vermir. Bu evdə onca qırğınlar görmüşəm, onca davalar görmüşəm, amma bu qızın könüb birinə baxdığını görməmişəm: sakitcə qapısını örtüb otağına keçəcək, vəssəlam. Amma anasına dedi ki, kömək edərəm. Düzü, mən inanmamışdım. Bundan adama kömək edən çıxar, sən Allah? Bu uşaq da, deyəsən, bunundu. Yoxsa bunların belə balaca uşağı olmaz. Həm də uşağın qadına nənə dediyini eşitmışəm.

Deməli, o gün qadın əsəbiləşib uşağı deyir:

- Sən də məni saymırısan.

- Sayıram, nənə, vallah, sayıram. Odehaa, o gün müəllim soruşdu, evdə neçə nəfərsiniz? Mən də səni sayıb dedim ki, dörd.

Qadını gülmək tutdu. Yazıq ömründə bir dəfə hirsini uşağı tökmək istədi, onda da gülmək tutdu, alınmadı.

Qız tezdən çıxır, axşam gəlir. Sən Allah, ondan ana olar? Deyəsən, işləyir hardasa. Qadın evdə həm uşaga baxır, həm evin işlərini görür,

həm də aşiq olduğu adamın şeytanın da baş aćmadığı əməlinin yükünü daşıyır.

Adam çox arsız görünür. Heç nə vecinə deyil. Hər dəfəsində işib “yaxşı eləyirəm, xoşun deyil, çıx get”, – deyib qışqırır. Ardınca da gedib qapını açarlayır, açarı da cibinə qoyub yatır.

Arvadın qızı kişinin saxladığı qızı iş də, ev də tapıb, deyəsən. Axır ki, bu da bir işə yaradı. Kişi evə gələnəcən əşyasını, əşya deyəndə, yəni iki-üç əski-üsküsünü də götürüb getmişdi. Bəri başdan bilirdim ki, gecə bu evdə qırğındı. Mən bilməyən şeyə qurd düşər, deyib nənəm. Elə də oldu. Elə zəhləm gedir bu evi izləməkdən! Ələlxusus da bu kişi işib gələndə. İçməyən günü olur ki... Görmüşük, səhər yeməyinə hamı şirinçay, yağı, pendir yeyər. Bu, səhəri balaca “çubus”, bir yumurta, bir stəkan suyla açır.

Axşam oldu, nə oldu. Qız yox idi. Kişi şir, aslan olub gəlməşdi evə. Qadına elə ürəyim ağırdı ki! Tez arxa otağa keçib qızına zəng vurub yalvarır ki, tez gəl evə. Az qala mən özümü burdan atam yerə, onun hayına çatam. Ürəyim parça-parça oldu.

O gecə çox şeyə yandım, çox şeyə acıdım.

Qız özünü çatdırmışdı. Kişi elə bil bir az çəkinir bu qızdan. O, evdə olanda bir az yavaşıyır.

Gecə yenə bunların səsinə oyandım. Gözlərimə inanmadım. İlk dəfə idi bu qızı belə görürdüm. Anasına yalvarırdı: “Gəl çıxaq burdan. Gedək. Onsuz da mən baxıram sənə. Hər ehtiyacını mən ödəyirəm. Neynirsən axı onu? Tüpür ona da, bu evə də, çıxaq. Söz verirəm, bundan yaxşı saxlayacam səni”.

Anası isə:

– Yox. Onun ağlını içki yeyib, mənim ki ağlım yerindədi. Mən onu bu halda qoyub getsəm, alçaq olaram. O, ağılsızlıqladan edir. Kimi istəyir gətirsin, saxlasın. Bilim ki, sağ-salamatdır, mənimlə işi yoxdur. Vallah, pis olmuram...

– Axı biz burda çürüyürük. Axı o səni əzir, təhqir edir. Necə dözürsən? Gəl çıxaq burdan, yalvarıram.

– Bilərək etmir ki, içkidən edir. Mən onun özünü tanıyıram. Onun özü bu deyil, onu bilişəm.

Qız anasını yola gətirə bilmirdi. Bir gün də gecə onun dua etməsini eşitmışdım. Ağlaya-ağlaya atasına ölüm istəyirdi Allahdan. Sonra da deyirdi ki, özünə nifrat edir. Bir övlad necə atasına ölüm arzulaya bilər ki? “Amma mən, Allah, səndən utanaraq bunu istəyirəm. Sən də

məndən utanırsanmı? İlk dəfə, gülə-gülə ölməyi, ağlaya-ağlaya yaşamağı öyrəndim. İndi isə, bətnimdən də kiçik evdə susmağı öyrənirəm. Yaddaşımın pozulmağını gözləyirəm, həyatı gözlərimdən qusmağı öyrənirəm. Bəzən sevin-cim saçlarımdan qısa, kədərim ağrıdığım gecələr qədər uzun olur. Hərdən yuxularım hamilə qalır, mənim də bir qızım olur. Sonra deyirəm, qızım olsayıdı, sənə, “mənə oxşamasın” – deyə, bir kitab dua yazardım. Sonra da düşünürəm, mən də tanrı olsayıdım, bu etdiklərimə görə utanardım... susardım...”

Yavaş-yavaş bu qız haqqında düşündüklərimə görə utanırdım. Hərdən üzünü göyə tutub danışdığım gecələrdə özümü itirirəm, elə bilişəm, görür məni, mənimlə danışır. Qəribədir, ən sevmədiyin birinə düşüb dəstək olmaq istəmən, ya da istəmədən ona qulaq yoldaşı olmağın. O gün də üzünü mənə tutub deyirdi:

– Nənəmin nağıllarını atamın qısqır-bağırı, babamın nəsihətlərini anamın hönkürtüsü aldı əlimdən. Sən heç atanın əllərini ananın üzündəki göyərmiş zolaqlarda görmüsənmi?

Çaşdım. “Xeyr, xanım, görməmişəm, çünkü mənim heç vaxt atam-anam olmayıb. Mənim bir taykeş nənəm var, vəssəlam. Heç vaxt boşanacaqlarının xəyalını qura biləcəyim atam-anam olmayıb”, – deyərək dərdləşmək istəmişəm o qızla. Amma alınmayıb. Kömək edim deyərkən, dəli edərəm qızı.

Hə, indi siz gördünüz mənzərədən danışındıq axı. Bu hala gələnə qədər o kişi üç dəfə evə başqa qadın gətirdi, bu qadın hər üçündə susaraq qızından gizlin şərbətinə düzəltdi. Qızı hər dəfəsində utana-utana əvvəl özünə, sonra balacaya atasını düşünüb atasına ölüm dilədi.

İndi hər şey gördünüz kimi dir. Öz otığında uzanıb, özü də bilmədən düz gözümüzün içində baxan o qız, o biri otaqda xisin-xisin söhbət edən nənə və nəvə. Nənə nəvəsinə uşaqlıqda çox sevdiyi quzularının nağılıni danışır göz yaşı içində:

“... Bir gün xəbər tutduq ki, quzumuz çəşib su yerinə nöyük işib. Deməli, o gündən bu quzu anasını buraxdı, başladı hündükərlə otlamağa, gecələr də tövlədə yox, hində yatmağa. Öləndə də öz həyətimizi qoyub, getdi qonşu Hüseyn babagilin həyətində öldü, ürəyimi kabab elədi...”

Yan otaqdan tövşüyən kişi səsi eşidilir:
“Az, şərbətin nooldu?..”

ÇAĞIRIŞ

Nə deyim, nə danışım?
Yaxşıyıq, pis deyilik.
Beş günlük dünyadı da,
Yaşamaq isteyirik.

Birtəhər dolanırıq,
Pis günün ömrü nədi?
Bütün ehtiyaclarım
Allahın üstündədi!

Arada büdrəyirəm,
yixilmiram üz üstə.
Sənə də dua edir
anamız namaz üstə.

Yəqin, hesablamışan...
Mənim otuz, Babəkin
yaşı iyirmi üçdü.
Nəvən də böyüyübüdü,
həsrətin dördə keçdi.

Müəzzzin azan verir:
Həyyəla xeyril-əməl...
Məscidə, pirə getmə!
Dəstəmaz al, evə gəl...

SƏN DEYİLSƏN

Qayıdır gedənlər gəlsə,
Belə olmaz gələn səfər.
Qulağıma gələn səsə
Qaçıram ki sən deyilsən!

Qürurun kimə xoş olur?
Allah, bu adam daş olur.
Harda yaralı quş olur,
Uçuram ki sən deyilsən!

Həsrət əl-ayağımı qapır,
Harda itdin, hardan tapım?
Hərdənbir döyüür qapım,
Açıram ki sən deyilsən!

Elvin PAŞA

Saçlarına qurban olum?
Saçlarını ağartma.
Əllərinə qurban olum,
Duaları unutma.

Gözlərinə qurban olum,
Ha tərəfə baxırsan?
Dillərinə qurban olum,
Bilirsən ki, gələrəm,
Hansı yoldan çağırsan...

Ürəyinə qurban olum,
Dərmanını içirsən?
Baxışına qurban olum,
Nəyin dərdin çəkirsən?

Gülüşünə qurban olum,
Necə gözəl gülüştü.
Ayağına qurban olum,
Həyatımı dəyişdi...

Kirpiyinə qurban olum,
Yanağında arzu var,
Niyə belə titrəyir
Dodağında arzular?

Həyatına qurban olum,
Çox oynama ocaqla.
Qollarına qurban olum,
Məni görsən, qucaqla.

Allahına qurban olum,
Aramızı qatırlar.
Hərdən sən də qurban ol,
Hərdən məni xatırla.

ALMAFOBIYA

Bəlkə də, dünya
Həvvanın Adəmə
verdiyi almadı...
Bəlkə, aldanmaq
elə sevilməkdi,
qovulmaqdı bir adı...

Bu nə arzu tutmaqdı? -
Sənə qədər məsafəni
addım-addım sayıram.
Yorulanda əlimi
ürəyimin üstə yox,
sənin yarandığın
qabırğama qoyuram!

Vallah, indi almafobiya bürüyüb canımı.
Kaş əl uzatmazdım almaya...
Gəl qayıdaq...
Yerimiz bura deyil,
biz Allahın gözündən düşdük dünyaya.

Söz – Səs – Rəng Üçlüyü: *onları bir araya necə gətirməli?..*

Əvvəl Söz olub, müzakirəsiz! Bəs sonra: səsmi, rəsmmi? – müzakirə açmaq da olar, açmamaq da! Məsələ ondadır ki, bir vaxtlar rəssamı bəstəkarın iş otağında, bəstəkarı yazılıçının evində, yazılıçını rəssamın emalatxanasında tapardın. İndi hərə öz hücrəsinə çəkilib. Sözün səsdən, səsin rəngdən xəbəri yoxdur. Niyə? Budəfəki müzakirəmiz sözügedən problemə həsr olunub. Sözü, səsi, rəngi deyə bilmərik, amma yazılıçı-rəssam-bəstəkarı bir yerə yiğə bildik. Gənc ədəbiyyatşunas, şair Gülnar Səma, tanınmış rəssamlar Esmira Rəhimli və Gülnarə Mahmud, Bakı Musiqi Akademiyasının professoru, Əməkdar İncəsənət Xadimi, bəstəkar-pianoçu Ceyhun Allahverdiyev, bəlkə də, həyatda ilk dəfə rastlaşırdı. Göylə əlləşənləri "Ulduz" görüşdürdü...

Ceyhun Allahverdiyev: Belə mühüm bir məsələyə müraciət etdiyinizə görə sizə təşəkkür edirəm. Bu, ciddi bir məsələdi və hər üç yaradıcı ittifaqın sədarəti çərçivəsində həll

olunmalıdır. Əvvəllər kiçik həcmli filmlər çəkiləndə belə mütləq bəstəkar, ssenarist, rəssam birgə işləyirdi. Nəticə də uğurlu alınırdı. İndi belə deyil, özfəaliyyət çox şeyi üstələyib, istedadlı, ciddi insanlar müəyyən qədər kənara çəkiliblər.

Gülnar Səma: Əslində, məqdəsimiz “bu problemləri necə həll etmək olar” mövzusunda fikir mübadiləsi aparmaqdı. İstərdim, Gülnarə xanım da fikrini bizimlə bölüşsün.

Gülnarə Mahmud: Mən rəssamam, Rəssamlar İttifaqının üzvüyəm. Rəssamlıq da incəsənətin bir sahəsidir, musiqi ilə əlaqəlidir. İnsan gərək gözəl musiqi dinləsin ki, çəkdiyi rəsmlərdə də onu ifadə edə bilsin. Ceyhun müəllim çox gözəl qeyd etdi ki, musiqidə özfəaliyyət daha çoxdur, onlar adamin zövqünü oxşamır.

Gülnar Səma: Mən bir məsələyə toxunmaq istəyirəm: bədii yaradıcılıqla, ədə-

biyyatşunaslıqla məşgul olsam da, vaxt tapan kimi sərgilərə, konsertlərə gedirəm. Siz necə, öz sahəinizlə yanaşı, başqa sənət sahələrinə maraq göstərib əlaqələr qurursunuzmu, hansısa bir yazarın kitab təqdimatına gedirsinizmi?

Esmira Rəhimli: İmkan daxilində həmin tədbirlərdə iştirak etmək istəyirik. Çünkü bu, çox önemlidir, vacibdir.

Gülnar Səma: Bəs siz necə, Ceyhun müəllim?

Ceyhun Allahverdiyev: Vaxt məsələsinə görə belə tədbirlərdə iştirak elemək çətindi. Bəzən belə tədbirlərdən vaxtında xəbər tutmuruq, bəzən də işlərin çoxluğundan gedə bilmirik.

Gülnar Səma: Nəzərə alsaq ki, bu üç ittifaq - Yazıçılar, Bəstəkarlar, Rəssamlar İttifaqları bir-birinə yaxın ərazidə yerləşir, əslində, daha sıx əlaqə qurmaq olar. Ancaq həqiqət budur ki, yaradıcı insanlar bir-birindən ayrı düşüb.

Ceyhun Allahverdiyev: Vaxtilə bu ittifaqların səlahiyyətləri həddindən artıq çox idi. Bu gün səlahiyyət deyəndə mütləq maddi məsələ yada düşür. Bir də bu gün internet zəmanəsidir, şəxsən mənim əsərlərimin əksəriyyəti "Youtube"-da yerləşdirilib. Avstriyada, Parisdə, Türkiyədə, Kiprdə, Yaponiyada, Amerikada müəllif konsertlərim olub. Bunların bir qismini "Youtube"-da yerləşdirmişəm. Mənim yardımçılığımıla, musiqilərimlə maraqlananlar asanlıqla internetdən tanış ola bilərlər.

Gülnar Səma: Bu yaxınlarda sizin "Əbədi sevgimsən" kantatanızı dinlədim, Vətənlə bağlıdır. Mən həmin musiqinin mətniylə bağlı sual vermək istərdim, şeirin müəllifi kimdir?

Ceyhun Allahverdiyev: Şeirin müəllifi mənim bir çox mahnılarımın söz yazarı Maya Heydərqızıdır. Bizim onunla Filarmoniyada da mahni və romanslardan ibarət konsertimiz olub.

Gülnar Səma: Bəs Maya xanımdan başqa sizin əməkdaşlıq elədiyiniz yazarlar varmı?

Ceyhun Allahverdiyev: Məktəbdə oxudğum illərdə Fikrət Qoca ilə görüşmüştük.

Gülnar Səma: Ceyhun müəllim, ortaya ciddi əsərlər qoymusunuz, kifayət qədər tanınırsınız, gənc şairlərin əsərinə müraciət etmək istərdinizmi?

Ceyhun Allahverdiyev: Yaradıcı insanların yaş, insanın fiziki göstəricisi - şəxsiyyət vəsiqəsindəki rəqəmlərdən başqa bir şey deyil.

Gülnar Səma: Tanıdigınız, bildiyiniz gənc bəstəkarlardan kimlərin adını çəkərdiniz?

Ceyhun Allahverdiyev: Mən bu barədə heç kəsin yerinə cavab vermək istəmirəm. Bizim gənc tələbələrimiz var ki, onlardan biri Macaristanda qızıl medal aldı. Bir başqa tələbəm Həştərxanda medal aldı, iki nəfərin Filarmoniyada diplom işləri səsləndirildi. Tələbələr arasında da çox istedadlı bəstəkarlar var.

Gülnar Səma: Ümid edək ki, bu müzakirədən sonra gənc bəstəkarlarla gənc şairlər arasında əməkdaşlığı doğru addım atılacaq.

Ceyhun Allahverdiyev: Bizim sinifimizdə romanslar da yazılır, onların arasında gənc yazarlarla ünsiyyətdə olanlar var. Onlar Mədəniyyət kanalının elan etdiyi romans müsabiqəsində yazarlarla bирgə qalib olmuşdular. Mən dörd romans yazmışam, onlar hamısı kitab halında çıxbı. Bu gün ən çox müraciət edilən janr isə mahni janrıdır, lakin bəstəkar yalnız mahni janrı ilə məhdudlaşmamalıdır.

Gülnar Səma: Qeyri-peşəkarların qarşısını almaq üçün ciddi yaradıcılıqla məşgul olanlar bir araya gəlməlidir. Siz necə düşünürsünüz?

Ceyhun Allahverdiyev: Biz bir balaca otaqda dünya problemlərini həll eləmək iqtidarında deyilik. Amma fəaliyyətimizlə qismən buna kömək etmək iqtidarındayıq. Mən Arif Məlikovun tələbəsi olmuşam, Qara Qarayev Şostakoviçin tələbəsi olub. Bu ənənə bu gün Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbində davam edir. Lakin o dediyimiz məsələləri birdən-birə həll etmək mümkün deyil.

Gülnar Səma: Mümkün olmasa da, biz cəhd etməliyik.

Ceyhun Allahverdiyev: Hər kəs öz sənətində, öz sahəsində cəhd edir. Gülnarə xanım öz sahəsində, Esmira xanım öz sahəsində.

Gülnar Səma: Bəs əməkdaşlıq formasında?

Ceyhun Allahverdiyev: Əməkdaşlıq deyəndə nəyi nəzərdə tutursunuz?

Gülnar Səma: Daha fərqli mətnlərə və müəlliflərə müraciət etmək.

Ceyhun Allahverdiyev: Bu gün klassiklərimiz az səslənir, Arif Məlikovun üç baleti çoxdandı ki, səhnəyə qoyulmur...

Gülnar Səma: Büyük əsərlərin təqdimatı məsuliyyətli bir işdir. Bəlkə, ona görə çətinliklər var?

Ceyhun Allahverdiyev: Xeyr, bir-iki solist çatmırısa, onu yaxın ölkələrdən dəvət etmək olar. Bəstəkar deyiləndə çox vaxt mahni janrı yox, opera, balet, simfoniya yada düşür. Bu gün simfoniya yazmaq qüdrətində neçə bəstəkarımız var, sualına cavab vermək mənimcün çətindir.

Gülnar Səma: Həmin bəstəkarları da qorxudan sadaladığınız problemlər olmasın?

Ceyhun Allahverdiyev: Məsələ yalnız o problemlə bağlı deyil, ifa problemləri də var. Bəstəkarın nəşriyyatı da yoxdur. Kompüterdə yığılma məsələsi də çox baha başa gəlir.

Gülnar Səma: Onların çapı başqa kitablarla müqayisədə texniki cəhətdən çətinlik yaradır?

Ceyhun Allahverdiyev: Bu cür kitablari xüsusi adamlar yığandan sonra nəşriyyata hazır aparırıq. Orada hər nöqtə bir işaretdir. Sözdə bir hərf səhv düşsə, cümlə içində mənənəni başa düşmək olur. Musiqidə bir səhv getdi, o artıq başqa intonasiyadır.

Esmira Rəhimli: Təsəvvürünüzə gətirin, ən səviyyəsiz bir müğənninin oxumağını eşidib deyirsiniz ki, bu, biabırçılıqdır. Amma doqquz milyonluq xalq onu sevir, ona heyrandı. Bu, kütlənin zövqü məsələsidir.

Gülnar Səma: Ümumiyyətlə, sənətşunaslıqda belə bir tendensiya var ki, mütəxəssislər

tərəfindən çox yüksək səviyyədə dəyərləndirilən əsər kütləvi şəkildə o qədər də qəbul edilməyə bilər.

Ceyhun Allahverdiyev: Məsələlər o qədər də asan deyil, tutalmış, biz Esmira xanımla, Gülnarə xanımla bir mahni yazıb təqdim etdik. Ən yaxşı halda gəlib alqışlayıb, həmən də unudub gedirlər. Onun davamı gəlməlidir, o mahni efirdə verilməlidir. Vaxtilə rəssamlar musiqi sahəsində çox ciddi işlər görüblər. Onların tərtibati ilə tamaşalar hazırlanıb. Bu gün də həmin dekorlardan istifadə olunur.

Gülnar Səma: Dekorlardan söz düşməskən, rəssamlarla əməkdaşlıq özünü göstərməlidir. İstərdim ki, Esmira xanım bu mövzu ilə bağlı münasibətini bildirsin.

Esmira Rəhimli: Əslində, bu məsələ də lazımı qurumların bilavasitə nəzarətində olmalıdır.

Gülnar Səma: Mütəxəssislər də meydani boş buraxmamalıdırılar.

Ceyhun Allahverdiyev: Mübarizə aparılmalıdır, deyirsiniz. Bu mübarizənin bir forması kimi olmazmı ki, siz gəlib dinlədiyiniz əsərləri işıqlandırırasınız? Ortaya çıxan yaxşı bir sənət əsərini qəzet və ya jurnallar vasitəsilə təbliğ edəsiniz?

Esmira Rəhimli: Biz özümüz bayağı işləri çox vaxt populyarlaşdırırıq.

Ceyhun Allahverdiyev: Mənə elə gəlir ki, sənətdə sözünü demiş sənətkarlar daha çox təbliğ olunmalıdır.

Gülnar Səma: Əslində, bizim məqsədimiz üç sənətin harmoniyasını bir arada görməkdir.

Ceyhun Allahverdiyev: İnsanların, doğrudan da, uğurlu fəaliyyəti varsa, onu heç kəslə müqayisə eləmədən işıqlandırmaq lazımdır.

Esmira Rəhimli: Düşünürəm ki, indi gündəmdə olan bayağı mahnilər zamanın əleyindən keçməyəcək.

Gülnar Səma: Bizim əsas istədiyimiz odur ki, yaratıcı insanlar arasında əlaqə qurulsun.

Ceyhun Allahverdiyev: Təklif verin, necə fikirləşirsiniz?

Gülnar Səma: Tanıdığınız hər hansı bir bəstəkarı və ya rəssamı hər hansı bir yazarla əlaqələndirib ortaya bir sənət əsəri qoya bilərik. Tutaq ki, mən kitab çıxarıramsa, həmin kitab üçün Esmira xanım nəsə bir rəsm işləyə bilər, hansısa bir bəstəkar şeirlərdən birinə mahni bəstələyə bilər.

Esmira Rəhimli: Bilmirəm, bu nə ilə əlaqədardır, bizim millət malı-mülkü, daş-qası çox sevir. Heç kəs rəsm əsərini alıb divardan asmaz. Ancaq bahalı maşınlardan kolleksiya düzəldirlər. Elə bilirlər ki, əşyalar daha dəyərlidir, nəinki sənət əsəri. Ona görə də hansısa bir ciddi incəsənət hadisəsinin gerçəkləşməsinə sponsorluq etməyi heç kim düşünmür.

Gülnar Səma: İndi elə bir vəziyyət yaranıb ki, rəssamın işi ilə ancaq rəssam, bəstəkarın işi ilə ancaq bəstəkar maraqlanır. Bunlar bir-birlərinin əsərlərinə sanki ögey münasibət bəsləyirlər. Bir-birinə dəstək üçün nəsə bir dəyişiklik olmalıdır. Siz indiyə kimi hansısa bir yazarın əsərinə rəsm çəkmisinizmi?

Esmira Rəhimli: Gülnarə xanım Mətanət Ulu Şirvanlıının kitabının üzünü işləyib. Mənsə öz kitabımın qrafik rəsmlərini özüm çəkirəm.

Gülnar Səma: Bir məsələyə də toxunaq, məsələn, bunun xərci necə olur? Müəllif olaraq

kitabın rəsm tərtibatı üçün müraciət edəndə neçəyə başa gəlir?

Esmira Rəhimli: Bəzən satışda elə bir şey olur ki, onun qiyməti üstündə olmur, satıcı müştəriyə baxıb qiymət deyir.

Gülnar Səma: Bəs müştəriyə baxandan sonra qiymət neçə olur?

Esmira Rəhimli: Müştəri var ki, onun üçün hədiyyə olunur, elə müştəri də var ki, ona 50 manata, eləsi də var ki, çox baha.

Gülnar Səma: İndi çap olunan kitablarda kompüter qrafikası baş alıb gedir. Bundan kənara çıxmaq, orijinal əsərlərə müraciət etmək üçün nə qədər xərc çəkilməlidir?

Esmira Rəhimli: Bir kitabın üzünə rəsm çəkmək, arasındaki qrafik işləri işləmək təxminən 200 manatdır.

Gülnar Səma: Bəs eyni şeylər musiqidə necə olar?

Ceyhun Allahverdiyev: Musiqinin hansı janrıdan söhbət gedir?

Gülnar Səma: Daha çox kütləvi janrlardan söhbət gedir, təbii ki, böyük janrlar daha ciddi məbləğ tələb edər.

Ceyhun Allahverdiyev: Not kitablarından söhbət gedir, yoxsa nədən?

Gülnar Səma: Şeirlərə mahni bəstələmək, romanslar yazmaq, ifa olunması? Söhbət, ümumiyyətlə, yaradıcılar arasındaki münasibətdən gedir. Məsələn, mənə bir bəstəkar desə ki, şeirini hədiyyə et, mən edərəm.

Ceyhun Allahverdiyev: Mən bir neçə mahni yazmışam, bu janrıda deyə bilmərəm ki, böyük bir fəaliyyətim var. Lalə Məmmədova, Samir Cəfərov, Kamilə Nəbiyeva, Bəyimxanım və başqaları oxuyublar. İndiyə qədər mən heç bir mahnimə görə heç kəsdən qonorar istəməmişəm.

Gülnar Səma: İstənilən halda heç kəsə sırr deyil ki, iş prosesində hansısa bir məbləğ olur.

Ceyhun Allahverdiyev: Xalq artisti Nəzakət Teymurova üçün üç konsert programı verdik. Azərbaycanda ilk dəfə belə bir proyekt oldu. Birsəslə xalq musiqisini polifonik musiqiyə çevirmək böyük zəhmət tələb edirdi. Amma başqa müğənni vardı ki, bir mahnim üçün mənə böyük məbləğdə pul təklif edirdi. Sadəcə, bir anormal təklifi oldu ki, mən sözləri dəyişdirəcəm. Dedim, qapını o tərəfdən ört. Bununla da məsələ bitdi.

Gülnar Səma: Deməli, sevindirici haldır ki, bu cür ciddi yaradıcılıqla məşğul olan insanlar var. Tamamilə əminəm ki, siz tək deyilsiniz. Sadəcə olaraq, belə insanların bəzən çətinliklər qarşısında geri çəkilməklərinə mane olmaq lazımdır.

Ceyhun Allahverdiyev: Bu gün biz kimlə mübarizə aparmalıyıq, hədəf yoxdur?

Gülnar Səma: Əslində, hədəf çıxdı, müxtəlif hədəflər var.

Ceyhun Allahverdiyev: Tamamilə yararsız olan, sənət nümunəsi olmayan bir şeyi sənət səviyyəsində qiymətləndirirlər, bu, yaradıcı insana biçaq vurur. Onda nə qədər iradə olmalıdır ki, o dözsün, yaşasın, nəsə də yaratsın. O narahat simaları işıqlandırmaq üçün həyat bir balaca dəyişməlidir.

Gülnar Səma: Bizim indi apardığımız müzakirəni çap edəcəyimiz dərgi "Ulduz" jurnalıdır. Həmin jurnal AYB-nin orqanlarından biridir. Bu cür tribunalar rəssamlar və ya bəstəkarlar üçün də varmı?

Ceyhun Allahverdiyev: Var, bizim öz jurnalımız var. Musiqi Akademiyasının da, Bəstəkarlar İttifaqının da jurnalı var.

Mənim o biri qardaşım da bəstəkardır, Əməkdar İncəsənət Xadimidir, professordur bu göstərdiyim jurnallarda onun haqqında da yazılıb.

Gülnar Səma: Növbəti müzakirələrin birində onu da dəvət edərik. Gördüyüüz kimi, "Ulduz" jurnalının hər dəfə son səhifəsində daha çox yeniyetmələrə məxsus rəsmlər yer alır. Sözlə rəngi bir arada təqdim etmək istəyirik.

Ceyhun Allahverdiyev: Mən təklif edirəm ki, efirdə bir veriliş açaq.

Gülnar Səma: Əla olar.

Ceyhun Allahverdiyev: Televiziyyada bu problemləri qabardaq. Həm də sənət adamlarının fəaliyyətini nümayiş etdirək.

Esmira Rəhimli: Təbii ki, bu mövzu elə burada qalmamalıdır. Veriliş açmaq ideyası eladır.

Ceyhun Allahverdiyev: Mən yenə də təşəkkür edirəm, yaxşı ki, bu problemləri düşünən insanlar var. Bu məsələləri, təbii ki, qabartmaq lazımdır.

Gülnar Səma: Sizin əlavəniz varmı, Gülnarə xanım?

Gülnarə Mahmud: Düzdür, ümumi bir fikrə gəldik, amma həll yolunu da, əslində, tapa bilmədik. Hansısa bir bəstəkar, yazıçı, rəssam bir-birinin işindən bəhrələnə bilər. Zaman-zaman belə hallar olub. Və bu ənənə davam etməlidir.

Gülnar Səma: Ümid edirəm ki, bu müzakirədən sonra yaradıcı insanlar ən azından bir-birinin yaradıcılığına maraqlı göstərəcək, sözün, rəngin, səsin ahəngində yeni sənət nümunələri yaranacaq.

İntiqam YAŞAR

Mən gülə bilmirəm, bilmirəm
buludları qərarsız səmanın altında.
Bəli, mən bir az da bədbin adamam,
amma, amma adam kimi adamam...
Günah məndə deyil.
Misalçın, dünən sevgilimin şəklinə baxırdım,
içim sizlədi.
Sevgiliyi görmədim,
küçənin tinində süpürgəçi qadın gördüm;
söykəndiyi süpürgədən kiçik.
Dünyada söykənəcəyi tək süpürgə...

Sağclarına söykənib səni sevmək olar ölüncə,
toxunma o saçlara, toxunma ölüm gəlincə.
Mən həyata gələn adamların ən sonuncu dərd
çəkəni,
dərdi dəbdən salanıyam,
sevən də çoxdu, sevməyən də məni.
İndi uzaqlar ən yaxın mənzildi unudulmağa,
indi yaxınlar ən qorxulu uzaqlıqdı mənimçün.
Qınama, çox şey oldu.
Qınama, heç nə olmadı...

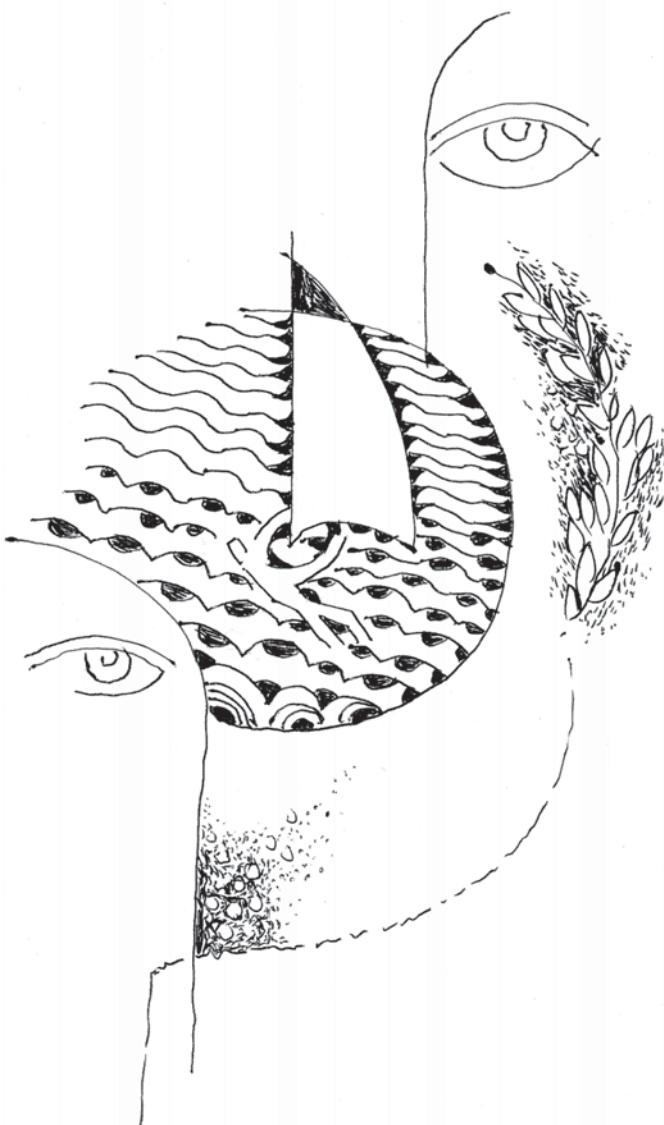
Bütün təsəllilər ən pis söyüş kimi səsləndikdə,
Anlayırsan ki, nəfəsin divarı əridə bilməz.
Əllərin uzaqbaşı səfəh yumruğu olar...
Gözlərin yumulub-açıldıqca qatı duman
bürüyər bütün uzaqları.
Ağ kağızlar yazılar, bükülər, yazılar, bükülər.
Sətir-sətir için əriyib gedər.
Əriyər tökülər.
Ürəyin sol tərəfini bəyənməz...
Hədər... hədər... hədər...

Mən çıxbı getməyə bir küçə tapsam,
Mən çıxbı getməyə bir kimsəsizlik,
Mən çıxbı getməyə bir ada tapsam –
Bir boş ada!
Nə ağaç olsun, nə daşı olsun!

Mən çıxbı getməyə bircə yol tapsam,
Mən çıxbı getməyə bir azca da güc.
Mən çıxbı getməyə ən uzaqlar,
Kimsənin olmayan uzaqlar!
Nə bir iz buraxım, nə geri baxım...

Mən çıxbı getməyə qərarlı olsam,
Mən çıxbı getməyə yır-yığış etsəm,
Mən çıxbı getməyə həyətə çıxsam.
Əllərim qoynumda qəfil titrəsə,
Hər şeyi o köhnə evdə unutsam,
Hər şeyə yenidən başlamaq olar!

"Gözlərin ayağının altını seçmir" deyənlərə anlada bilmədim,
anlada bilmədim ayaqlarına dolaşan kabusa baxa bilmədiyimi.
Hər yerdə qınandım,
hər yerdə özgə oldum.
Ürəyimin ən yüksək yerlərindəki buzlar da əridi
ürəyimə od düşəndə.
Bütün dayanacaqlarda ağrılar qalaqlanmış.
Bütün avtobuslardakı sərnişinlərin bir gözü arxada.
Övladını yetimlər evində qoyub gedən atalar kimi.
Hamı yalan danışır.
Hamı tezliklə döñəcəm deyir...
Amma bütün biletlər birtərəflidir...

Unutmaq lazımdı həyatın bütün rənglərini,
Sadəcə, sinə dolusu nəfəs bəs edər.
Düşündükcə gözlərinin qarşısında sətirlər qarışar,
düşündükcə bir boşluğa yuvarlanmaq var.
Ömrün ən böyük qazancı ölümdür,
bunu bilə-bilə yaşamaq, bunu bilə-bilə daşımaq
özü də bir zülümdür.
Bütün məchullara yönələn suallar, əslində,
məlumdur,
hamı gözəl bilir, hamıya aydındır,
kim nəyə məhkumdur.
Ömür... ömür... bir naməlum boşluq!

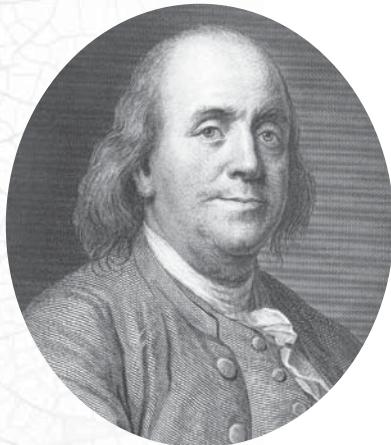
Ömürdən də çox uzağam,
Gündən də, ömrün adamı.
Uzaq düşməyə çox düşdüm
Səndən də, ömrün adamı.

Gedənlər getməz olsayıdı,
Başımızı nə qatardı?
Bir-iki dərd var, yeyirik;
Dişimizə nə batardı?

Bu ağrı canımızدادı,
Küləklər ağrı gətirmir.
Arzular ağrı gətirmir,
Diləklər ağrı gətirmir.

Bir şey verə bilmədim heç
Bu küskün düşən ömrümə.
Bir çarə axtarmadım heç
Günbəgün şışən ömrümə.

Ömürdən də çox uzağam,
Gündən də, ömrün adamı.
Uzaq düşməyə çox düşdüm
Səndən də, ömrün adamı.

Benjamin FRANKLIN

İnsan iki dəqiqə havasız, iki həftə susuz, üç həftə yeməksiz, ömrü boyu səfələtlə yaşaya bilər, ancaq bir an olsun, düşünmədən yaşaya bilməz.

İntiqam hissiyələ yaşayanların yaraları hər zaman təzədir.

Savadsız xalq savadsıza alqış deyər, azca savadı olana heyrət elər, savadını isə tanımaq belə istəməz.

Borc verənin yaddaşı borc alanından qat-qat yaxşı olur.

Səni kim özün qədər addimbaşı aldadıb?

Evlənməzdən gözünüüzü dörd açon, elə ki evləndiniz, daha yumun gözlərinizi.

Əxlaqdan məhrum siyasetdə qanunlar nə iş görə bilər ki?!

Sən uşaqlarına susmağı öyrət, danışmağı özləri öyrənərlər.

Cəlal MƏMMƏDOVUN *təqdimatında*

Müdrikliyin qapısı heç bir vaxt bağlı olmur.

Əgər möhkəm yatmaq isteyirsənsə, yatağa təmiz vicdanla gir.

Acgözlükə xoşbəxtlik heç vaxt qarşılaşmayıb; necə tanış ola bilərdilər?

Salamatlığı üçün azadlıqdan keçən kəs nə salamatlığa, nə azadlığa layiqdir.

Patriotluq – yaramazın son sığınacığıdır.

İnsanlar yemək bişirməyi öyrənəli gərək olduğundan ikiqat artıq yeyirlər.

Kim ki pulun, paranın hər şeyə qadir olduğunda israrlıdır, çox yəqin, özü də pul-para üçün hər şeyə gedər.

Kimləsə bağlı pis söz söyləmərəm, kim haqda yaxşı nə billəm, deyəcəm.

Üç iş var olmazın dərəcədə çətin: poladı sindirmaq, almazı ovxalamaq, bir də özünü dərk etmək.

Herman HESSE

Təhlükəsiz yolla bir tək zəifləri göndəririrlər.

Mən bilməmişəm, inanchı olmaq elə sağlam və sevincli olmağın özüymüş...

Dünya zövqlərinin və dünya malının insana xeyir gətirməyəcəyini hələ uşaq ikən öyrəndim.

Təbiətə yaxın olduqca Tanrıının sədasını da duyursan...

Hər insanın yeganə gerçək bir işi var: özünə aparan yolu tapmaq...

Kimsə öz içində yaşatmadıqca başqasının ruhundakı titrəyişi anlaya bilməz.

Bir ata övladına burnunu, gözlərini, hətta ağılını ırsən ötürə bilir, amma ruhunu verəmməz; ruh hər insanda yenidir.

Həyat həvəsi çoxdan sönmüş bir adama dünyanın heç hansı təbibi əlac eləyə bilməz.

Dinləməyi bacaran insan o qədər azdır ki!..

Hələ insan mərtəbəsinə yüksəlmış deyilik, yalnızca insanlığa aparan yoluñ üzərindəyik.

...Musiqi haqda yalnız dünyanın mənasını dərk etmiş bir insanla danışmaq olar...

Sağlam insan – duyuñ və düşüncələrini açıqca ifadə edən insan deməkdir. İfadə edən deyirəm, gizlədən deyil.

Sən həddən ziyadə çox axtarırsan, elə bu hədsiz axtarışların üzündən də çatdırıb tapa bilmirsən...

İçində kitablar olmayan bir ev – yerinə nə qədər qiymətli xalça sərilə, divarları nə qədər bahalı rəsmlərlə bəzədilə, yenə də yoxsuldur ki yoxsul.

Oldos HAKSLİ

Asan satılan kitab yazmaqçın asan satılan beyin olmalıdır.

Özünüñ görənməzliyə vursanız belə, gerçəklər var olmağa davam edir.

Bəlkə də, bu dünya bir başqa dünyanın cəhənnəmidir.

Xoşbəxt olmağın ən gözəl yolu bir başqasını xoşbəxt eləməkdir.

Hamımızın eyni fikirdə olmağı yaxşı bir şey deyil. Yaradıcılığı ortaya çıxaran da fikir ayrılıqlarıdır.

Gülümsəyən vaxtı gözəlləşməyən bir çöhrə heç görmədim.

Təmiz qəlbli insanlar heç bir zaman rahat həyat yaşaya bilməzlər. Çünkü özlərini başqalarının xoşbəxtliyi üçün fəda edərlər.

Əgər biri fərqlidirsə, tənha da qalmalıdır.

Dərdlərini göz yaşlarında boğmaq istəyənlərə dərdlərin üzmək bildiyini söyləyin.

Vaxtının çoxunu pul qazanmaq və yiğib saxlamaqla keçirənlər axır ən çox istədiklərinin satın alına bilməyəcək şeylər olduğunu anlarlar.

Cəhənnəm boşdur, çünkü bütün şeytanlar burada.

Bəlkə də, bir çox insanlar elə xoşbəxt olduğunu bilmədiyi üçün bədbəxtdir.

Xorxe Anhel LIVRAQA

Böyük fikirlərin yaşadığı bir cəmiyyətdə tənha olmaq olmaz.

Biz insanıq ...ona görə ki, ruhumuz var, ona görə ki, Allaha inanırıq.

Qoy heç kimsə özünü tənha və zavallı bilməsin, çünkü varlığında Tanrıdan zərrə daşıyan bir kəs nə yalqız, nə də zavallı ola bilər.

Səbir – əbədiyyətin insanı sınağıdır.

Təbiətin qanunlarına əsla müqavimət göstərməyin...

Bütün doğrular və bütün həqiqətlər ağılla da, ürəklə də uyum içində olur.

Çətin olanla dəyərli olan arasında əsrarəngiz bir bağ vardır.

Həqiqəti sadəcə axtarmaq azdır, onu tapmaq gərək.

İdeal yoxdursa – fəlsəfə də yoxdur.

Arzuları öldürməkdən böyük cinayət yoxdur.

İnsan təbiətdən uzaqlaşdıqca qəlbi də qatlaşır.

Qəhrəmanlıq – silah olmayanda belə vuruşmağı bacarmaqdır.

Biz həqiqəti arayıb-axtarmağı və sırlərlə yan-yanaya yaşamağı bacarmalıyıq.

İncəsənət – gözəlliyyin libasına bürünmüş müdriklikdir.

Əziz NESİN

Həyatım boyunca boyum qədər kitab yazdım. Amma məni sevmeyənlər buna belə bəhanə tapıb “onsuz da onun boyu qısaydı” deyə bilərlər.

İnsan yalnız söylədiklərinə deyil, susduqlarına da cavabdehdir.

“Mənə toxunmayan ilan min il yaşasın” deyərək yaşatığınız ilanların bir sonrakı hədəfi siz olursunuz.

Külək nə qədər şiddətli əsir-əssin, qağayı sevdiyi dənizdən əsla vaz keçməz.

Qoy olmasın məzar daşımız; bir məktəb bağçasında basdırınsınlar bizi, uşaqlar qaćışın üzərimizdə...

Həyatdakı ən gözəl şeyin uşaq olmaq olduğunu bilə-bilə, nədən “böyüyəndə nə olacaqsan?” deyə soruşurlar ki?!

Yatağına yatınca ürəyinin səsindən yuxuya gedə bilmirsənsə, anla ki, tənhasan...

Tənbəllərin çalışma günü sabahdır.

Yoxsulun yeganə silahı çalışmaqdır.

Dar yerdən çıxanlar gen yerlərə siğmazlar.

Köhnəsi olmayanın yenisi də olmaz.

Kirli ətraf ruhu da kirləndirir, kirli ruhlar ətrafi kirləndirir.

Aleksandr KANEVSKI

“Bir gün insan vergülü itirdi; o zaman çətin cümlələrdən qorxdı və sadə ifadələr işlətməyə başladı; cümlələri bəsitləşincə düşüncələri də basitləşdi.

Sonra nida işarəsini itirdi; alçaq bir səslə və səs tonunu dəyişdirmədən danışmağa başladı. Artıq nə bir şeyə hirslənir, nə də bir şeyə sevinirdi. Heç nə onda zərrəcə də olsa həyəcan oyatmırıdı.

Bir müddət sonra sual işarəsini itirdi və heç nəyi soruşub sual eləmədi, heç nə onu maraqlandırmırıdı.

Bir-iki il sonra qoşa nöqtə işarəsini də itirdi və səbəblərini başqalarına açıqlamaqdan vaz keçdi.

Ömrünün axırına yaxın əlində yalnız dırnaq işarələri qalmışdı.

Özünə aid, özünən olan tək bir düşüncəsi belə yox idi. Yalnız başqalarının düşüncələrini təkrarlayırdı. Düşünməyi də unutdu və beləcə, son nöqtəni qoydu”.

Xuraman HÜSEYNZADƏ

BİR OVUC ARPA...

Anasının qoynuna sığınan körpə kimi
buludların arxasına sıgnıb ay...
Otağimda sükut var...
Sanki səssizliklə boyanıb divarlar...
Hərdənbir səslər qopur gecənin bağlarından...
Hardasa uzaqlardan gəlir gecəyə keşik
çəkən itlərin səsi...
Göy üzünə dən kimi səplib
ulduzlar.

Bir azdan gecənin bağlı yarılaçaq,
bir ovuc arpa kimi dağlacaq
yuxusu gecələrin...

BƏS SƏN NECƏ SEVİRSƏN?

Sən məni
mən səni sevən kimi yox,
başqa cür sevdin...
Amma sevdin, bilirəm...

Elə ki yadıma düşürsən,
dərdlərimi unuduram;
harasa tələsəndə
açarı, telefonu evdə unutduğum kimi...

Adamlar gəzir şəhərdə
tək-tək, iki-iki, üç-üç, bir az da çox...
Təklər bu zaman tənha olur,
sanki kimsəsiz olur...
Çoxlar dərya olur, dəniz olur.
İkilərin, üçlərin və daha çoxların arasında
gözlərim gəzir səni –
yerə dağilan mirvari boyunbağının dənələrini
gəzən kimi...
Mən səni belə sevirəm,
bəs sən necə sevirsən?

Qağayılar gölə gəlməz,
dənizə gəlməz ördəklər...
Hərənin öz vətəni var,
mənim vətənim sənin gözlərində;
özümü axtardığım, özümü gəzdiyim gözlərin,
baxıb, baxıb özümdən bezdiyim gözlərin.
Hər yerdə səni görmək istəyirəm,
qoy qərib desinlər, didərgin desinlər, eybi
yox...
Mən səni belə sevirəm,
bəs sən necə sevirsən?..

NƏ DEYİM Kİ BAŞQA?

Küçəmiz darıxdı
sənin ayaq izlərindən ötrü.
Otları uzanan küçəmizdə, mamırları çoxalan
küçəmizdə
təkcə
bir cüt ayaq izi azaldı
sən gedəndən.

Qara it hürməyi tərgitdi,
xallı pişik adamlara yovuşmağı.
Çiçəkləri darıxb-darıxb soldu
biz ayrılandan.

Telefonumu toz əsir alıb,
küçəmizi alaq,
ürəyimi tənhaliq,
ruhumu sükut...
Nə deyim ki başqa,
geriyə dönəsən?..

ÜMİDSİZLİK

Unut xəstə ananın,
dünyadan
səndən nigaran köcmüş atanın
bir zamanlar sənə verdiyi adı,
unut,
həyatın sənə verdiyi
“dilənci qız” adını
bağrına bas
və heç vaxt unutma...

Hər gün insan adlı ümidin arxasında
düşürsən,
yanından etinasız ötən
simic,
kasib,
çarəsiz insanlar
özləri boyda ümidsizlik...

Bütün gün ovucların
üzü Allaha açılmaqdə...
Ümidsizliklə rastlaşanda,
evinə çörək,
anana dərman aparmayanda

bükülmür ovucların, barmaqların,
yumruğa dönmür əllərin;
göyə baxır,
Allaha baxır...

Bağışla,
dilənci qız,
sənə pul versəm,
evə piyada gedəm gərək...
Cibimdəki son ümidlə
dayanacağa tələsirəm...
Mənim də əsl adım
“Ümidsizlik”dir...

DEPRESSİYA

Ağladım,
çəkildi gözlərimin suyu,
qışda axşam düşüncə
çöllərdən əl-ayaq çəkilən kimi...

Uzaqları görmək üçün
açıdım pəncərəni...
Otağıma doldu, sarıldı ruhuma
sərin hava...

Əvvəl gülümsəməyi öyrəndim,
sonra
qəhqəhə çəkməyi...
Təzələdim üst-başımı,
hündürdən ayaqqabilar aldım,
boyum bir az da uzandı,
həqiqətdən bir az da uzaqlaşdım
və beləcə
çıxdım depressiyadan...

GETMƏK MÜMKÜN OLSA...

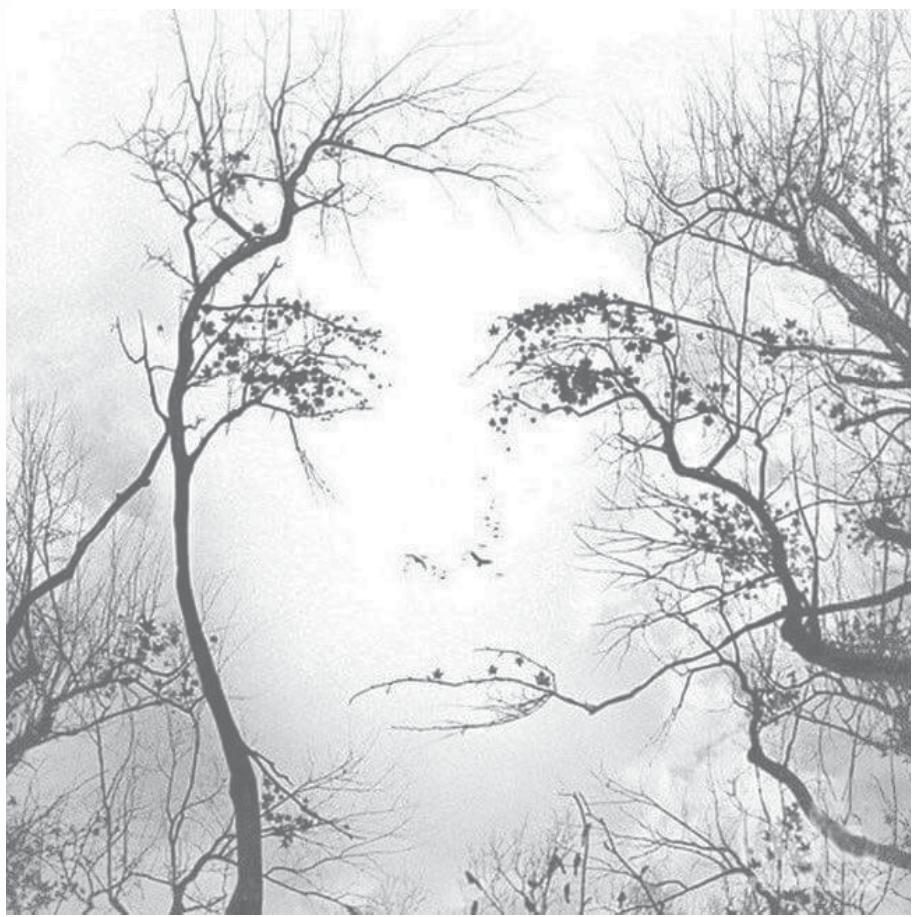
gözlərimdən sevinc ayrılan kimi
ayrılıb getsəm uzaqlara,
yaralı ürəyimin qaysağını qoparan kimi
qoparıb baxışlarımı gözlərindən
gedərdim,
mümkün olsayıdı getmək...
gedərdim yeni sevgilər olan yerə,
gedərdim,

məsələn,
dənizlə göy üzünün öpüşdüyü
üfüq xəttinə tərəf
amma, sevgilim,
ordan da
ayrılıq qoxusu gəlir;
orda da
sevgi var,
saflıq var,
ölüm var...
mümkün olsayıdı getmək,
ayrılığı tərk edərdim...

bir-birimizi
dəniz kənarında tapdadiğimiz qumların
üstündə ürək çəkdik
içindən ox da keçirdik
günəşə dəydi ox
dənizdən doymadan
ayrıldığ...
İndi ürəyimizə qar yağır
üşüyürük ikimiz də
amma
bu, bir həqiqətdir ki
ayrılıqdan o yana
həyatın pəncərələri dənizə baxır...

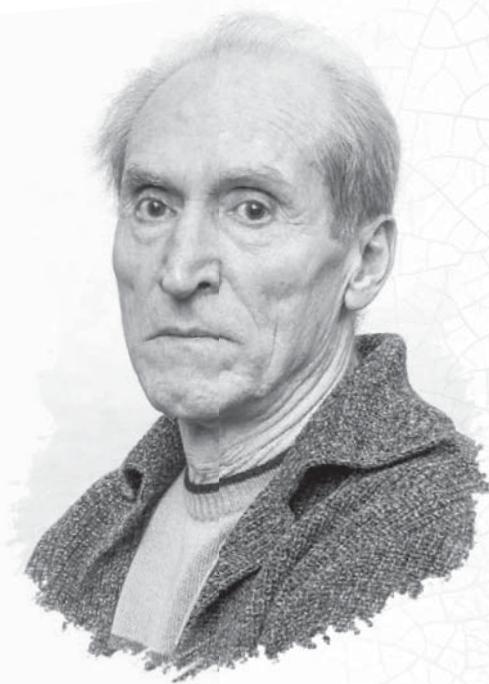
AYRILIQDAN O YANA...

Əvvəl günəş doğdu
başımız üstə
ürəyimiz isindi
ürəyimizi günəşə söykəyib
sevdik

Oleq Jdan Puşkin Belorus yazıçısıdır. O, 1938-ci ildə Smolenskdə anadan olub. Gənclik illərində Minskə gəlib və bu günə kimi orada yaşayır. Bədii yaradıcılığına ötən əsrin 60-ci illərində başlayan Oleq Alekseyeviç onlarla həkaya, povest və roman müəllifidir. "Özgə yerdə və evdə", "Zinaida Neqlyadova", "Knyaz Mstuslavski", "Cizgilər və üzlər", "Azad həyat" və bir çox başqa əsərləri ilə yüzlərin, minlərin ürəyinə yol tapıb. Yaratdığı xarakterlərin psixoloji, sosioloji durumunu, istər bugünkü, istər ötən illərdəki həyat tərzini ustalıqla təsvir edir. Dili elə anlaşılan və rahatdır ki, asanlıqla oxucunu qəhrəmanın yaşadığı illərə, mühitə, hətta mənzilə apara bilir.

Yazıçının bir hekayəsini Azərbaycan oxucularına təqdim edirik.

Oleq JDAN PUŞKİN

(Belorus)

Gülən qarı

Küçə geniş idi, maşınlar sürətlə şütüyürdülər. Vanyanın əhvalı yaxşı olanda işıqforun yaşıł işığı yanıb-sönənəcən küçəni keçib gedirdi. Kefi olmayanda yolun təhlükəsiz hissəsində dayanmalı olurdular. Sürücülər onu keçilərlə görəndə səsləyir, siqnal verir, gülüşürdülər. Özü də sürücülərə qoşulub gülmək istəyirdi, amma Vanya istənilən anda qaça bilərdi. O, Vanyanı sağ, Manyanı isə sol əli ilə möhkəm tuturdu. Qiymətli olan nəyi varsa, yiğdiqi kisəsi isə kürəyində olardı.

Onlar hər gün səhər və axşam bu küçəni iki dəfə keçərək daimi müştərilərinin yanına gedirdilər. Əlbəttə, o, Manyanı evdə sağıb, Vanya ilə birlikdə gölün sahilindəki ağaca bağlayar, südü özü apara bilərdi. Amma müştəriləri südün öz qablarına sağılmasını görmək, səhər tezdən təzə keçi südü içmək istəyirdilər. Ona görə də hər gün yarım litr, hərdən də bir litr süd alırlılar. Manya yaxşı süd verirdi, dörd litrə qədər südü olurdu. Müştəriləri pis deyil, yaxşı pul verirlər. O, bu pulla özünə çörək, pendir, kolbasa və bu kimi ərzaq ala bilir. Əlbəttə, o, Vanyanı ağaca bağlayıb

həyətdə qoya bilərdi. Buna cəhd etmişdi. Amma Vanya o qədər dartınmışdı ki, onun boğulacağından qorxmuşdu. O, Manyanı sevirdi, tək qalmğa qorxurdu. Axı Manya əla keçi idi, həm də gözəldi.

Manya da onu sevirdi. Hər halda, qarı onu sağında Manya Vanyaya baxır, yəni gör necə süd verirəm, gör necə zərif, çəhrayı əmcəklərim var. Hələ gör məmələrim necə yeməlidir! Hətta hansısa şirəli otu bir ucundan yeyirdi, o biri ucunu Vanyaya uzadırdı, yəni, Vanya, sən də ye.

Katya nənə süd satmaqla dolanırdı, öz cüzi təqaüdünü isə yiğirdi; bu o qədər az idi ki, əmanət bankında da təqaüdün bu qədər az olmasına inana bilmirdilər. Kompüterə iki dəfə baxırdılar; xırda rəqəmlərin düz olmasına inanmaq istəyirdilər. O, sonuncu ilin təqaüdünü almamışdı, "qoy yiğilsin" deyə düşünmüşdü. "Bəlkə, ilin sonuna əməlli məbləğ oldu, sonra onu hara və necə xərcləmək barədə fikirləşmək olar". Ah, pullar, pullar! Sizdən yaxşı nə var dünyada? Pul hər şeydir! Sadəcə, o, bunu çox gec anladı. Çox gec! Əlbəttə, o da başqaları kimi pulu ömrü

boyu sevmişdi, amma indiki qədər yox. Ah, pullar, pullar! İnsanlar pula görə nələr etmirlər? Qarı bunu yaşamışdı.

Manya həvəslə gedir, əmcəklərini "ləyaqətlə" daşıyırırdı. Gecə məmələri tamam dolurdu. Yol gedərkən yağılı südü asfalta damcılayırdı. Manya bilirdi ki, tezliklə o gözəl evlərin yanında rahatlaşacaq. Hətta ona çörək, ya da konfet verən də olacaq. Vanyasa gah dala qalır, gah qabağa qaçırdı. Hər zibil yesiyinə tərəf dartinir, dikbuynuz başını qaldırır, sulanmış saqqalını yellədirdi. Ona elə gəlirdi ki, Manya onun qəşəngliyinə heyran olur. Manyaya, demək olar ki, hamı çörək verirdi. Təkcə hündür evdə yaşayın Nina nənənin nəvəsi Lenočka ona hər dəfə konfet gətirirdi. Lenanın ailəsində xoşa-gəlməz hadisələr baş verirdi. Atası bütün günü avaralarındı. Anası isə pul qazanmaq üçün Moskvaya gedib, ondan xəbər-ətər yoxdur.

Lenočka çox mehriban, üzügülər qızdır. O, anasının tapılacağına və evə dönəcəyinə inanır. Bəs axı necə tapılacaq? Artıq bir ildi yoxdu, öldü – qaldısı da bilinmir. Lena balaca, açılıb-yığılan kətilini də götürüb gəlir, Manyanı konfetə qonaq edirdi. Öz stəkanına zərif barmaqlarıyla süd sağanda həyəcandan qızı tər basırdı. Nənə onlara südü bir azca ucuz vermək istərdi, amma pula ehtiyacı var. Pul lazımdı Katya nənəyə.

– Katya nənə, Vanya və Manya ailədir? – Lena soruşur.

- Ailədir.
- Onların çəpişləri olacaq?
- Olacaq.
- Mən də çəpiş istəyirəm, – deyə qız Nina nənəsinə baxır.

– A bala, bəs biz onu harda saxlayarıq?

Ötən ilin payızında Manyanın iki balası oldu. Katya nənə nə edəcəyini bilmədi. Onları kəsməyə əli qalxmadı. Satmaq qərarına gəldi, Jdanoviç bazarına apardı. Adamlar yanından ötüb keçir, arada gülümşəyirdi, uşaqlar çəpişləri tumarlayırdılar. Amma kimsə almırıldı. Axırda lap ucuz qiymətə kənddən gələn bir qoca qadına satdı.

Qonşu binadan olan cavan qadın Katya nənənin ən şıltaq alıcısıdır. Özü ilə salfetka gətirir ki, Katya nənə onun üçün süd saqmazdan əvvəl əllərini silsin. Elə baxır, üz-gözünü elə turşudur ki, elə bil yovşan suyu içib.

– Ona süd satmasam, yaxşıdı... Eh... axı mənə yaxşı pul verir... Özü də süd xəstə ərinə lazımdı...

Katya nənənin dörd daimi alıcısı var. Bu xanımlar artıq bir-birini tanır, hətta dost olublar. Süd alandan sonra tələsmir, müxtəlif mövzularda söhbətləşirlər: kürəkən, ya gəlindən, evə səhərə yaxın gələn, cibində siqaret gəzdirən nəvələrindən danışırlar. Bu qadınlar cavan deyil. Cavanların belə dedi-qodulara vaxtı olmur. Onlar, tək qalmaların deyə, cavanların kənddən öz yanlarına aldıqları yaşıllardır. Hətta ona bu yaxınlarda dul qoca ilə tanış olmayı təklif etdilər. Qoca ikiotaqlı mənzildə tək yaşayır. Əlbəttə, təklif cəlbedici idi, amma Manya və Vanya necə olacaq? Neçə il onların hesabına dolanıb, indi onları atsın? Yox, bu mümkün deyil. Evlərini buldozer dağıdانا qədər onlar bir yerdə yaşayacaq. Heç buldozer gərək deyildi, əslində. Öz köhnəliyindən utanan daxma günahkar kimi əyilmişdi. Təbii ki, qapıları, pəncərələri də köhnədi, yaxşı örtülmür. Amma yaydı, birtəhər yaşamaq olur.

Yenə qocanın pulu olsayıdı... Amma insan qocaldıqca xəsisləşir. Ölsə də, pulunun yerini deməz. O da xəsis olub. Belə lazımdı. Xəsislik ağılsızlıq deyil, özünü qorumaqdı, rahatlığın təminatıdır. Hər kəsin görmək istədiyi son işləri var. Bunun üçün pul lazımdı. Onun da vacib görülməli işi var, özü də çox vacib. Sonra rahatca ölebilər.

Gölün sahilində onun ömrü boyu yaşadığı kənd vardi. Amma bir il əvvəl kəndin sakinləri oranı tərk etdi. Yüz addım o yana təpənin arxasında artıq şəhər salınıb. Hamiya o şəhərdə ev verdilər, hamı köçüb getdi. İndi yay-qış rahat mənzillərdə yaşayırlar. Hətta bütün günü deyinən "heç yerə köçmərəm, pul versələr də köçmərəm" – deyən Zoska da köçdü. "Neyniyim? Hamı necə, mən də elə" – dedi. Eşitdiyinə görə, o evlər isti idi. Qışda belə bir mənzilin ola, elə siçan kimi bir künçə qılışlıb yatasan. O da köçə bilərdi. Sevinc göz yaşları ilə mahni oxuya-oxuya köçə bilərdi. Ona da mənzil verdilər. Amma o vaxt oğlu gəldi:

– Ana, xilas elə! Mən batmışam, tamam! Məhv olacam. Kömək elə!

Oğluna pul lazım idi, çoxlu pul. Onun mənzilini satdı. O, bircə dəfə də nə mənzili, nə pulları gördü, hər şeyi oğlu həll etdi. O pullar onsuz da bəs etmədi. Oğlu canını qurtarmaq üçün harasa-dünyanın o başına getdi. Bircə dəfə məktub aldı. Məktubun göndərildiyi ünvan yox idi. Bu, önemli deyildi, önemli olan o idi ki, oğlu

sağ-salamatdı və nə vaxtsa görüşəcəklər. Bax onda pul gərək olacaq. O, pulu oğlunu didərgin salan adamlara verəcək. Ah, pul! Onunla ölümü də, həyatı da satmaq və almaq olar. Xüsusilə böyük şəhərlərdə pul hər şeydi.

Yay çox gözəl keçirdi, havalar günəşli idi və yağış az yağındı. Yağış yağanda qarı daman yerlərə vedrə, kiçik ləyən qoyurdu. Dözülməz deyildi – yaşayırdı.

Onu burda görənlər təəccübənlənidir. Elə bilirdilər, kənddə heç kim yaşamır. Bir dəfə təsadüfən bir kişi bu yerlərə gəlib çıxdı. Kəməri yekə qarnına güclə çatlığından Katya onun rəis olduğu qənaətinə gəldi. Kişi inamsız halda soruşdu:

– Nənə, sən burda yaşayırsan?

Heç qarı etiraf edər?

– Mən? Yox, – şəhəri göstərdi, – orda yaşayıram.

Kişi gedəndən sonra nənə xeyli güldü. Rəislərlə, komandirlərlə necə danışacağını bilir.

Amma bir dəfə buldozer gəlmışdı. Cavan, yaraşıqlı sürücü qarının daxmasını dağıtməq istəyirdi. Buldozer yerində tərpənən kimi qarı onun qarşısını kəsdi:

– Sənin başın xarab olub? Tutarlar. Bu ev qorunur. Ən azı cərimə olunacaqsan.

Sürücü bir xeyli ətrafına baxdı, var-gəl etdi və çıxıb getdi.

Hərdən evin yaxınlığında cökənin altında bir neçə kişi içir, sonra boş içki şüşələrini ona verirlər: "Təhvıl verərsən, nənə". Keçisi var, boş şüşələr ona lazım deyil. Amma bir söz deməndən şüşələri götürür. Hərdən şüşədə azca içki də olur. "Ana, iç". O da gülümşəyib "yaxşı" deyir. "Neçə yaşın var, nənə?" sorusunda "Yüz" deyərək gülür. Onlar da gülür:

– Afərin. Maaş alanda yenə gələcəyik. Yaşa.

Şirin çaxır olanda içir. Arağı isə saxlayır. Gecələr ayaqları çox ağrıyr, o araqla ayaqlarını ovur, bunun köməyi olur. Boş şüşələrisə hər gün daxmasının yanından keçən bomja verir. Bomj yaxşı həmsöhbət deyil. Ona boş şüşələrdən başqa heç nə lazım olmur. Katya milis şalvari, qadın köynəyi geyinmiş, başına yekə şlyapa qoyan bomja maraqla baxır. Bomj hirsənlər: "Nə baxırsan?" "Yaraşıqlısan" – deyir. "Ağlına gələni danışma" deyə acıqlanan bomj şüşələri götürüb gedir. Heç vaxt təşəkkür də etmir. Heç lazım da deyil.

"Niyə gülürsən? Nəyə gülürsən? Niyə qəhqəhə çəkirsən-filan?" – ömrü boyu hamı soruşur. O cavab vermirdi. Axı onlara nə desin? O kədərlənmir. Hətta şənlənir. Məgər gülmək qadağandır? Qadağan deyil.

"Ağla, Katya, ağla. Yüngülləşərsən" – bunu da ömrü boyu eşidirdi. Bəkə də, o ağlayırdı, amma kimse görmürdü. Niyə görsünlər? Sel kimi axan göz yaşlarının arasında gülən çöhrəni gördürlər. Əri İvan hərdən hirsənlərdir: – Sən qəbirdə də güləcəksən, yəqin.

– Ağlamayacağımı dəqiq bilirəm, – deyə gülümşəyərdi. – Evinin, pullarının, oğlunun yoxa çıxdığını anlayanda da xeyli gülmüştü.

Bəs 91-ci ildə pulları itəndə? 10 il qəpik-qəpik nəvəsi üçün pul yiğmişdi. Ərə gedəndə ona paltar, ya üzük almaq istəyirdi. Öğurladılar! Əmanət bankından qayıtmışdı. Göz yaşları tökülməsin deyə, gözlərini göyə zillədi: "Ay adamlar, siz neynəmisiz? Mənim pulum sizin nəyinizə lazımdı?" Sonra... Heç xatırlamaq da istəmir. Oğlu yoxa çıxdı, bir il sonrasa gəlini Klava özünə sevgili tapdı, qızını da götürüb getdi. Hara getdiyi bir Tanrı bilir. Katya növbəti dəfə onlara baş çəkməyə gedəndə heç birini tapmadı, evdə başqaları yaşayırdı.

– Kim lazımdı, nənə?

– Heç kim...

– Nəyə gülürsüz?

Necə gülməsin? Yaşamaq xoşdur.

Üçüncü müştəri ciddi qadın idi. Söhbətə qosulmur, başqaları çox danışanda qaşqabağını tökür. Görünür, iş qadınıdı. Heç kimin onun haqqında məlumatı yoxdu. O yaxınlaşanda çox vaxt susurlar, elə bil ondan çəkinirlər. Südü kimə aldığına da bilmirlər. O biri müştərilər onu qınayıb: Adam bir dərdləşər, söhbətləşər. Lal-dinməz gəlir, gedir... Bir-iki dəqiqli dayanıb söhbət etsə, kəlmə kəssə, nə olar?! Yoxsa, südü alan kimi çıxıb gedir. Amma bir gün o da danışdı:

– Harda yaşayırsan, nənə? Ailən varmı?

– Əlbəttə, – deyə nənə həmişə olduğu kimi gülümşədi. – Bax, Manya və Vanya mənim ailəmdi.

– Mən ciddi soruşuram.

– Mən də ciddi deyirəm.

Əlbəttə, o, ciddi idi. Niyə zarafat etsin ki 80 yaşın astanasında? Ümumiyyətlə, o heç zarafat etməzdidi.

- Mənim həyat yoldaşım sizi Qocalar evinə düzəldə bilər.

- Qocalar evinə? Niyə? - deyə ciyinlərini çəkdi, hətta azca incidi elə bil. - Mən hələ cavanam.

- Siz niyə gülürsüz? Mən ciddiyəm.

- Elə mən də.

Müştəriləri bunu biləndə Katya nənənin razılışmadığına sevindilər:

- Qoy özü Qocalar evinə getsin.

- Axı o cavandır.

- Harası cavandır? 50 yaşıını haqlayıb.

Onun dördüncü müştərisi cavan dul qadın idi. Həmişə hamidan sonra qaçaraq gəlir, həmişə harasa tələsir, iki yerdə işləyir. Hər gələndə də "Ah, çatmaram deyə, qorxurdum" - deyir.

Qadınlar onu görəndə sevinirlər. Həmişə 2-3 dəqiqə dayanır, söhbətləşir, keçmiş əri, Moskvada, Mogilyovkada olan qohumları haqda danışır. Daha çox keçmiş əri barədə məlumat verir: ayrılmalarından, qısqanlığı ilə zəhləsini tökmeyindən, tez-tez dava-dalaş salmağından. İndi adı dilindən düşmür, ayrıldıqları üç il ərzində qapısında keşik çəkir. "Başqa biri ilə görsəm, ikinizi də öldürərəm" - deyə xəbərdarlıq da edib. "Öldürər, - qadın gülürdü, - dəlicəsinə sevir məni". Qadın südü qızı üçün alırdı. Qızın qanı az idi, amma südü də güclə, könülsüz içirdi.

Adamların həyatı fərqlidir: kimi yaxşı, kimi pis yaşayır. Kimi həyatından razıdır, kimi də yox. Məsələn, Zoska. Həyatı qaydasındadır: nəvələrinin, övladlarının yanında yaşayır. Heç biri sərxaşluq etmir, dava salmir, təzə, gözəl mənzil də alıblar. Zoskasa "Niyə ölmürəm?" - deyə narazılıq edir. Nədən narazisan? Nə deyirsən, Zoska? Yaşamaq gözəldir. Necə çətinliklər olsa da, həyat maraqlıdır. Nə bilim, mənə yaxşıdır... Maraqlıdır.

Zoskanın əşyaları ilə yüklenmiş yük maşını küçədə görünəndə O öz düşüncərinə qapılmışdı. Zoska brezent örtüyün altından başını çıxarıb hamiya əl yellədi. Yox, Zoska haqlı deyil. Yaşamağa dəyər. Əgər ona kiçik bir mənzil versələr, lap əla olardı. Amma indi kimə mənzil verirlər ki? Hər kəs özü almalıdır. O qədər pulu hardan tapa bilər? Hardan?

İlk vaxtlar adamlar kənddən köçdükcə qorxurdu. Axşamlar pəncərələrin istiliyi, işığı

azalır, bacalar tüstünlənmirdi. O, boşalan evlərə baxmırıldı. Zoskanın da evinə heç getməmişdi...

Bu gün söhbətləri uzandi. O yubandı. Getmək lazımdı. Yelənləri yüngülləşən Manya evə qayıdanda həvəslə qaçır. Vanyasa yox - ona böyük binaların arasıyla getmək xoş gəlir. Bir də gördün, uşaqlarla rastlaşdırılar. Uşaqlar ona konfet, ya çörək verirdi. Hərdən Vanya özü də nəsə kağız parçası, ya siqaret kötüyü tapıb çeynəyirdi. Nənə onu dartmalı olurdu. Axı hələ dükana getməli, çörək almalıdı. Əvvəllər nənə Vanya və Manyanı dükəninin qarşısındaki işiq dirəyinə bağlayırdı. Burda həmişə kiçik itlər də olurdu. Onların sahibləri Vanya və Manyaya qəribə baxırdılar. Onları xoşlamırdılar. Bir dəfəsə dükəninin sahibi keçiləri görüb qışqırmağa başladı: "Bu nə biabırçılıqdı? Bircə keçilərim çatmir", - deyib Manyaya bir təpik ilişdirdi. Ona görə də indi onları evə gətirib çökə ağacına bağlayır, sonra çörək almaq üçün qayıdır. Buranın havası çox gözəldi, yazda hər tərəfdən çiçək ətri gəlir. Yayda ətraf otla, qışda tərtəmiz qarla örtülür. Kerosin, ya benzin qoxusu duymazsan. Bu nədi? Bu gün nəsə benzin qoxusu hiss etdi. Buldozer ağac kötük'lərini bir yerə yiğirdi. Sürücünü gördü. Hə, özü idi, əvvəl gələn o yaraşıqlı cavan. Dalğalı saçları ona xüsusi gözəllik verirdi. Belə gözəl traktorunu o, ömründə görməyib. Əvvəlcə bu kötüy Yiğnağının onun evi olduğunu anladı. Diqqətlə baxdı. Oğlan həvəslə işləyirdi, görünür, işi ona zövq verir, ya da qazancı yaxşıdı - gülümşəyirdi. Kənardə, bir vaxt onu sorğu-suala tutan yekəqarin rəis dayanıb. Başı tamam tüksüzdü, yumurtaya oxşayır. Deyəsən, bu iş onun da xoşuna gəlir, o da gülür. Başqa necə ola bilər: günəş, göldən əsən təmiz hava, quşların səsi, pulu da var. Yalnız Manya ilə Vanya gülmürdü. Manya həmişə Vanyaya baxdığından gülmürdü. Vanyasa heç nə başa düşmürdü, həm də axı o da Manyadan başqa heç kimi görmürdü. Bir də... Bir də Katya nənə gülmürdü. Aydındı - qocalıb, kifayət qədər gülüb, gülməyin də sonu var... Bir də nə evdi ki bu? Yazda, payızda rütubətli olurdu, qışda - soyuq... Amma yayda yaxşıdı, yayda çökə ağacının altında da yaşamaq olar, Manya və Vanya kimi... Qarı gülümşədi: qışa hələ çox var.

Tərcümə:
Kəmalə ABİYEVA

Uşağıydım, sanırdım ki, doğmalar
Böyüyəndə solum-sağım olacaq.
Bilmirdim ki, susayacaq qanıma,
Çoxu dönüb yadım-yağım olacaq.

Dadmamışdım acısını zəhərin,
Yüyüründüm vədlərinə səhərin,
Deyirdim ki, göbəyində şəhərin
Tağlı evim, güllü bağım olacaq.

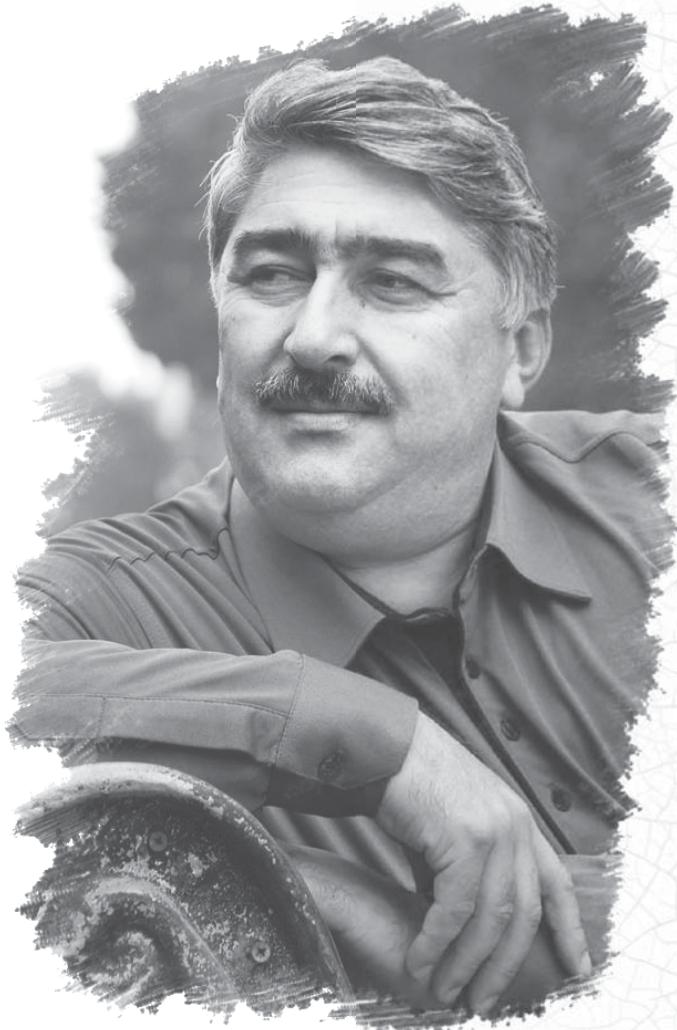
Könlüm nə vaxt ucalığa can atdı,
Hərə bir yol üzrəyimi qanatdı,
Bilirdim ki, əsas olan qanaddı,
Qonmaq üçün min budağım olacaq.

Neçə tacı, neçə taxtı yaşadım,
Qara günü, qara baxtı yaşadım,
Qocalığı cavan vaxtı yaşadım,
Bundan belə hansı çağım olacaq?!

Bir dön mənə, nə gündəyəm, ay Allah,
Nə özümü, nə sözümü sayallar.
Nə biləydim, göynən gedən xəyallar
Yerə dəyib dağım-dağım olacaq?!

Sən mənim qəlbimdə çoxdan ölmüsən,
İsrar eləmə ki, hələ də sağsan.
Gəlib dikilsən də yoluma hətta,
Uzaq ulduzdan da daha uzaqsan.

Ən gözəl küçədən, ən gözəl evdən
Getdinsə, qayıtma, gözümüz oyu.
Əllərin təzədən günəş də olsa,
Əritməz saçımı düşən qırovu.

Ayaz ARABAÇI

Səninki adicə bir ehtimaldır,
Mənimsə dərindən şumlanıb içim.
Daha çətin dinər, çətin danışar,
Bu dəfə biryolluq mumlanıb içim.

Həyatın ümidi dən ümidsizliyi,
Bir də ki istidən soyuğu çoxdur.
Bizim aramızda o bağ yoxdusa,
Başqa deyiləsi bir şey də yoxdur.

Kövrəlib təzədən çox da şisirtmə,
Beş-üç xatırə var bu əhvalatda.
Səni bu havada kim çıxardacaq?!
Qalma xəyalların uçqunu altda...

Yoxdu gül üzündə bircə eyib də,
Qüsursuz işləyib fələk, şəklini.
Min dəfə öpsəm də, doymaram yenə
Şeytan baxışını, kələk şəklini...

Kimin sözlüsüsən, "kimin yarışan",
Dodağı ballanmış payız narısan,
Sən eşqin amansız daş divarısan,
Asmisan üzündən mələk şəklini.

Bir girov əzəldən bir girovundur,
Six məni köksünə, bir gün ovundur,
Xəzəllər dağlımış toy albomundur,
Qovur qabağında külək, şəklini...

Qonaq bil, hörmətə, xətirə saxla,
Nöqtəni sonuncu sətirə saxla,
Haçan uçub getsən, xatirə saxla,
Mənə bircə dənə lələk şəklini...

Toxun əllərinin toxun, ucunda...
Durmuşam dediyin "yox"un ucunda,
Niyə oynadırsan oxun ucunda
Bu dilsiz-ağızsız ürək şəklini?!

Sağda yol gedir, sola da yol var,
Qalmışam ortada çəş adam kimi.
Gözümü açmamış qırxi tulladı,
Üstümə gəlmir ki yaş, adam kimi.

Əlimdən illərin cilovu düşür,
Kamanı, nizəsi, tilovu düşür,
Saçıma payızın qırovu düşür,
Neynim, ağarmır ki baş, adam kimi.

Barmaq hesabıyla yüzə çıxmıram,
Bir əyri yol tapıb düzə çıxmıram,
Gör neçə müddətdi üzə çıxmıram,
Sirri el-aləmə faş adam kimi.

Çiçəklər hamısı qu dili bilmir,
Çoxları yansa da, su dili bilmir,
Heyif ki, adamlar bu dili bilmir,
Danışır gözümüzən yaşı, adam kimi.

Yarama məlhəm qoy o buz yerindən,
Qoy öpüm tel düşmüş qopuz yerindən,
Elə gözəlsən ki qopub yerindən,
Yüyürür dalınca daş, adam kimi.

Apaydın görünür yollar, apaydın,
Bir ağ at gələydi, minib çapayıdım,
Təzədən üçgünlük ömrə tapayıdım,
Sürəydim səninlə kaş adam kimi.

Səninlə
arama sədd qoya bilmirəm.
Qoyanda
ölüm ayağında oluram.
Səninlə balaca axmaq dəliyə dönürəm,
saçlarında barmaq-barmaq
zəliyə dönürəm.
Çörək ətri kimisən toz basmış acliğima,
yanvarda may kimisən.
Pəncərəmdən səsləyirəm səni
heyva ağaclarının
çiçəkləmiş budaqlarına.
Mən sənin əllərində dilini çıxardıb
ləhləyən avqustam.
Hər zaman o illərdəsən,
çiçəklərin
dərdlərə dərman olduğu illərdə.
Qaraçı sirkindəki ayı kimi oynadırsan
ürəyimi.
Geyinsən də bircə rəngdə,
donun min cür rəngə çalır.
Hara qaçmaq istəyirəm, ayaqlarım səndə
qalır.

YİYƏSİZ BAŞ

Şəhərin kanalizasiyasının dənizə töküldüyü yerin yaxınlığında kəsilmiş insan başının tapılması xəbəri məni uzun məşəqqətdən sonra səhrada suya rast gəlmış səyyah kimi sevindirdi. Yerimdən sıçrayıb "ura" qışqırmağa hazırlaşırdım ki, şef məni qabaqladı; adətən, günün bu vədələrində mürgü vurmaqdan altı tuluqlanmış gözlərinin parlıtlısından anladım ki, o da məsələdən halidi və ən azından mənim kimi sevinməkdədi.

- Eşitdin də...

- Hə, hə, - tələm-tələsik əl çantamı yiğə-yiğə danışırdım, əslində, danışmirdim, heç o da danışmirdi, eləcə qırıq-qırıq səsler çıxarırdıq. İllərdi birləşmişimizdən maraqlı peşə vərdişlərimiz formalasılmışdı, onların içərisində şəxsən mənim ən çox xoşuma gələni "him-cim"lə bir-birimizi başa düşmək idi.

- Bilirsən də...

- Hə, hə...

- Yaxşı, yaxşı qazmaq lazımdı...

- Okey, okey.

- Çatdıracaqsan?

- Yes, yes!

- Di davay!

- Davay, davay! - tapşırıq aydın idi, vaxt itirmədən hadisə yerinə birinci çatmaliydim. İnanılmazdı... insan başı kəsiblər... əsl insan başı... Yes! Bu "yes"i mən demədim, şefin səsiydi, sağ əlinin yumruğunu düyünləyib oyunun ikinci hissəsinin axırıcı dəqiqlərində hesabı açan futbolcular kimi çılgın bir ehtirasla qışqırırdı.

Hadisə yerində heç kimin gözə dəymədiyini görüb əsməyə başladım, - "vay, dədəm vay, bəlkə, gecikmişəm". Handan-hana çoxdan tanıldığım sahə müvəkkilinin yorğun-yorğun mənə sarı gəldiyini görcək, gözlərimə işiq gəldi.

- Hanı baş? - sualın yox, səsimin vahiməsindən özüm də səksəndim.

Natiq MƏMMƏDLİ

- Salam-məlöküm, - sahə müvəkkili elə arxayı salam verdi ki, sanki burda adam yox, heç toyuq başı da kəsməyiblər.

- Baş!

- Aparıldılar...

- Hara?

- Xaşxanaya... Hara aparacaqlar, morqa!

- Bizimkilərdən kimsə var idи?

- Yox, birinci özünü yetirən sənsən.

- Nə yaxşı! - artıq vaxt itirmədən morqa şığımaq lazım idi, lakin...

- Dayan görüm e, "yaxşı" nədi? Burda insan başı kəsilib, sən "yaxşı" deyirsən? Sizin peşənizdən heç xoşum gəlmir də, evdə də uşaqlarınız deyir ki, dədəmiz gedib cœurək qazanmağa...

- Yaxşı də, məni yubatma...

- Amma əntiqə baş idı, - sahə müvəkkilinin öz-özüylə danişirmiş kimi dediyi sözləri eşitcək, ayağım yerə mixlandı.

- A, sən özün görmüsən onu?

- Gördün nədi? Öz əllərimlə götürüb qoydum torbanın içində...

- Necə idi?

- Manyaksan ki sən!

- Sən Allah, təsvir elə, yalvarıram, əntiqə olan nəydi?

- İşə düşmədik... Bizim tərəflərin adamının başı deyildi, hər halda mənim versiyam belədi. Bir az, necə deyim sənə, Marksın başına oxşayırıdı. Bilirsən də Marks kimdi? Hə, canım sənə desin, çox ağıllı gözləri var idi, düzdü, ölüydü, amma hər ölüün elə gözləri olmur axı! Alnında dörd dənə dərin qırış gedirdi, yəqin, oxuyan adam olub də... Neynirsən adə? - o danışdırıqca mən artıq dəftərcəmi çıxarıb qeydlərə başlamışdım. Müvəkkil elə canlı təsvir edirdi ki, artıq kəsilmiş başın bütün konturları gözümün qabağında dayanmışdı.

- Qeyd aparıram də...
- Qeyd nədi, a kişi?!
- Sənin adından verəcəm...

- Nə danışır ə, bu! Mənim beş baş küləfətim var, qardaşım, məni dilə-dişə salma! Bilirsən nə var, uzaqlaş burdan, cinayət törədilən əraziyə girmək olmaz! Çəkil!

- Burda nə var ki?! Mənim informasiya almaq hüququm var!

- Balam, mənim də susmaq hüququm var, get rəsmi açıqlamani gözlə.

Əslinə qalanda ilkin mərhələ üçün kifayət qədər məlumat toplamışdım, şəkil yerinə ən pis halda Marksın başına fotosopda əl gəzdirib vermək olardı. Təcili morqa götürüldüm. Arxamca isə sahə müvəkkilinin dənizin nəfəsboğan nəmişliyinə qarışmış səsi kürəyimi qarsmaqdaydı “ə, kişi ol, mənim adımdan heç nə yazma... məni dilə-dişə salma... kişi ol...”

Mənsə jurnalist idim. Yayın iki aylıq mənasız “quraqlığından” sonra, nəhayət, avqustun əvvəlində insan başının tapılması xəbəri bütün manşetlərdə asılıb qalan müstəsna hadisəyə çevriləcəkdi. Əgər qabağa düşüb, şefimin sözü olmasın, xəbəri yaxşıca “qazib” bütün reytinqləri dağında bilsək, heç şübhəsiz, reklamçılar da öz məhsullarını tanıtmaq üçün məhz bizi seçəcəkdilər. Qadın alt paltarından tutmuş, kişi corabları, uşaq bezindən tutmuş, saqqız çeşidlərinə qədər cürbəcür reklamlar insan başının kəsilməsi xəbərini daha yaxşı “qaziyacaq” qəzetə axacaqdı. Qəzet demişkən, qovurduğu tumalarını qəzet kağızına büküb satan qoca kişi rəhmətə gedəndən və isti noxudu müştərilərinə qəzetdən düzəldilmiş üçkünc lülələrdə verən axırıncı “pivnoy” bağlanandan sonra bizim şefimiz də kağız qəzeti elektron formata dəyişməklə zamanın müasir çağırış-

lara cavab verdi. İndi biz saytda işləyirik; bu, daha rahatdı, xəbərləri avtobusda, metroda, yol kənarında, bir sözlə, harda gəldi yazüb, elə həmən anda da sayta yerləşdiririk, əlavə məsrəfə ehtiyac qalmır. Bayaş sahə müvəkkilindən aldığım məlumatları morqa gedən avtobusun basabasında qaralayıb şefə göndərdim və dörd dəqiqə sonra telefonuma belə bir məzmunda ismarış gəldi “adam kişi olar!”, - bu, sahə müvəkkili idi, deməli, şef müstəsna çevikliklə materialı sayta yerləşdirmiş və mən də artıq ilk oxucu reaksiyasını almışdım.

Morqun qarşısında meyit aparanlarla meyit gətirənlər bir-birinə qarışlığından iynə atsan, yerə düşməzdi. Heç bir tanış sıfətə rast gəlmədim, adamların danışqlarından belə anladım ki, bura yiğilanlardan heç kim mənim həmkarım deyil, bu dəfə də birinci olacaqdım. Qapının ağını kəsib, camaata gərgin nəzərlərə baxan nəzarətçiye yaxınlaşdım.

- Başdan nə xəbər?
- Nə baş?!
- Adam başı?
- Dəlisən?
- Yox, jurnalistəm.
- Hə, belə de... o baş...
- Bəli, bəli, baş...
- Özün hər şeyi yazmışan də, bir dənə kişi başıdı.

- Sən görmüsən?

- Görmüsən nədi, öz əllərimlə qoydum soyuducuya.

- Necəydi?
- Salam deyirdi.
- Nə?!
- Əshi, əl çək məndən, səhərin gözü açılmamış nə düşmüsən üstümə?
- İnformasiya verin.

- Pah! İmkan ver, qoy əvvəlcə yiyesi tapılsın də... Yaxşı tay gəlmisən... Çox səliqəylə kəsilib. O qədər səliqəylə ki, mənə elə gəlir, kəsiləndə heç yiyesinin xəbəri də olmayıb. Tutqun, mavi rəngdə çuxura düşmüş gözləri var, harasa uzaqlara baxır. Alnında dörd dənə qırış gedir, amma saqqalı çox qalındı, Marksdan çox Engelsə oxşayır.

- Bəs ilkin ehtimal nədi?
- Nə ehtimal?
- Niyə kəsiblər? Bədəni hardadı?
- Mənə elə gəlir ki, baş həddən artıq ağıllı olduğuna görə kəsilib. Bəli, bu, mənim ver-

siyamdu. Bədənə gələndəsə, kimə lazımdı başını itirən bədən?

- Adın nədi?
- Nəyinə lazımdı?
- Bəs xəbəri kimin adından verim?
- Buy! Sən bayaqdan burda xəbər yazırsan?

İşə düşmədik! Bax ha, mənim adımdan nəsə yazsan, boynuma almayacam. Mən səni heç görməmişəm. Nə səviyyəsiz jurnalistlər var e.

Morqun həyətində bir-birinə qarışmış tünlüyün içində itənə qədər qulağıma gözətçinin səsi gəlirdi "mən heç nə deməmişəm ha!". Lakin artıq gec idi, bayaqdan bəri döş cibimdə işləyən diktofonadakı səs yazısını heç qulaq asmadan şefin e-mailinə göndərmişdim. Təxminən yeddi dəqiqədən sonra gözətçinin bağırıtı ətrafa yayılacaqdı: "nə səviyyəsiz jurnalistlər var e!".

Redaksiyaya çatanda kinder yumurtaları və diş məcunu firmalarının təcili "prays-list"imizi istədiklərini və qısa vaxtda reklam yerləşdirmək üçün onlara yer ayırmamızı xahiş etdiklərini eşitdim. Ofis qazan kimi qaynayırdı, hətta məzuniyyətdə olan əməkdaşlarımız da istirahətlərini yarida qoyub işə çıxmışdılar. Məni əsl qəhrəman kimi qarşıladılar. Şefin "yes-yes" bağıraraq məni qucaqlamasından belə başa düşdüm ki, kəsilmiş baş xəbərinin oxunma sayı artıq milyona yaxınlaşır, amma, sən demə, yanılırammiş, oxucuların sayı çoxdan milyonu keçibmiş.

- Bilirsiniz də... - şef üzünü əməkdaşlara tutub ucadan səsləndi.

- Hə, hə... - kompüterin klaviaturasını ildirim sürətiylə şaqqlıdan əməkdaşlarımız başlarını azacıq yuxarı qaldıraraq dilləndilər.

- Yaxşı-yaxşı qazmaq lazımdı...
- Okey, okey.
- Hərtərəfli...
- Yes, yes!
- Di davay!

- Davay, davay! - atüstü planlaşdırımdan hərə özünə uyğun olan siqnalları almışdı və hamı vaxt itirmədən işə girişmişdi. Hərə öz bildiyi istiqamətdən xəbəri bacardıqca dərin, lap dərindən qazmalı idi. Beynəlxalq şöbənin uşaqları Yaxın Şərqi baş kəsməklə ad çıxarmış terrorçuların mətbuat katibiylə əlaqəyə girdilər. Onlar ümid edirdilər ki, dünyada insan başının kəsilməsi bu terror dəstəsinin monopoliyasında

olduğundan, ola bilsin, təşkilat cinayəti də öz üzərinə götürsün. Lakin versiya özünü doğrultmadı. Başın parametrləriylə yaxından tanış olduqdan və hansıa texniki göstəriciləri dəqiqləşdirəndən sonra başkəsənlərin mətbuat katibi münasibətini yiğcam və qəti formada belə ifadə elədi: "Baş çox səliqəylə kəsilib, bizdə hələ belə texnika yoxdu". "Təkzib özü də xəbərdir" deyib, materialı səhifəyə yerləşdirdik, beləliklə, yiyəsiz başa artıq beynəlxalq məzmun vermiş olduq.

Humanitar sahədən yazan əməkdaşlarımızsa daha kreativ tərpənərək, başın sahibini axtarmaq qərarına gəldilər. Bunu da, təbii ki, özlərinin kreativ metodlarını işə salmaqla etdilər. Onların hazırladığı "kiməsə ağıllı baş lazım deyil ki?" məzmunlu sorğuya elm təşkilatlarından "yox" cavabı gəldi, hansıa klinikadan isə qaraciyər axtardıqlarını bildirdilər. Şef əvvəlcə belə əcaib sorğuya təəccübələnsə də, uşaqların xətrinə dəymədi, kreativlik xatırınə bu materialı da sayta yerləşdirdik.

Həmişə olduğu kimi, rəsmi açıqlamanın yubanması qol-qanadımızı açmışdı, xəbərin daha yaxşı qazılması işinə hərə öz bacardığı töhfəni verməkdə davam edirdi. Məzuniyyətini yarımqıq qoyub işə çıxan reportyorlarımız şəhərin bütün əsas küçələrində sorğu keçirirdilər. Sadə insanlar vahimə içərisində başkəsənlərin tezliklə tapılıb cəzalandırılmasını tələb edir, başsız bədənə isə Allahdan rəhmət diləyirdi. İşləri korlayan rəqib saytlar idи, eksklüzivlərin hamısı bizdə olduğundan xəbərlərimizi istinadsız paylaşır, öz adlarına çıxır, bir sözlə, ağıllarına gələn bütün imitasiyaları edirdilər. Hətta xəbər yarışında bizlə dabənqırma gedən bir sayt adının çəkilməsini istəməyən mötəbər mənbəsinə istinadən başın, həqiqətən də, saqqallı kişi başı olduğunu, alnında dörd dənə qırışın getdiyini təsdiqləməklə yanaşı, həm də onun keçəl olduğunu iddia edirdi, az sonra isə lap ağını çıxardaraq onun Leninin başına oxşadığını yazdı. Biz öz səviyyəmizi qorumaq üçün onlarla mübahisəyə girişmədik, əvəzində şefimiz təcili köşə yazısı ilə çıxış elədi. Pah! Etiraf edim ki, mən onun qələminə heyranam, xırda bir detala elə publisistik effektlər verir... Bir sözlə, kişi qələmlə möcüzə yaradır. Bu dəfə də elə oldu, şef üzünü həmkarımıza tutub onları insan faciəsindən şou düzəltməkdə, reyting yığmaqda qınadı, hamını etik davranış

qaydalarına əməl etməyə, balanslı, doğru, dürüst, vicedanlı məlumat yaymağa çağırıldı.

Şefin köşə yazısından sonra humanitar sahədə çalışın əməkdaşlarımız hardansa tapıb gətirdikləri parapsixoloqu sosial şəbəkədəki səhifəmizdən canlı yayımı çıxardılar. Psixoloq bir cəza növü kimi başkəsmənin tarixindən, Şərqdəki cəllad kötüyü ilə Qərbdəki gilyotinin oxşar və fərqli cəhətlərindən danışdı. Sən demə, başkəsmə tonqalda yandırılmaqla müqayisədə daha humanist cəza növü imiş. Sonra diqqəti başın səliqəylə kəsilməsinə yönəldərək iddia elədi ki, belə ustalıq cəlladın kübarlığından xəbər verir. Təxminən bir saat ərzində parapsixoloq bu cəza növünün "müləyim" təbiətindən elə yaxşı sözlər danışdı ki, adam məmnuniyyətlə başını kötüyün altına qoymaq istəyirdi.

Günün sonuna yaxın texniki direktorümüz ilan vurmuş kimi yerindən dik atılıb qışkırmaga başladı, o, bir neçə dəfə yumruqlarını düyünləyib boğazının damarı çıxana qədər "yes-yes" deyə bağırıldı. Artıq sayta giriş on milyona çatmışdı! Bir-birini təbrik edən əməkdaşlarımızın tünlüyündə gözüm şefin üzünə sataşdı, mənə elə gəldi ki, o ağlayır. Bazara təzə girən qanadlı pampers reklamlarının məhz bizə veriləcəyi xəbəri isə sevincimizi birləşdirdi. Nəhayət! Bu, artıq reytingin zirvəsi idi, heç nə baş vermədiyi, baş verənlərin isə sadəcə quru, boz xəbərlərdən savayı bir şey olmadığı avqustun quraqlığında belə möhtəşəm ilkə imza atmağı bacarmışdıq.

Yayın sonlarına kimi yiyəsiz başın qaldırdığı tozanaq mətbuatın əsas mövzusu olaraq qaldı. Biz başkəsmənin gigiyenik-estetik tərəflərini, dini-mənəvi aspektlərini qazımaqla məşğul olduq. Forumlarda qızgın müzakirələr gedir, hamı bizim paylaştığımız xəbərlərdən danışındı. İnsanların marağı da ölüzmirdi, əksinə, vaxt keçdikcə bu, vəhşi bir ehtirasa əvvəlib bizi ağlagəlməz versiyalar düşünməyə ilhamlandırıldı. Hərdən mənə elə gəlirdi ki, o alni qırışlı, mavi gözlü, saqqallı dahinin başını heç cəllad kəsməyib, elə bu adamlar özləri kəsiblər ki, gladiatori döyüşündən zövq alan romalılar kimi adrenalinal yaşasınlar. Biz kəsilmiş baş şəkli dərc etməyin etik prinsiplərə uyğun gəlmədiyini yaxşı bilirdik, amma avqust boyunca ən azı gündə iki dəfə bunu təkrarlayırdıq. Şefimiz bizi özünü ictimai fəal hesab edən müxtəlif hərşeyşü-

nasların qınağından qorumaq üçün yaxşı formula tapmışdı – cəmiyyət belə istəyir. Əslində, bu, elə məhz belə idi; qan, qırğın, işgəncə, intihar xəbərləri daha yaxşı oxunduğundan həmişə mütləq ölüm saçan sərlövhələr axtarırdıq. Ölüm-itim azalanda min bir əziyyətlə qaldırdığımız reytingin necə asanlıqla uğuruma düşdüyüünü seyr eləmək ürəyimizi ağrıdırı. Məhz belə bir vaxtda insan başı kəsilmişdi... İşin dolaşıq və bizim xeyrimizə olan iki tərəfi var idi – nə başın yiyəsi tapılırdı, nə də istintaqın gedişi barədə məlumat verilirdi. Ortada yalnız adının çəkilməsini istəməyən mənbələrə istinad olunmuş ətürpədən şayılər dolaşırırdı. Biz, təbii ki, cəmiyyətimizin marağını nəzərə alıb, şayılərə də xəbər kimi yayırdıq. Bir balaca yubansayıdıq, bunu bizim əvəzimizə rəqiblərimiz eləyə bilər-dilər.

"Şəhərdə heç kimin başı kəsilməyib, deyilənlərin hamısı şayiadır", – nəhayət, avqustun sonuncu günü yayılan bir neçə cümləlik rəsmi məlumatda belə deyilirdi. Heç kim təecübənmədi, çünki illərin təcrübəsi bizə öyrətmədi ki, əgər rəsmi açıqlama yubanarsa, deməli, ya təkzib, ya da ona oxşar nəşə olacaqdı. Bundan sonra ənənəvi taktiki gedişimizi işə saldıq, yəni hamı məsuliyyəti öz üzərindən atmaq üçün xəbəri birinci hansı qəzətin yaymasını aydınlaşdırmağa çalışdı, lakin ilkin mənbəni gördüm deyən olmadı. Biz kinder yumurtaları və qanadlı pampers reklamlarından aldığımız pulları geri qaytarmadıq, heç bunu istəmədilər də.

Artıq yayın qızmarını canına çəkmiş avqustun quraqlığı arxada qalmışdı, payızın sərin nəfəsinə bürünmüş yeni mətbuat mövsümü yaxınlaşırırdı. Şəhərin dəniz kənarındaki nəhəng zibilxanasının yaxınlığında başsız insan bədəninin tapılması xəbəri, məni aylardı okeanda dolaşan gəminin dor ağacından torpaq görən matros kimi sevindirdi. Yerimdən sıçrayıb "ura" qışkırmaga hazırlaşdım ki, şef məni qabaqladı:

- Bilirsən də...
- Hə, hə...
- Yaxşı, yaxşı qazmaq lazımdı...
- Okey, okey.
- Çatdıracaqsan?
- Yes, yes!
- Di davay!
- Davay, davay!

Dünyanın Puşkin'i

Rus şairi Marina Svetayevanın "Mənim Puşkinim" adlı məşhur bir əsəri var. Bu yüksək poetik dillə qələmə alınmış nəşr əsərində 20-ci əsrдə tanınmış bir rus şairi 19-cu əsrдə yaşamış digər bir ədəbi döha haqda söhbət açır.

Öz "seçimində" Svetayeva tək deyil. Məsələ burasındadır ki, Puşkin "öz şairi" hesab edənlər saysız-hesabsızdır. Məhz elə bu məntiqdən çıxış edərək demək olar ki, Puşkin, əslində, elə "hamının", bütün dünyanın şairidir.

Nikolay Qoqol hökm verərək yazdı ki, Rusiyada Puşkinə bərabər ikinci bir adam iki yüz ildən sonra meydana gələ bilər.

Və onu da xaturlatmaq olar ki, ümumbəşəri məhəbbət qazanmış Puşkin dünyada ən çox nəşr edilən şairlərdən biridir. Təkcə keçmiş SSRİ-nin mövcudluğu müddətində, yəni 70 il ərzində (1917-1987) bu dövlətdə Puşkinin əsərləri 105 dildə 3 min dəfədən çox, 377 milyon tirajla nəşr olunub.

Yeri gəlmışkən, Puşkin həm də bütün dünyada ən çox heykəli olan söz adamlarından biridir. 40-dan çox ölkədə şairə 550 heykəl

qoyulub. Təkcə ABŞ-da onun 3 heykəli var. Bakıda da Milli Kitabxananın fasadında və şairin adını daşıyan küçədə heykəli ucaldılıb. Bundan başqa, onun adını daşıyan küçə və bağ var. Azərbaycanın bir çox bölgələrində bu qəribə taleli söz və fikir adamının adını əbədiləşdirən müxtəlif istiqamətli onlarla qurum mövcuddur. Şairin əksər əsərləri dilimizə uğurla tərcümə olunub.

Puşkin mənim də sevdiyim, yaradıcılığına tez-tez müraciət etdiyim söz bahadırlarından biridir.

Dahinin qətli

Puşkinin qətli ilə bağlı əsl həqiqəti coxları hələ bu gün də bilmir.

"Rus poeziyasının günəş" adlandırılan Aleksandr Sergeyeviç Puşkin 1837-ci il yanvar ayının 29-da (yeni tarixlə fevral ayının 10-da) gözlərini dünyaya əbədi yumub.

Tarixdən məlum olduğu kimi, şair yaxın qohumu poruçik Jorj Dantes tərəfindən qətlə yetirilib. Məsələnin kökü belə idi: Puşkinə

gələn aşkar və gizli məktublarda Dantesin şairin arvadı Natalya Nikolayevna ilə eşq macərası yaşadığı iddia olunurdu. Təbiətən çılğın olan böyük şair hələ 1836-cı ildə Dantesi duelə çağırmışdı. Dantes təhlükəni hiss edib Natalyanın bacısı, yəni Puşkinin baldızı Yekaterinaya eşq elən etdi; guya onun Püşkinin evinə gedib-gəlməsinin səbəbi şairin baldızına olan istəklə bağlı imiş. Tezliklə Danteslə Yekaterina ailə qurdur. Amma bu qohumluğa baxmayaraq, şairlə onun bacanağı arasında "soyuq müharibə" səngimək bilmirdi. Bunun da səbəbi o idi ki, "qonaq" Puşkinlərin evindən ayağını üzməmişdi. Peterburqun elit dairələrində bu tanınmış ailə ilə bağlı söz-söhbət, dedi-qodu səngimək bilmirdi.

Nəhayət, Puşkinin ərəb qanı yenə qaynadi. O, Dantesin atlığı səfir baron Hekkernə kəskin bir məktub yazdı, onu duelə çağırıldı. Təbii ki, baron duelə çıxa bilməzdı. Amma onun oğulluğu Dantes şairin duelə çağırışına cavab verdi. Beləliklə, 1837-ci il yanvarın 27-də Puşkinlə Dantes Qara Çay (Çyornaya Reçka) deyilən yerdə, Komendant daçasının yaxınlığında duelə çıxdılar.

Sekundant məsafəni öldürdü. Birinci Dantes atəş açdı. Puşkin qarnından ağır güllə yarası aldı, yerə yixildi. Amma şair var qüvvəsini toplayıb elə torpağa uzanmış halda öz rəqib bacanağına cavab atəsi açdı. Dantes yüngül yaralandı. Həmin anlarda Puşkin huşunu itirdi. Yaralı şairi hadisə yerindən öz evinə Hekkernin göndərdiyi karetada apardılar.

Puşkin iki gün əzab və ağrılar içində can verdi. O, tez-tez sayıqlayındı. O zaman Peterburqun ən yaxşı həkimləri başda İmperator leyb-mediki N.F. Arendt olmaqla əllərindən gələni əsirgəmir, şairi ölümün cəngindən xilas etməyə çalışırdılar. Arada huşu başına gələrkən Puşkin çətinliklə də olsa qısa fasılərlə öz vəsiyyətini edirdi.

Dueldən iki gün sonra, 1837-ci il yanvar ayının 29-da şair gözlərini əbədi yumdu. Saat 14.45 idi. Saat da şairlə birgə susdu.

Sovet dövründə yazılan bir çox kitab və dərsliklərdə Puşkinin ölümünün çar Birinci Nikolay tərəfindən sıfariş verildiyi iddia olunurdu. Əlbəttə, çar Puşkinin daxilən, bəlkə də, bəyənmirdi. Amma o, şairə bəslənən ümumxalq məhəbbətini aydın hiss edirdi. Məhz elə bu səbəbdən hökmədar bu qətl hadisəsindən sonra Puşkinin ailəsini öz himayəsinə götürdü. Çar xəzinəsindən şairin ailəsinə 10.000 rubl birdəfəlik yardım edildi. Natalyaya, onun oğul və qızlarına ömürlük təqaüd kəsildi. Puşkinin seçilmiş əsərlərinin nəşri barədə çar tərəfindən xüsusi sərəncam verildi.

31 yanvardan 1 fevrala keçən gecə şairlə vidalaşma mərasimi oldu.

Xalqın qəzəbindən çəkinən çar şairin ailəsi üçün böyük güzəştər etdiyi kimi, Avropanın da qəzəbindən qorxaraq Hekkern və Dantesin gizli şəkildə Peterburqdan çıxarılmasına nail oldu.

Bu, şairin son dueli oldu. Bəli, bəli, məhz "son dueli".

Maraqlıdır, bəs həmin vaxtacan Puşkin neçə dəfə duelə çıxmışdı və neçə adam öldürmüdü?

Puşkin neçə dəfə duelə çıxbı?

O, hətta öz xidmətçisinin şərəfini qorumaq üçün silaha əl atıb.

Böyük şairin şəxsi həyatı qalmaqallarla dolu idi.

Bəs o, bu qədər əsəri yazmağa necə vaxt tapırkı?

Aleksandr Sergeyeviç Puşkin həm sağlığında, həm də qətlə yetiriləndən sonra daim rus və dünya ictimai-ədəbi fikrinin diqqət mərkəzində olub. Bu diqqət indinin özündə də davam etməkdədir. Onun fanatları və düşmənləri həmişə bol olub. Şairin qalmaqallarla dolu həyatı barədə minlərlə bədii və sənədli əsərlər yazılib. Sağlığında o, bəzi dairələrdə həm bir çox Avropa (Almaniya və Fransa) ölkələrinin xəfiyyəsi, həm də rusların öz agenti kimi qəbul edilirdi.

Şairin ailəsi barədə də elə bu cür şayiələr baş alıb gedirdi; onun arvadının 1-ci Nikolayla yaxın münasibətdə olduğunu deyənlər də vardi.

Bundan başqa, Puşkinin öz baldızları ilə münasibətini də dedi-qoduya çevirən qüvvələr sakitləşmək bilmirdi. Onun məşhur qumarbaz, hətta nekrofil olduğunu deyənlər də təsadüf olunurdu.

Böyük şair haqda nələr danışmındılar? Onun həyatı və ölümü ilə bağlı az qala fantastik fikirlər söylənilirdi və bu gün də söylənilməkdədir.

Hətta bir çox rəsmi və qeyri-rəsmi dairələrdə şairin dueldə ölmədiyi, yüngül yaralandığı və çar tərəfindən Fransaya göndərildiyi iddia olunurdu. Puşkinin Parisə gedib orada hətta Aleksandr Düma imzası ilə macəra romanlar yazması və uzun bir ömür yaşaması barədə şayiələr də dolaşmaqdı idi.

Puşkin rus ədəbi-siyasi-ictimai mühitinin ən qalmaqallı şəxsiyyətlərindən biri idi. Əlbəttə, bu böyük ədəbi sima ilə bağlı, daha

doğrusu, onun əleyhinə söylənilən fikirlərin çoxu əsassız idi. Təkcə bu fakt doğru idi ki, Puşkin yalanla barışmayan, azadfikirli, inqilabi ruhlu bir şair idi. Mənca, buraya dahi mütəfəkkirin orijinal şəxsi keyfiyyətlərini də artırısaq, onun portreti qismən dolğun olar. Belə ki, o, öz şəxsiyyətinə hədsiz qiymət verən, habelə həssas, çılgın, emosional, mübariz, coşqun bir adam idi.

Puşkin sanki öz qısa həyatında bir neçə adamın ömrünü yaşamışdı. O, elə yaradıcılığına görə də məhz bu cür çoxşaxəli, zəngin, ensiklopedik bir düha idi.

Dünya Puşkinşünaslarını daim belə bir sual maraqlandırıb: bu qədər coşqun həyat tərzi keçirən bir insan bu qədər əsəri necə yazıb başa gətirmişdi?

Hələ Puşkinin duel qalmaqalları... Bu, əslində, böyük bir tədqiqat materialı ola bilər.

Məlum olduğu kimi, əvvəllər duellərdə qılıncdan istifadə olunurdu. Sonralar, daha dəqiq desək, 18-ci əsrən etibarən dvoryanlar (zadəganlar) arasında baş verən qalmaqalların - "razborka"ların (haqq-hesab çürütməyin) odlu silahla həll edilməsinə icazə verildi.

Bilənlər bilir, bilməyənlərin nəzərinə çatdırıram ki, Puşkin öz qısa ömründə 25 adamı duelə çağırılmışdı. Və onun özü təhqir etdiyi, söydüyü adamlar tərəfindən 7 dəfə duelə çağırılmışdı.

Puşkin öz "düşmən"ini ilk dəfə duelə çağıranda cəmi-cümlətanı 17 yaşı vardi.

1816-cı ildə ilk dəfə duelə çağırıldığı adam şairin öz əmisi Pavel Hannibal idi. Puşkin əmisini duelə ona görə çağırılmışdı ki, bu adam onun sevdiyi qızı bal rəqsinə aparmışdı. Necə deyərlər, "ağsaqqallar" işə qarışandan sonra duel ləğv olunmuşdu.

1817-ci ildə Puşkin öz yaxın dostu Pyotr Kaverini duelə çağırılmışdı. Səbəb kimi dostunun hansısa tikanlı şeiri göstərilirdi. Bu duel də baş tutmadı.

1819-cu il. Puşkin şair həmkarı və dostu Kondratı Rileyevi duelə çağırır. Amma bu dəfə səbəb kimi şeir göstərilmirdi. Səbəb gələcək məşhur dekabristin dostuya bağlı siyasi xarakterli şayiələr danışması olmuşdu. Həmin duel baş tutdu. Mövcud qaydaya əsasən, ilk atəşi

Kondrati Rileyev açdı. Amma güllə yan keçdi. Puşkin anladı ki, dostu səmimi peşmançılıq hissi keçirir və o, tapançadan havaya atəş açdı.

1819-cu il. Bu dəfə şairin özünü ilk dəfə duelə çağırırlar. Duelin təşəbbüsüsü şairin yaxın dostu Vilhelm Küxelbeker idi. Səbəb Puşkinin yazdığı zarafatyana-tikanlı şeir idi. Duel baş tutdu. Birinci Vilhelm atəş açdı. Amma güllə hədəfə dəymədi. Puşkin atəş açmaqdan imtina etdi.

1819-cu ildə Puşkin Modest Korfu duelə çağırıb. Səbəb də bu idi ki, Korfun xidmətçisi şairin xidmətçisini döymüşdü. Duel ləğv olundu. (O zaman hətta ağa öz nökərinin mənafə və şəxsiyyətinə görə ölümə getməyə hazır idi. Zira bu şərəf məsələsi idı – F.M.)

1819-cu ildə Puşkin teatrda əsəbiləşərək aktyorları söyür və buna görə Mayor Deniseviçin töhmətini qazanır. Gənc Aleksandr ona söz qaytaran tanışını duelə çağırır.

1820-ci ildə artıq əsaslı "duel təcrübəsi" nə malik olan Puşkin iki nəfəri eyni vaxtda duelə çağırır; bunlar Orlov və Alekseyev idi. Lakin onun duelə çağırıldığı kişilər Puşkini inandıra bildilər ki, şair sərxoş olarkən bilyard oynamaga cəhd etmiş və ətrafda olanların istirahətinə mane olmuşdu. Beləliklə, duel "gündəm"dən çıxarılmışdı.

1821-ci ildə şair fransız ordusunun zabiti Deqili duel baryerinə çağırır. Lakin zabit bundan imtina edir. Belə olan halda Puşkin hərbçiyyə təhqirəmiz bir məktub yazır və onun karikaturasını çəkir. Axi Puşkin həm də istedadlı rəssam idi.

1822-ci ildə Puşkin polk komandiri Semyon Starovla kəskin mübahisə edir. Yüksək çinli hərbçi gənc şairi hədələyir və belə düşünür ki, Puşkin qorxub geri çəkiləcək. Lakin Aleksandr bir addım da geri çəkilməyəcəyini deyir. Və onu duelə çağırır. Beləliklə, onlar duel baryerinə çıxası olurlar. Həmin gün hava çox soyuq idi. Çovğundan az qala bir-birlərini görə bilməyən duelyantlar iki dəfə atəş açsalar da, kəskin hava şəraitini onların istəyinin reallaşmasına mane olur. Sekundantlar hər iki tərəflə danışıb duelin vaxtını təxirə salırlar. Sonralar rəqiblər barışır və duelə çıxməqdan imtina edirlər.

1822-ci ildə Aleksandr Puşkin 65 yaşlı yüksək çinli məmər olan İvan Lanovu duelə çağırır. Onların bayram süfrəsi arxasında mübahisə etmələri bu məsələnin "gündəmə gəlməsi" nə səbəb olmuşdu. İndiki anlamda desək, "ağsaqqallar-qarasaqqallar" məsələyə müdaxilə etdikdən sonra tərəflər barışığa gəlmiş, dueldən imtina etmişdilər.

1822-ci il. Puşkin Moldav əsilli yüksək çinli məmər Teodor Balşa duelə çıxmalı olur. Bu işin "səbəbkər" həmin moldavanın arvadı olmuşdu. Xoşbəxtlikdən duelyantların razılığı ilə duel baş tutmadı.

1822-ci il. Puşkin sekundantlardan imtina edərək mülkədar Skartl Prunkylonu duelə çağırır. Lakin hər iki tərəf duel qayda-qanunları barədə az məlumatata malik idilər. Buna görə də uzun mübahisədən sonra duel təxirə salındı. Sonralar duel baş tutmadı.

1822-ci ildə Puşkin qəzəblənərək Severin Potskini duel baryerinə çağırır. Səbəb isə onların yemək süfrəsi arxasında təhkimli kəndlilərlə bağlı apardıqları mübahisə olmuşdu. Bu duel də baş baş tutmadı. Rəqiblər barışdırılar.

1822-ci il. Ştabs-kapitan Rutkovski qəzəblənib Puşkini duelə çağırır. Rutkovski şairi onu təhqir etdiyinə görə duelə çağırılmışdı. Lakin tərəflərin razılığı ilə duel ləğv olunur.

1822-ci ildə Kişinyov oliqarxi İnqlezi şairi duelə çağırır. Puşkin bu zəngin adamın arvadına eşq elan etmişdi. Görünür, ər bu barədə məlumatlı idi. Amma duel baş tutmadı.

1822-ci ilin son dueli. Şairi yenə duelə çağırırlar. Praporşik Aleksandr Zubov hirs-lənərək Puşkini məhv etmək qərarına gəlir. O, şair tərəfindən aldadılıb ələ salındığını güman edirdi. Amma duel baş tutmadı.

1823-cü ildə Ruşkin şəxsi zəmində baş verən bir məsələyə görə gənc yazar İvan Russonu duelə çağırır. Duel baş tutmur.

1826-ci il. Şimal İcmasının üzvü Nikolay Turgenev şairin şeirlərini ələ salır, onu təhqir edir. Özündən çıxmış şair onu duelə çağırır. Lakin duel baş tutmur.

1827-ci il. Artilleriya zabiti Vladimir Solomirski arvadına eşq elan etdiyinə görə Puşkini

duelə çağırır. Lakin tərəflərin təşəbbüsü ilə onlar baryerə çıxmırlar.

1828-ci ildə Puşkini Təhsil Nazirliyinə dəvət edirlər. Şair Təhsil Naziri Aleksandr Qolitsına kəskin epiqramm həsr etmişdi. Bu şeirdə təhqir elementlərinin olduğu göstərilirdi. Ortalığa duel söhbəti gəlsə də, sonralar bu baş tutmadı.

1828-ci il. Bal rəqsi zamanı fransız səfirliyinin katibi ilə şairin arasında qızlara görə mübahisə yaranır. Şairi katibin rəqs edən qızlarla rəftarı razı salmır. Və mübahisə zəminində o, katibi duelə çağırır. Səfirlilik nümayəndəsi şairdən üzr istəyir, barışqı əldə olunur, duel ləğv edilir.

1829-cu il. Puşkin Xarici İşlər Nazirliyinin məmuru Dmitri Xvostova epiqramm yazır. Məmur əsəbiləşib şairi təhqir edir. Puşkin onu duelə çağırır. Amma Xvostov imtina edir.

1836-ci il. Puşkin knyaz Nikolay Repin haqda xoşagəlməz ifadələrin yol verildiyi güman edilən şeir yazar. Qarşı tərəfin reaksiyasından xoşlanmayan şair onu duelə çağırır. Duel baş tutmur.

1836-ci il. Xarici İşlər Nazirliyinin gənc məmuru, Fedor Tolstoyun bacısı oğlu, 26 yaşı Semyon Xlyustin şairin yazdığı şeirdən qeyzə gəlir. Puşkin onu baryerə dəvət edir. Lakin xoşbəxtlikdən duel alınmır.

1836-ci il. Litva əsilli rus məmuru, şair, nasir Vladimir Soloqub şairin arvadı Natalya haqda xoşagəlməz sözələr deyir. Ortaya duel söhbəti gəlsə də, baş tutmur.

1836-ci ildə Puşkin anonim məktub alır. Orada yazılmışdı ki, fransız zabiti Jorj Dantes onun arvadı ilə görüşür. Puşkin onu duelə çağırır. Dantes qorxub dueldən imtina edir. Və Puşkinin baldızını sevdiyini bildirir. Duel alınmır.

1837-ci il. Puşkinin ailəsi, arvadı ilə bağlı söz-söhbətlər səngimir. Şair öz bacanağını, yəni Dantesi duelə çağırır. Əvvəlcə Dantes şairi dilə tutub bu seçimdən imtina etməsini xahiş edir. Lakin Puşkin onu söyüb təhqir edir. Duel baş tutur. Birinci Dantes atəş açır. Şair ağır yara alır. Lakin Puşkin son anda özünü ələ alıb atəş açır. Dantes yüngül yara alır. İki gündən sonra şair gözlərini əbədi yumur.

Rus poeziyasının Gənəsi beləcə sönür. Artıq həmin faciə barədə siz bu yazının əvvəlində məlumat əldə etmisiz.

P.S.

İndi bu yazıda adı çəkilən (və eləcə də çəkilməyən) insanların böyük əksəriyyəti Rusiya ictimai fikrində yalnız Puşkinlə bu və ya digər dərəcədə bağlı olduqlarına görə xatırlanır. Puşkinin dostları kimi, onun düşmənləri də tarixin yaddaşında əbədiləşmişlər.

Dantes təkcə Puşkinin yox, öz qızının da qatılıdır...

Bəli, Puşkini dueldə Dantes öldürüb.

Bəli, Danteslə Puşkin bacanaq idilər. Natalya Qonçarova Aleksandr Puşkinin, Yekaterina Qonçarova isə Jorj Dantesin arvadı idi.

Amma bir çoxunuz, yəqin, bilmir ki, Dantesin qızı Leoniya-Şarlotta da şeir yazır. Fransada böyükən qız rus dilini bilmirdi. Amma şöhrəti və poeziyası ilə Fransanı da fəth etmiş Puşkin onun ən sevimli şairi idi. O zamanlar Puşkinin şeirləri bütün Avropada yayılmışdı. Qızçıqaz böyükəndə öyrənir ki, onun sevimli şairini və xalasının ərini öz doğmaca atası, yəni Jorj Dantes öldürüb; o, bundan dəhşətə gəlir, sarsılır.

Şarlotta atasını ittiham edir, onu söyür, hədələyir, hətta öldürmək istəyir.

Yəqin, bilmirsiz ki, Dantes öz qızı Leoniya-Şarlottanı psixi xəstəxanaya saldırır. Qız əzablar içində həmin xəstəxanada vəfat edir.

Bələliklə, Dantes öz bacanağı Puşkinlə yanaşı, öz doğma qızı Leoniya-Şarlottanın da qatılıdır.

Xalq arasında belə bir ifadə var: "Filankəs sağ baş gora aparan deyil". Mən bu ifadəni heç də Puşkinə aid edə bilmərəm. Zira, əgər belə demək mümkünsə, Puşkinin qətlinə onun şəxsi düşmənlərindən daha çox, ilk növbədə məhz şairin yaşadığı mühit fərman vermişdi.

Firuz MUSTAFA

BATAQLIQ

Zəka VİLAYƏTOĞLU

Sibirin şaxtası nə qədər kəskin olursa-olsun, dözmək, tab gətirmək mümkündür. Təki hava küləkli olmasın. Küləkli havada, havanın temperaturu mənfi iki dərəcə olsa belə, soyuğa tab gətirmək olmur, adamın içərisi də buz bağlayır.

Soyuqdan qorunmaq üçün nə zamansa papaq qoymuşumu xatırlamıram. Bakının soyuq, küləkli havasında belə, günlərlə papaqsız gəzib-dolaşmışam. Əlbəttə, bunu bir hünər hesab etmirəm, sadəcə bu, bir vərdiş olub mənimçün. Amma Şərqi Sibirə ilk gəlmişimdə kəskin şaxtalarla zarafat etməyin nə demək olduğunu hiss etməmək mümkün deyildi. Dostların təkidi ilə özümə bir papaq aldım. Kəskin şaxtalı günlərdə bu papağın hesabına özümü rahat, gümrah, güvənlə hiss edirdim.

Rusiyaya ilk gəlisməm on beş il əvvəl olmuşdu. O ilk gəlış də qış aylarına təsadüf etmişdi. Bəlkə də, bu üzdən Rusiya yaddaşında bir qış, qar, buz ölkəsi kimi möhkəm iz qoymuşdu. Bir sözlə, sevirdim Rusyanın qışını. Xüsusən, burdakı qayda-qanun, nizam-intizam məni həmişə heyran edib. Əgər hansısa dükandan nəsə almaq istəyirsənsə,

mütləq növbəni gözləməli və hansısa bir sözü keçən dostun-tanışın vasitəsilə növbədə dayanmış insanların haqqına girməməlisən. Küçələrdə piyadaların, sürücülərin hərəkəti, yol mədəniyyəti də çox ürəkaçandır. İşıqforun yaşıł işığı yanmayınca piyada hərəkətə keçməz. Və bütün bunlardan öncə məni həmişə heyran edən rus sadəliyi, rus insanının şöhrətdən, təmtəraqdən uzaq həyatı olub.

Sibir nə qədər soyuq olsa da, burda yaşayan soydaşlarımızın ərəklərinin hərarəti, istisi bu soyuğu, şaxtanı mənə bilmərrə unutdururdu. Və bu yerlərdə böyük, əzəmətli bir türk ruhunun dolaşdığını da unutmuş deyildim. Yaxın ərazilərdə türksoylu xalqların, tayfaların yaşadıqlarından xəbər tutduqca bu yerlər məni özünə daha da çox bağlayırdı. Hələ ulu Yenisey çayı!.. Tarixin ən qədim zamanlarından axıb gələn və Krasnoyar şəhərindən keçərək daha uzaqlara baş alıb gedən Yenisey, Rusiya ərazisindəki bir çox göllərdən, çaylardan fərqli olaraq qışda donmurdu. Deyilənlərə görə, Yenisey çox iti axan çaydır və bu üzdən də suları donmur. Görünür, o qədər sürətlə axır ki, kəskin şaxta onun sularını tutub, saxlayıb dondurmağa macal tapmir.

Soyuğa, şaxtaya məhəl qoymadan boş vaxtlarında tez-tez Yeniseyin sahilinə gedir, onun sularına, ləpələrinə tamaşa edir, göz-könül dolusu zövq alırdım.

İşimlə əlaqəli hərdən bu şəhərdən başqa uzaq bir şəhərə gedərkən mənə elə gəldi ki, Yenisey də mənimlə birgə axıb gedir, məni tərk etmir. Bir sözlə, bu gözəl çay sanki hər zaman ruhumda çağlıyır, ruhumda axıb gedir, tarixin bütün olmuş-olanlarından, olacaqlarından mənə söz açırdı.

Mən bir şərqiçiyəm-nəğmələrə, şərqiłərə könül vermiş sadə bir şərqiçi. İllərdir, şərqiłərin qanadında uzaq-uzaq elləri gəzir, ayrı-ayrı adamlarla tanış olur, dostlaşırıam. Yeniseyin sahilinə də məni bu şərqiłər gətirib. Amma Yenisey sularının şərqiłəri mənimcün dünyyanın ən gözəl şərqiłərindəndir.

Və yenə də ruhumda Yeniseyin şərqiłəri səslənərkən məskunlaşdırığım gözəl Krasnoyar şəhərindən, türk respublikası, amma Rusiyanın tabeçiliyində olan Xakasiyanın paytaxtı Abakan şəhərinə yola düşürəm. Qatarla bir gün yol getməliyəm. Qatar ən çox sevdiyim nəqliyyat vasitəsi olduğu üçün onunla getməkdən çox məmnunam. Lap bir əsrlik müddətə yol qət etsəm belə, sıxılmamaq, darıxmamaq kimi bir inamım da var.

Abakan şəhərində lap çoxdan yaşayan bir həmvətənimizin övladının toy şənliyinə dəvət olunmuşam. Elə bu toy əhvalıyla da qatara minirəm. Yerimi tam rahatlayandan sonra pəncərə önündə əyləşib, gözoxşayan sıx, nəhəng meşələri, qarlı düzləri, uzun-uzun yolları seyr edirəm. Qatar gedir. Cox duyguluyam. Nə zamansa bu yerlərdən bir hekayə yazacağımı düşünürəm. Şərqiçi olmaqla yanaşı, ədəbiyyatı da həyatımın ayrılmaz bir hissəsi hesab edirəm. Bu eşqlə, bu həvəslə ara-sıra hekayə yazmaqdan zövq alıram. Amma bu neçə gündə nədənsə hələ bu insan dənizində "tilov"uma düz-əməlli bir "ov" düşmədiyindən özümü yaxşı hiss etmirəm. Sanki nə vaxtdır, içimdə bir boşluq yaranıb. Bəzən hətta özümü mənasız, maraqsız bir adam kimi hiss edirəm.

Qatar gah sürətlə, gah yavaş irəliləyir. Bu, mənimcün bir o qədər önemli deyil. Əsas odur,

irəliləyir və mən gərəkən vaxtda mənzil başına yetişəcəm.

Bir aydan artıq idi buralarda bitib qaldığım. Elə bil bataqlığa düşmüştüm, çıxmaq ümidi də yox. Övladlarım üçün ürəyim sizlayır, darıxırdım. Digər tərəfdən, insanların sevgisi, diqqəti, vaxtaşırı övladlarının xeyir işlərinə dəvət etmələri əl-qolumu bağlayır, bir az da ləngiməmə səbəb olurdu. Tez-tez burnuma azyaşlı balalarımın, doğma vətənin ətri gəlir, özümə yer, rahatlıq tapa bilmirdim.

Artıq səhər açılmışdı. "Abakan, sabahın xeyir" - deyib, qatardan endim. Bayirdakı soyuq hava axını sanki kəskin şaxtadan canını qurtarıb, ilk nəfəsalmamda ciyərlərimə soxuldu və içimin isti künc-bucağında gizlənməyə, qızınmağa can atdı. Soyuq hava ciyərlərimi daladı. Cəld şərfimlə ağız-burnumu sarıdım. Elə bildim, bunu etməsəm, daxili orqanlarım bir anda donub, sırsıra bağlayacaq, içimdən buz kimi sallanacaq.

Göy üzündə günəş parlasa da, kəskin şaxta onun istisini də gəlib yerə çatmamış, havadəkən dondurmuşdu sanki.

Bir azdan məni tanımadığım adamlar çox böyük hörmətlə qarşılıdalar. Maşına əyləşib, toy şənliyi keçiriləcək məkana istiqamət götürdüük. Yol boyu şəhərin binalarına, küçələrinə diqqətlə göz yetirir, gördüğüm hər şeyi yaddaşma köçürmək istəyirdim. Hərdən hansısa binaların girişində gördüğüm türk dilində yazılan bir çox yazıldan başqa hər şey rus dilində idi. Heç şübhə yox ki, burdakı türksoylu əhalinin çoxu artıq ruslaşmışdı. Buna baxmayaraq, bir türk torpağına gəlib çıxdığım üçün məmənun idim.

Xakasiyaya gəlməzdən önce onun tarixi, əhalisi haqda, qismən də olsa, məlumat əldə etməyə çalışmışdım. Əldə etdiyim bilgiyə görə, 1800-cü illərdə Rus İmperatorluğunə qatılmış xakaslar, 1930-cu ildə muxtar bölgə statusu alıblar və qədim şamanizm inancına bağlıdır-lar. Xakas dili də türk dilinin uyğur-oğuz qrupuna daxildir.

Xakaslar çar dövründə zorla qəbul etdirilən kiril əlifbasından Sovet inqilabından sonra imtina edərək, latin əlifbasına keçiblər, amma

1939-cu ildən sonra yenidən rus əlifbasını qəbul etmək məcburiyyətində qalıqlar.

Toya bizimkilərlə yanaşı, başqa millətlərin nümayəndələri də dəvət olunmuşdu. Burda ruslar, xakaslar, tuvinlər də vardi. Dili anlamasalar da, baxışlarıyla, başlarının hərəkəti və təbəssümləri ilə Azərbaycan musiqilərindən, mənim ifalarından xoşlandıqlarını bildirirdilər. Arada sakitlik yarananda çox sevə-sevə ifa etdiyim lirik bir italyan mahnisini toy adamları üçün ifa edincə gənc bir xanımın ehtiraslı baxışları, üzündəki sevgi, sevinc işığı diqqətimi cəlb etdi. O, heyranlıqla mənə baxır, məhəbbətlə üzümə gülümşəyirdi. Nəhayət, yaxınlaşış əlimdən tutdu və mənimlə rəqs etmək istədiyini bildirdi. Onu üzмədim. Bir əlimdə mikrofon, o biri əlimlə də onun zərif belini qucub oxuya-oxuya rəqs etdik. Gözlərim isə toy adamlarına dikilib qalmışdı. Canıma qəribə bir utancaqlıq hakim olmuşdu. Bir gözəl xanımla rəqs etmək nə qədər xoş olsa da, adamların maraq dolu baxışları məni sixirdi. Mahnı bitincə xanım əlimi buraxıb əl çaldı və məclis əhlini də əl calmağa sövq etdi. Sonra qarışında bir neçə dəfə baş əyərək, bir daha zərif əlini mənə sarı uzatdı. Rus dilində dönə-dönə minnətdarlıq etdi. Səsimin və ifamın çox ürəyəyatan olduğunu söylədi. Bu xoş sözləri xoş bir xanımın dilindən eşitmək olduqca gözəl idi.

Gənc xanım az sonra gəldiyi kimi də gülə-gülə getdi və çox arzulasam da, onu həmin gün bir daha görmədim. Və mənimcün ən maraqlı, yaddaqalan isə iki gün sonra, lap təsadüfən dəmiryol vağzalında baş verən olay oldu.

Dostların xahişilə toydan sonra daha iki gün Abakanda qonaq qalmalı oldum. Məskunlaşdığını otelin sahibi öz soydaşlarımızdan idi. Oteldə bizimlə görüşə gələndə xatırladım onu. Əynində, üstündə Türkiyə bayrağının şəkli olan qırmızı köynək vardi. Odamıza daxil olarkən "Yaşasın Ardaqan (Ərdoğan)" deyəndə xatırladım onu. Toy şənliyində mənimlə, az qala, davalaşacaqdır. Gözləmədiyim halda mənə qarşı çox aqressiv davranışaraq, "Düz iki saatdır "Azəriyik, türk oğluyuq" adlı mahnı sifariş vermişəm, bəs niyə oxumursan? Unutma, bu restoranın da, qaldığınız otelin də sahibi mənəm. Mənim mahnı oxunmasa, sizi otelə buraxmayacam..." Amma sonradan onun zarafatçı adam olduğunun şahidi oldum... Və həmin gecə oteldə həmin mahnıni otel sahibi özü gur səslə oxuyurdu:

Biz iki dövlət, bir millətik,
Azəriyik, türk oğluyuq!
Atatürk, Qorqud nəvəsi,
Biz bu torpağa bağlıyıq!

İki gün sonra yenidən Krasnoyar şəhərinə qayıtməq üçün Abakandan bir qədər aralı, amma Krasnoyar ərazisinə aid Minusinsk şəhərindəki dəmiryol vağzalına yollandım. Bura, Abakan Dəmiryol Vağzalına nisbətən daha yaxın idi və qatara vaxtında çata bilərdim.

Kassaya yaxınlaşış bilet aldım. Qatarın gəlməsinə, azı yarım saat qalırdı. Gözləmə zalında oturub bir az gözlədikdən sonra darixdim. Qalxıb bayırə çıxdım. Hava küləkli idi. Temperatur bir qədər müsbətə doğru yüksəlsə də, küləkli hava çox üzüdürdü adamı. Üşüməyimə baxmayaraq, bayırda gözləmək xoş idi. Ən başlıcası hava çox təmiz idi.

Az sonra qarşidan bir gənc qız və orta yaşı kök bir qadın gəldi. Qızın gözlərində qara eynək vardi. Mənə yaxınlaşınca üzümə mehribanca gülümsəyib, başını endirməklə salam verdi və heç bir söz demədən ötüb keçdi. Mən də gülümsəyərək, onun salamını aldım və bu gənc qızın məni kiminləsə səhv saldığını düşündüm. Onların arxalarınca baxmadan öz-özümə gülümsəməkdə davam etdim. Aradan çox az vaxt ötünçə kiminsə arxadan boynuma sarıldığını hiss etdim. Ardınca yumşaq dodaqlar yanağımı yandırdı. Çəşib qaldım. Arxaya dönüb baxmağı belə unutdum. Yalnız boynuma sarılan qolları, ağappaq, zərif qadın əllərini gördüm və key-key o əllərə baxır, nə baş verdiyini ayırd etməyə çalışırdım. Sonda adam üzünü üzümə dayadı və boynumu bərk-bərk qucdu. Nəhayət, o, qollarını boynumdan ayırmadan fırlayıb mənimlə üz-üzə dayandı, bayaqkı kimi yenidən üzümə gülümsədi. Əməlli-başlı şaşırıb qalmışdım. Bu, az öncə gördüğüm qız idi. O, eynəyini yuxarı qaldırıb, başının ortasında tarazladı, gülər gözləri gözlərimə dikildi. Sonra yenidən üzünü üzümə dayadı. Bu şaxtalı havada üzüm od tutub yandı. Qolları boynuma daha bərk dolandı. Özümdən ixtiyarsız mən də qollarımı onun zərif belinə doladım. Sehrlənmişdim. Başqa nə haqdasa düşünəcək halda deyildim. Və bir daha düşünürdüm ki, bu gənc xanım, həqiqətən, məni kiminləsə səhv salıb, kiməsə oxşadıb.

Bir-birimizə sarılmış halda xeyli dayandıq. Heç birimiz danişmadıq. Susub bu gözəl anı dinləməyə, yaşamağa çalışırdıq sanki. Onsuz da danişmağa söz tapacaq halda deyildim. Bu nə idi, başıma nə iş gəlirdi?! Donub qalmışdım. Nəsə deyə, danişa bilmirdim. Danişmaqla, nəsə deməklə, qəfil ciyinlərimə qonmuş bu səadət quşunu, bəlkə də, perikdirə bilərdim. Bu şaxtalı havada belə bir xoş gözlənilməzlik ürəyimə elə bir hərarət, elə bir qəribə və gözəl hiss bəxş etmişdi ki, bunu heç nəylə ifadə etmək mümkün deyildi. Etiraf edim ki, onun tezliklə ayrılib getməyini istəmirdim. Hərəkət etməyə, tərpənməyə belə ehtiyat edirdim. Bu, bəlkə də, şirin yuxu idi və anı bir tərpənişlə, adı bir şıqqılıt səsinə ayılacağımdan qorxurdum... Bu, sevgi hissi deyildi. Yox, əsla sevgi

hissi deyildi. Bu hissin adını bilmirəm. Bu vaxtacan heç yaşamamışdım belə bir hissi. Heç yuxularımda da. Ən ümdəsi, bu hiss tərtəmiz idi; məkri, riyası, hiyləsi yox idi və bu haqda pis düşünməyin özü belə bir gözəl hissə xəyanətdən başqa bir şey olmazdı. Bir sözlə, gözlənilmədən, tamam yad bir yerdə, uzaq bir məkanda ovsunlanmış, sehrlənmişdim.

Qatarın gəlişinə çox az qalırdı. Həyəcan boğurdu, məni. İstəmirdim, qatar belə tezliklə gələ. Qulağım səsdəydi ki, kaş qatarlarla bağlı məlumat verən qadın səsi qəfil perrona yayıla: "Abakandan Krasnoyara gedən qatar iki saat gecikir". Bu da omasa belə, mən bilərəkdən mütləq qatara gecikəcəkdir, bu xoşbəxt anların ömrünü uzatmaq üçün. Xülasə, hind kinolarındakı epizodlara, fraqmentlərə bənzəyirdi gözlənilmədən qarşılaşdığını bu olay.

Az sonra orta yaşı kök qadın da kassadan bilet alıb bayırına çıxdı və bizə yaxınlaşdı. Gənc qız qollarını boynumdan ayırmadan: "Ana, o, müğənnnidir! İki gün qabaq bir toyda o qədər gözəl oxuyurdu ki... Onun çox gözəl səsi var, ana!" Qız bir daha boynumu bərk-bərk qucdu, yanağını yanağıma söykədi. Məni buraxmaq istəmirdi; sanki əlindən çıxıb qaçacaqdım. Handan-hana qollarını boynumdan ayırib, əllərimdən tutdu və soruşdu:

- Siz də Krasnoyara gedirsiz?
- Bəli, - dedim. Sevincini hiss etdim.
- Krasnoyarda yaşayırsınız?
- Bəli.

Gözləri parladı.

- Aaaa. Nə gözəl!.. Siz çox mədəni insansınız! Çox istərdim, sizin kimi mədəni bir dostum olsun!.. Başqa cür anlamayın, xahiş edirəm!.. Anam da Krasnoyara gedir. Xəstədir. Həkim müayinəsindən keçməlidir... Əgər istəsəniz, mən də gələrəm Krasnoyara. Sizinlə görüşüb, bir neçə saat gəzmək çox xoş olar... İnanın, toyda siz çox gözəl oxuyurdunuz! İtalyan mahnısı oxudunuz, çox xoşuma gəldi! Siz italyanca bilirsiz?

- Xeyr, italyanca bilmirəm! Sadəcə, italyan mahnisi öyrənib oxumuşam. Könlünüzcə olduğu üçün çox məmənunam! - dedim.

- İstəsəniz, sizinlə görüşmək üçün Krasnoyara gələrəm. Amma aprelin biri gələcəm.

Yalnız sizinlə görüşmək üçün! Adım Valyadır – Valentina Leonteva.

Valentina son dəfə boynuma sarıldı və təkrar məni öpdü və bir anlıq geri çəkilib yenidən nur dolu gözlərini gözlərimə zillədi. Nə düşündüsə, bir daha mənə siğndı. Bu dəfə gözləmədiyim halda zərif, ətli dodaqlarını dodaqlarına yapışdırıldı. Bu an mən, mən olduğumu unutdum, nə edəcəyimi bilmədim. Bu qız açıq-aşkar içimdə od qalayırdı. İçimin istisinin təsirindən ətrafdakı qar, buz əriyir, suya dönürdü. Göy üzündə hər gün donuq və soyuq parıltıyla gəzib-dolaşan günəş də yandırıb-yaxırdı. Və bu an Valentina günəşin yerdəki əksi idı elə bil. Qamaşan gözlərim daha heç nə görmürdü.

– Mütləq gələcəm. Aprelin biri gözləyin məni! – dedi.

Bu, həmin qız idı; iki gün öncə toyda görüdüğüm qız. Özü deməsəydi, əlbəttə, xatırlaya bilməyəcəkdir. Əvvəla, toyda başqa bir geyimdə idi. Gözündə də eynək-filan yox idi. Toy da Abakan şəhərində idi. Minusinsk isə Krasnoyarın bir kiçik şəhəridir. Yəni bu gözlənilməz görüş ağlagəlməz və həm də sərf təsadüf idi. Bəlkə də, bu qız məni təkrar görməyi, yenidən mənə rastlamağı o qədər ürəkdən arzu etmişdi ki, Tanrı onun bu arzusunu gerçəkləşdirmişdi. Sonradan Valentinanın özü bu barədə mənə Tanrıya böyük inamla söz açmışdı, telefon yazışmamızda. Qəribədir ki, toyda mənə olan diqqəti və minnətdarlığına baxmayaraq, həyəcandan onun sıfəti heç cür yaddaşında qalmamışdı.

Aprelin birini həyəcanla gözləyirdim. Hər gün, hər səhər-axşam Valentina mənə telefonla yazır, hal-əhval tuturdu. Hətta youtube-də, google-da haqqımda nə varsa və nə yazılmışsa, hamısını axtarıb tapdığını, mənimlə bağlı hər cür məlumatı əldə etdiyini və bundan çox məmənun olduğunu deyirdi. Lap sonda aprelin biri Krasnoyara gəlmək üçün qatara bilet aldığına da bildirdi.

Aprelin birinə cəmi iki gün qalırdı. Nədənsə bu görüşün baş tutacağına heç cür inana bilmirdim. Bəlkə, aprelin biri Beynəlxalq Gülüş Günü olduğu üçün inanmirdim, deyə bil-

mərəm. Hər halda bunun da təsiri yox deyildi. Amma Valentina kələkbaza oxşamırdı. Əgər həmin gün dəvət etsəydim, tərəddüdsüz o, mənimlə Krasnoyara gedərdi. Aprelin birində baş tutacağına ümid etdiyimiz görüşə çox böyük həvəs və həyəcanla hazırlaşdım. Amma aprelin birinə iki gün qalmış Krasnoyardan ayrılib, burdan beş min kilometr uzaqda olan doğma Bakımıza qayıtmaga qərar verdim. Artıq dünyanın heç bir sərvəti umurumda deyildi. Yolumu intizarla gözləyən övladlarımın, doğma vətənimizin doğmalıq ətri üçün hədsiz darixmişdim.

Krasnoyar hava limanında olarkən, qəfil gedişimlə bağlı Valentinanı xəbərdar etməyi də unutmadım. Nə qədər ağır və çətin də olsa, votsapla yazılı və səsli mesaj göndərdim. O, çox keçmədən cavab yazdı: "Sizin yalan danışmadığınıza özümü inandırmaq istəyirəm. Amma... bəlkə, mənimlə görüşmək istəmədiyinizdən belə deyirsiniz?.. Çox təəssüf edirəm! Mənsə sizinlə görüşmək üçün aprelin birini çox böyük həyəcanla gözləyirdim! Yenə də Allaha inanaq. Əgər bir şeyi ürəkdən arzu etsiniz, Allah mütləq sizi o arzunuza çatdıracaq! Yolunuzu gözləyəcəm!.."

Çox üzgündüm. Neyləyəcəyimi bilmirdim. Təyyarədə uçarkən belə, Valentinanı, onun son yazdıqlarını unuda bilmirdim. İçimdən bir hiss deyirdi: "İki gün də səbir edə bilərdin-tək ikicə gün. Gərək qırmayaydın Valentinanın qəlbini!" Başqa bir hiss isə mənə haqq verirdi: "Doğru yol tutdu. Təkrar görüşdən sonra ayrılıq çətin olacaqdı. Bəlkə də, bu görüş sonrası bataqlıqda batıb qalırmış kimi qalacaqdın buralarda. Unutma, gözəl qadın bataqlıq kimidir, anbaan insanı öz kamına çəkir və ömürlük batırır..."

Bakıya yaxınlaşdıqca "bataqlıq"dan təmamilə xilas olduğumu hiss edir, həyəcanlanırdım. Sevinirdimmi, kədərlənirdimmi, heç nə anlamırdım. Fərqli hislərim bir-birinə qarışır məni çəş-baş salmışdı.

Aprelin biri səhər çığı telefonuma bir mesaj gəldi. Valentinadan idi. Yazmışdı: "Sabahınız xeyir! Mən qatarla Krasnoyara yola düşdüm!.."

GİZLİ TARİX

və ya

SUMER YADİGARI “KÜRSƏNGİ DAĞI”

Yurdumuz Azərbaycan dünyanın ən qədim yaşayış məskənlərindən biridir. Ancaq təəssüflər olsun, tariximizin öyrənilməyən qatları öyrənilən qatlarından dəfələrlə çoxdu. Bu yazımda indiyə qədər, ümumiyyətlə, sistemli şəkildə araşdırılmayan, ölkəmizdə ən qədim yaşayış məskənlərindən biri olan “Kürsəngi dağı” haqqında söz açmaq istəyirəm. Əslində, uzun zaman idi ki, “Kürsəngi dağı” haqqında yazmaq istəyirdim. Bir neçə ay öncə, Yaz bayramı ərəfəsində bu yerlərə təkrar baş çəkdir. Yüksəkliyin dörd tərəfini və el arasında “Kürsəngi piri” və ya sadəcə, “pir” adlanan qədim inanc yerini ziyarət etdim. Buranı bir daha gəzəndən sonra “Kürsəngi dağı” haqqında yazmağın və bəzi qaranlıq məqamlara aydınlıq gətirməyin zərurət olması qərarına gəldim.

Qısaca olaraq deyim ki, bu yüksəklik “Kürsəngi dağı” adlansa da, hündürlüyü təxminən 90 metrə yaxın olan, çox böyük

ərazini əhatə edən təpədir. Mütəxəssislərin dediyinə görə, bu təpə milyon illər öncə palçıq vulkanı nəticəsində meydana gəlib. Cənub-şərqi Şirvan düzündə, Salyan rayonu ərazisində yerləşir. Fikrimcə, bu dağın yaşayış yeri kimi tarixini dəqiq öyrənmək üçün hər şeydən öncə onun adının etimologiyasını bilmək gərəkir. Öncədən deyim ki, bizim tədqiqatçılarımızın az qala böyük qismi yurdumuzda yerləşən qədim yer adlarının izahını ya ərəb-fars dilində, ya da el arasında ağızdan-ağıza keçən mifoloji örnəklərdə axtarır. Bu tipli yanaşma Kürsəngi sözü ilə bağlı yorumlardan da yan keçməyib. Kürsəngi sözünün etimologiyası haqqında bir neçə versiya var:

I versiya

Birinci versiya ənənəvi olaraq mifoloji versiyadır. Həmin mifoloji mətnində deyilir ki, qədimlərdə Kür adlı oğlan səhəenglə çaydan su

götürərkən boğulur. Oğlan boğulub öləndən sonra çay tutduğu işdən peşman olur. Peşman olandan sonra çay Kür adlı bu oğlunu və onun səhəngini sahilə atır. Kürlə səhəngin olduğu yeri qum və torpaqla örtür. Sonralar onların üzərində təpə ucalır. İllər keçdikcə təpə böyükür və dağa çevrilir. Adına Kürsəngi dağı deyirlər. Əlbəttə, bu, olduqca zəif versiyadır və gerçəkliyə qətiyyən uyğun deyil.

II versiya

İkinci versiya da ənənəvi olaraq, qədim yaşayış yerlərimizin adını heç zaman burada yaşamayan fars və ərəbin dilində axtaranların və onları kor-koranə təqlid edənlərin versiyasıdır. Bu versiyaya görə, Kürsəngi sözü yaxınlıqdan keçən Kür çayının və farsca, səng, sözünün (səng - farça daş deməkdir) birləşməsindən yaranıb. Bu da olduqca zəif versiyadır. Əvvəla, ona görə ki, bu ərazilərdə heç vaxt fars olmayıb. İkincisi, palçıq

vulkanından yaranan yüksəkliyə niyə daş desinlər ki? Anadolular demişkən, "Nə əlaqəsi ya?"

III versiya

Bu versiyaya görə, bir zamanlar Kür çayı (və ya Kür çayının qolu) buradan keçirmiş. Kür çayı bu ərazidən keçəndə səngiyirmiş. Bu səbəbdən bu yerə "Kürün səngidiyi yer" deyiblər. Əslində, bu da yerin adının mifoloji izahının digər variantıdır. Nədən ki, Kür çayı heç vaxt bu yüksəkliyin yanından və ya yaxınlığından keçməyib.

Əslində, "Kürsəngi dağı" ilə bağlı yazılarla tanış olanda görürsən ki, bu yüksəklik haqqında yazanların əksəriyyəti bura səfər etmədən, bu qədim yaşayış yeri ilə şəxsən tanış olmadan bu ərazi haqqında fikir yürüdüblər. Bu səbəbdən də "Kürsəngi dağı" haqqında yazılan yazıların çoxu bir-birinin kopyasıdır. Hətta bu kopya zamanı nöqtə-vergül səhvini belə kopyalayıb yazı adına yayımlayıblar. Təbii olaraq, bu da oxucunun yanlış fikrə gəlməsinə rəvac verib...

Bizim versiyamız

Kürsəngi sözü iki komponentdən ibarətdir: Kür və səng. Deməli, bu komponentlərin hər birinin etimologiyası ayrı-ayrılıqlıda araşdırılmalıdır. Nədən ki, yazının əvvəlində qeyd edildiyi kimi, bu yerin tarixi məhz bu yerin adında gizlənib.

Tarixdən bilmək ki, 8 min il öncə İkiçay arasında bir sivilizasiya meydana gəldi. Bu, Şumer sivilizasiyası idi (bəzi araşdırmaçların fikrincə, Şumer sivilizasiyasının tarixi daha qədimlərə - günümüzdən 12-14 min il əvvələ gedib çıxır). Sonralar çox geniş əraziləri əhatə edən Şumer sivilizasiyasının izləri Asyanın və Şərqi Avropanın bir çox yerlərində indi də qalmaqdadır. Şumerlər dağa, yüksəkliyə "Kur" deyirdilər. Bu söz sonralar "qar", "kar", "qor" və digər formalarda şumerlərdən dünyanın bir çox dillərinə keçdi. "Divani-lüğət-it-Türk"ə görə "Kır" sözü "basıq dağ", Monqol dilində "Kira" (xira, xara) - dağ yəli, gürcü dilində "Karkar" - hündür qaya, sildirim, yunan dilində "Kar" - zirvə, albanca "Guri" (qori) dağ deməkdir. Və

yaxud ruslar dağa “qora”, beloruslar “qara” deyir. Sloveniya və polyak dilində də “qora” dağ deməkdir. Əfqanıstanda da (puştu dilində) daşa, qayaya “kar” deyilir. Şumerlərin “Kur” sözü sonralar akkadlara “Kurra” şəklində keçdi. Dağ zirvələrində, yüksəkliklərdə yaşayan qartal quşunun da adının ilk komponenti “dağ”, “yükseklik” sözündən yaranıb. Misalların sayını istənilən qədər artırmaq olar. Bu və bu kimi misallar Kürsəngi sözündəki “Kür”ün kəsinliklə əski Şumer dilində dağ, yüksəklik mənasını verən Kur sözündən meydana çıxdığını göstərir. “Kürsəngi dağı”na yaxın ərazilərdə yerləşən Kirovdağ yüksəkliyinin və Qoramit dağının da etimologiyasını, adından da göründüyü kimi, əski Şumer dilindəki Kur sözündə axtarmaq lazımdı.

Keçək sözün ikinci komponentinə, yəni “səng” və ya “səngi” sözünə. Bu sözün də anlamını əski şumerlərin dilində aramaq lazımdı. Az-çox tarixlə maraqlanan hər kəs bilir ki, şumerlər özlərinə “Sag” və ya “Sang” deyirdilər. Tam olaraq isə özlərini belə adlandırırlar: “Un Sang Giga”. Bu sözün əski Şumer dilində anlamı “Soylular yurdu” və ya “Zadəganlar ölkəsi” demək idi.

Bələliklə, Kürsəngi sözünün etimologiyası tam açılmış oldu; Kürsəngi – “Sang Kuru”, yəni “Şumer dağı”, “Şumer yüksəkliyi” deməkdir. Dağ əski zamanlarda həm də qutsallığı (müqəddəsliyi) simvolizə edirdi. Qədim insanların düşüncəsinə görə, tanrılar dağlarda yaşayırıdı. Məsələn, yunanlarda Olimp dağı, Buddizmdə Everest zirvəsi, Çində Nefrit dağı, yəhudilərdə Sion dağı və sair tanrıların məskəni idi. Çox böyük ehtimalla Şumer dövlətinin mövcud olduğu zamanlarda da Kürsəngi dağı, yəni “Şumer yüksəkliyi” bütünlükə qutsal yer sayılırdı və ziyarət olunurdu. Yazının əvvəlində qeyd etdiyim kimi, burada el arasında “Kürsəngi piri” adlanan qədim inanc yeri – pir var. Bu pirdə Günəş simvolizə edən daş müntəzəm ziyarət olunur və min illərdi ki, qorunub saxlanır. Bu isə adı çəkilən inanc yerinin ən azı 5 min il yaşı olmasından və hələ prototürklər dönəmində mövcud olan Günəş kultunun yadigarı

olmasından xəbər verir. Eramızdan min illər önce insanlar Yaradanın sonsuz qüdrətinin simvolu olaraq qayalara, daşlara Günəşin rəsmini çəkdilər. Bütün canlıların enerji qaynağı olan Günəşə qutsal sayıldılar. Günümüzdə belə uyğur türkləri Yaradana səslənərkən “Ey Günəşə qaynarlıq verən Tanrı” ifadəsini işlədirirlər. “Kürsəngi piri”ndə üzərinə Günəş rəmzi olan deşik daş qoyulub. Ziyarətə gələnlər Günəş rəmzinin alt tərəfində olan dəlikli daşın içindən keçir. Bu isə insanın arınaraq, təmizlənərək yenidən doğulmasını, həyata yenidən gəlməsini, yeni və təmiz enerji ilə həyata təzədən başlamasını simvolizə edir.

Əlbəttə, bir yazıda “Kürsəngi dağı”nın tariximiz və tarixşünaslığımız üçün əhəmiyyətini bütünlüklə əhatə etmək mümkün süzdür. Bu yazıda sadəcə olaraq, Kürsəngi sözünün etimologiyası haqqında fikirlərimi bölüşdüm və tarixçi alımlarımızın diqqətini Şumer yadigarı olan bu qədim yaşayış məskəninə yönəltmək istədim. Burada yağış yağanda üzə çıxan, min illərlə yaşı olan insan sümüklərindən, qədim mağaradan, bir zamanlar burda mövcud olmuş qoç heykəldən, bu yüksəkliyin zirvəsində öz araşdırıcıçısını gözləyən qaval daşından söz açmadım. Nədən ki, bütün bunlardan ətraflı və əhatəli söz açmaq üçün aylarla məqsədönlü araşdırımlar aparmaq tələb olunur. Həm də fərdi şəkildə deyil, elmi-tədqiqat institutu səviyyəsində. Buradakı qaval daşı, əslində, bizə çox şey deyir. Büyük ehtimalla eramızdan min illər öncə “Kürsəngi dağı” ilə ən qədim yaşayış məskənlərindən biri olan Qobustan arasında six əlaqələr mövcud olub. Çay daşı ilə toxunduqda uzun əks-səda verən və üzərinə çox sonralar bəzi işarələr həkk olunan bu qaval daşı da buraya, çox güman ki, Qobustandan gətirilib.

Əminəm ki, “Kürsəngi dağı”nda arxeoloji tədqiqat işləri aparılırsa, heyrətamız nəticələr ortaya çıxacaq.

Sözardı və ya zəruri qeyd: “Kürsəngi dağı” ilə eyni istiqamətdə Xəzər dənizində bir ada var. Bu adanın adı “Səng adası”dır, yəni Şumer adası...

Namiq HACIHEYDƏRLİ

MİRZƏ BABAYEVİN SONUNCU TƏLƏBƏSİ

*Müsahibimiz gənc müğənni
Vüsalə Əsgərovadır*

- Həkimlik, filologiya və xanəndəlik üzrə təhsil almışınız. Xanəndəliyi bir kənara qoysaq, çox rahat şəkildə digər iki peşəyə yiyələnə bilərdiniz. Niyə məhz müğənni olmayı seçdiniz?

– Mən, əslində, vəkil olmayı arzulayırdım. Sadəcə olaraq valideynlərim məni fərqli sahələrdə görmək istəyirdilər. Atam istəyirdi, həkim olum, anamsa müəllimə olmayı arzulayırdı. Mən də hər ikisinin arzusunu yerinə yetirib həmin sahələr üzrə təhsil aldım. Sonuncu sənət isə öz uşaqlıq arzum idi. Uşaqlıqdan musiqini çox sevirdim, musiqi təhsili, duyumu yaxşı olan qohumlarımın çoxdur. Onlardan biri bunu hiss etmişdi. Mənə piano alınandan sonra maraqlı musiqilər ifa edirdim. Amma ilk musiqi təhsilimi skripka üzrə almışam.

- Sonralar, elə indinin özündə musiqi sahəsini seçdiyiniz üçün peşmançılıq hissi oldu?

– Xeyr, yaşamadım. Musiqi – ruhun sözsüz nitqidir. Bizim mentalitetimizdə qız uşağına olan münasibət bəllidir. Abır, həya, az danışmaq kimi xüsusiyətlər daha qabarıqdır. Ona görə də musiqi mənim üçün həm də hislərin ifadə olunması idi. Bu, tək musiqiyə aid deyil, digər yaradıcılıq sahələrində də yaradıcılıq insana yaşıananları ifadə etməkdə kömək edir. Misal üçün, rəssamlar bir rəsm əsərinə baxarkən müəllifin bu rəsmi çəkərkən hansı əhvalda olmasını dərhal hiss edə bilirlər. Həmçinin də müğənninin

ifasından, səs tembrindən onun hansı hislər yaşadığını hiss etmək olar. Yəni çox adamın hiss etmədiyi şeyləri sənət adamları duya bilirlər.

- Bir çox müğənnilərdən fərqli olaraq, daxilən zəngin, savadlı insansınız. Daxilinizdəki yaşantıları, potensialı musiqi vasitəsilə insanlara çatdırı bilirsiniz?

– Belə deyək də, konkret musiqidən söhbət gedirsə, bu, dəyişilməz faktor kimi belədir. Musiqi ilə hislərimi, düşüncələrimi qarşı tərəfə çatdırıram. Çatdırı bilmədiklərimi isə şeir, aforizm şəklində vərəqə köçürüürəm. Yaxud da düydən, mərcidən hansısa əl işi düzəldirəm. Yəni həmin enerjini nələrəsə hopdururam.

Əgər müğənni musiqi ilə yaşamağı bacarırsa, o, səhnəyə çıxanda nə qədər həyəcanlı olsa belə, qarşısındakına da o hisləri yaşada bilir. Mən ifa edəndə gözlərimi yumub oxuyuram, sonda yadına düşür ki,

səhnədəyəm. Daha doğrusu, mən səhnədə özüməm. Demirəm, həyatda başqa adamam. Sadəcə olaraq, səhnədə özümü daha çox realizə edə bilirəm, nəinki həyatda... Əslində, mən tək deyiləm. Mən varamsa, deməli, mənim kimilər də var. Və etiraf edirəm ki, mənim kimi insanlar üçün yaşamaq çətindir. Onlar azdır, onlar üçün çətindir. Amma bu çətinlikdə gözəl bir xoşbəxtlik var.

- Əsasən, retro və bəstəkar mahnilarına müraciət edirsiniz. Belə mahniların da dinləyiciləri az olur. Bununla bağlı diskomfort yaşamırsınız?

- Qəti şəkildə yox. Az olsun, amma mənə aid olan, özüm formalaşdırğıım, məni anlayan dinləyicilər olsun. Bilirsiniz, mən kimisə zövqü üçün yaşaya bilmərəm. Bizim öz dünyamız var. Və bu dünyaya çox adamı, hamını buraxa bilmirik. Əlbəttə, kütlə üçün hesablanan musiqilər də var. Mənim də repertuarımda belə mahnilar yer alır. Amma, misal üçün, mən bəstəkar və ya retro mahniları oxuduğum zaman vurdugum xalları həmin mahnilara vurmamışam. Sırf klassik estrada janrında ifa etmişəm.

- Mirzə Babayevin tələbəsi olmusunuz. İki il fərdi olaraq sizinlə məşğul olub. Onunla tanışlığınız necə oldu?

- "Kinoklub" verilişi, yəqin ki, yadınıza gəlir. Həmin verilişin çəkilişi olan məkanda və bir neçə ifaçı ilə işləyirdik. Mirzə Babayev və digər sənətkarlar da ora çəkilişə gəlmişdilər. Çəkiliş əsnasında bizə dedilər ki, artıq musiqi ifa etmək vaxtıdır. Mənimlə birgə olan ifaçıların içində ən gənci mən idim. 25 yaşımvardı. Elə oldu ki, hamı Mirzə Babayevin qarşısında oxumaqdan çəkindi. Növbə mənə çatanda bir neçə yaşça böyük ifaçı mənə dedi ki, qətiyyən heç nə oxuma, Mirzə müəllimin acığına gələcək. Amma mən ayağa qalxıb "Gün keçdi" filmindən "Bir axşam taksi dən düşüb payıza" kimi tanıdığımız mahnını ifa etdim. Təsəvvür edin, Mirzə Babayev olan tərəfə qəti şəkildə baxmiram ki, birdən nəsə baş verər və mən çəşaram. Amma daxilən hiss

edirəm ki, kimsə mənə tərəf baxır, məni dinləyir. İkinci mahni isə Mirzə müəllimin repertuarından olan mahniydi. Bu ifadan sonra gördüm, qaltanlı bir səs məni çağırır. Çevriləndə gördüm ki, Mirzə Babayevdir.

Yaxınlaşış yenidən mahni oxumağımı istədi. Bir də onda ayıldım ki, biz artıq duet oxuyuruq. Sonra müəllimin kim olduğunu soruşdu. Biləndə ki, müəllimim yoxdur, təccübəldəndi. Onda Mirzə müəllim mənə dedi ki, isteyirsən, sənin müəllimin olsun, səninlə kimsə fərdi məşğul olsun? Mən, təbii ki, arzuladığımı bildirdim. "Kinoklub" verilişinin rejissoru Etibar Babayev dedi ki, Mirzə müəllim, bəlkə, elə siz özünüz onun müəllimi olasınız. Mirzə müəllim isə dedi ki, bəlkə, o, heç istəməz mən ona dərs deyim? Yadına gəlir ki, o, elə deyəndə mən etiraz etməmişdim, əksinə belə bir fikir işlətmışdım: "Haqlısınız, Mirzə müəllim. Bəzən sənətin bütün dərinliklərini bilən sənətkarlar əsl müəllim ola bilmirlər". Mənim sözlərim, cəsarətim onun xoşuna gəlmişdi. Telefon nömrəsinizi yazıb mənə verdi. Ancaq mən düz bir ay götür-qoy etdim ki, zəng vurum, ya yox. Bir aydan sonra ona zəng vuranda o, dərhal məni tanıdı və qəzəblə bir aydır zəngimi gözlədiyini dedi. Elə həmin gündən də onun yanına dərsə getdim. Mən onun ilk və

Necə unudum səni
Mirzə Babayev
Vüsalə Həzin
Duet

sonuncu fərdi tələbəsi olmuşam. Və sizə deyim ki, ondan təkcə sənət yox, həm də həyat məktəbi barədə çox şeylər öyrəndim.

- Mirzə müəllim necə insan idi?

- Çox ailəcanlı, qayğıkeş adam idi. Ailəsini, insanları həddindən çox sevirdi. Misal üçün, mən dərsə gedirdim, heç vaxt çay içmədən, yemək yemədən məni buraxmazdı. Həmişə də məni "nəvəm" deyə çağırardı. Həqiqətən də, məni öz nəvələrindən ayırmadı. İndinin özündə də mən onlarla danışıram, əlaqə saxlayıram. Bizə gəlib gedirdi. Yəni elə bir ab-hava yaratmışdı ki, mən elə bilirdim, onun ailəsinin bir üzvüyəm.

- Sizə yaradıcılığa və həyata dair ən çox nəyi tövsiyə edirdi? Müasir musiqiyə münasibəti necə idi?

- Bilirsiniz, o, həmişə deyirdi ki, nə oxuyursan-oxu, amma özün ol, özünü yaşa. Onda sən ifanı, hislərini qarşındakına da çatdırıbiləcəksən. Bir də həmişə tapşırırdı ki, heç vaxt xoşuna gəlməyən, ürəyinə yatmayan mahnıını ifa etmə. Lap məşhur mahnı olsa belə, əgər onu ürəkdən ifa etmirsənsə, onda heç vaxt həmin mahnı sənin ifanda sevilməyəcək.

- Qəribəsi də odur ki, sizin ifanızda, boğazlarınızda Mirzə Babayevin tərzi hiss olunmur...

- Əsl müəllim də elə onun kimi olmalıdır. Özü də həmişə deyirdi ki, mən istəyirəm ki, mənim şagirdim, tələbəm məni ötüb keçsin. Əfsuslar olsun ki, belə olmadı (gülümşəyir).

- Ümumiyyətlə, sizin musiqili gələcəyinizi nə dərəcədə ümidiydi?

- Mirzə müəllimin də, mənim də istədiyimiz o idi ki, əsl sənətlə məşğul olan, dövlət səviyyəli ifaçı olum. Şou, piar xatirinə yox, sənət xatirinə fəaliyyət göstərim. Bəlkə də, elə buna görə məni tələbəsi kimi seçmişdi. Çünkü onunla fikirlərimiz, demək olar ki, üstüstə düşürdü.

- Onunla bağlı yadınızda qalan maraqlı əhvalat var?

- Yeni il bayramı ilə əlaqədar birgə çıxışımız vardı. Həmin günü də şəhər yollarında dəhşətli tixac vardı. Və mən gəlib Mirzə müəllimi vəd olunan yerdən götürüb getməliydim çəkilişə. O vaxtlar da, bildiyiniz kimi, mobil telefonlar, internet əlaqələri geniş yayılmamışdı. Mən həmin yerə çatanda

mütəəssir olmuşdum. Çünkü o, saat yarım məni gözləmişdi.

- Açıqlanmadı?

- Yox. Çünkü vəziyyəti bilirdi. Həmişə deyirdi ki, mənə yükü çox olan şeirlərə üstünlük ver. Bizim onunla birgə çıxardığımız diskdəki on mahnidan yeddisinin şözlərini, demək olar ki, mən seçmişdim.

- Son vaxtlarını necə xatırlayırsınız?

- Mən onunla hazırlaşandan iki il sonra rəhmətə getdi. Amma münasibətlərimiz vardı, disk üzərində işləyirdik. Sonuncu dəfə yanına gedəndə qoluna sistem vurulurdu. Başını qaldırıb mənə dedi ki, narahat olma, biz diskə başa çatdırıb oxuyacaqıq. Mən səni belə qoymaram (kövrəlir). Çox qəribə idi ki, onunla dost kimi hər sözümüz bölüşə bilirdim. Ağilli, insanı doğru yola yönəldən dost idi. Əgər səhvim olurdusa, tənbeh edirdi.

Ölüm xəbərini isə səhnədəki çıxışımı beş dəqiqə qalmış aldım. Şən mahnı ifa etməliydim. Mirzə müəllimin nəvəsi zəng vurub dedi ki, baba rəhmətə getdi, gəl.

- Dərhal getdiniz?

- Yox. Mümkün deyildi. Mahnını çox böyük çətinliklə, amma həmin ruhda birtəhər ifa edəndən sonra getdim. Mənə vəsiyyət və son söz kimi həmişə deyirdi ki, insan olaraq qal, heç vaxt heç nəyə görə dəyişmə.

Nə qədər çılgın insan olsa da, mən onun heç vaxt aşırı hiddətlə, qəzəblə kiməsə nəsə dediyini görmədim, eşitmədim.

- Üç sənət üzrə peşəkar təhsil, musiqi sahəsində topladığınız təcrübələr, mütaliə etdiyiniz kitablar... Bütün bunlar sizə mənəvi bir ağırlıq yaşatmış?

- Ağırlıq olur, təbii ki. Bəzən metroda, avtobusda telefonda oyun oynayan insanlar kimi xoşbəxt olmaq istəyirsən. Amma bir məsələ də var ki, oxuduqca daha da dərinlərə dalırsan və əslində, hələ çox şeydən xəbərsiz olduğunun fərqiñə varırsan. Allah insanı

kamil yaradıb. Onun öyrənməyə, bilməyə olan həvəsi, arzusu tükənməzdır. İnsan üçün ölümən savayı mümkün olmayan heç nə yoxdur.

- Vüsalə xanım, hazırda harda fəaliyyət göstərirsiniz?

- Şuşa Dövlət Musiqili Dram Teatrında həm aktrisa, həm də müğənni kimi fəaliyyət göstərirəm. Teatrin direktoru Yadigar müəllimə (Yadigar Muradov - S.Ə) təşəkkürümü bildirirəm. Həqiqətən də, zər qədrini zərgər bilər. O, doğrudan da, öz sənətinin, peşəsinin zərgəridi. Hazırda teatrin repertuarında olan "Əsgər papağı" tamaşaşında əsir düşüb öldürülen qadın rolunu ifa edirəm. Bu tamaşaşa sözüm çox azdır, yox dərəcəsindədir. Amma yaddaqalan obrazdır...

*Söhbətləşdi:
Samirə ƏŞRƏF*

Qəşəm NƏCƏFZADƏ

YAS YERİNDƏ AMERİKA

Kənddə yas yerindəyəm. Mağarın bir tərəfindəki adamlar ot yiğimindən, o biri tərəfin-dəkilər isə Suriyada baş verən hadisələrdən danışır. Hiss olunur ki, molla yerlidir, yoxsa yas yerində bu cür demokratiya hökm sürə bilməz. Ya camaat onu yaxşı tanıdığınıñan, ya da ərk elədiyindən vəziyyət bu cürdür. İşə bax, burda molla camaatı dinləyir. Hərdənbir mərhumun ruhuna salavat çevirməklə işini bitmiş sayır.

Məclisdəkilərdən biri mollaya deyir:

– Ay Səfər kişi, bu yaz sonu nə qədər yonca presi yıga bildin?

– Allah Qasımin evini yıxsın, qoydu ki, gözümüzü açaq. Preslerin hamısını gecə daşdı xarabasına.

Başqa bir kişi qayıdır ki, ay Səfər, yoncanı sən gec suvardın, ona görə sahənin bəzi yerləri yandı. O da deyir, su oldu ki, suvaraq? Sarıxanlı camaatı suyumuzu kəsib döndərdi öz əkin-biçininə.

Tək-tük adam mağara daxil olduqca, yaxudayağa qalxb getdikcə molla Fatihə verib yenə camaata qulaq asır.

Suriya danışıqları gedən tərəfdə kişinin biri o biri sıradə oturanlardan soruşur: “100 dollar bizim pulnan nə qədər eləyir?” Molla

heç kəssə imkan vermədən deyir: “100 dollar bizim pulnan 178 manat 30 qəpikdir”. Sonra keçir avroya, tümənə, lariyə, lirəyə və başqa dövlətlərin pullarına... Ardınca bir salavat çevirir... Birdən qayıdır qəflətən mağardakılara deyir ki, kimdə qoyun üçün “Qıl qurd” dərmanı var?

Hamı susur, görür sükut uzun çəkdi, mərhumun ruhuna bir salavat çevirir. Sonra əlindəki kitabı diqqətlə vərəqləməyə başlayır:

– Suriyadan nə xəbər var? Axşam bizim işıqlar sönmüşdü, baxa bilmədim.

Əks tərəfdəki sıradan saqqallı bir kişi cavab verir:

– Suriyanı müxalifət dağıtdı.

Molla kitabdan gözünü çəkib söhbətə qosular:

– Dağında bilməzlər, Suriyanın arxasında rus durub!

– Nə olsun? Qəddafinin də arxasında rus durmuşdu? Odey, soxdular durbanın içində...

– Onun arxasında rus elə-belə durmuşdu, arada burcudurdu. Mərhumun ruhuna bir salavat!

– Yadında deyil, rus Səddam Hüseynin də dalında durmuşdu, axırı nə oldu?

- Səddam rusun dediyini eləmədi, ona görə asdilar! Mərhumun ruhuna bir salavat! Amma rus Suriyanın arxasında möhkəm dayanıb.

- Sən öl, rusun Amerikaya gücü çatmaz, Amerika dünyani alıb əlinə.

- Sən öl, Amerika rusa heç "xox" da eləyə bilməz. Mərhumun ruhuna bir salavat!

- Eləyər, lap o tərəfə də keçər.

- Rusun kimyəvi silahı var. Mərhumun ruhuna bir salavat!

- Amerikanın da var, nə olsun, gərək adamda ürək ola.

Molla bu yerdə iki dəfə öskürdü.

Bu o demək idi ki, daha bu qədər dili-uzunluq eləmə. Sonra uzun Fatihə verib səhbəti birdəfəlik dəyişdi:

- Ay camaat, Allah-təala bizə kömək olsun ki, bayraqımızı aparaq Şuşada dalğalandıraq.

Kıyaq mübahisə edən kişi:

- Amerikanın əli olmasa, çətin.

Molla:

- Mərhumun ruhuna bir salavat!

Kısi yenə əl çəkmədi:

- Görürsüz də, Amerika Gürcüstanı necə dəstəkləyir?

Molla:

- Sən öl, rus ölər, Gürcüstanı əldən verməz.

Mərhumun ruhuna bir salavat...

Kısi yenə hazırlaşırıdı nəsə deməyə. Bu vaxt cavan oğlanlar sira ilə içəri girib yeməkləri stolların üstünə düzdülər. Səslər birdən-birə kəsildi. Az sonra qaşıqların səsi qulaq batırıldı...

VEYSƏL

Bizim tərəflərdə dava ən çox bir itin üstündə düşür, bir də uşağın. Əgər kiminsə itini və uşağıını vurdunsa, bunun yeganə əlacı başını götürüb ya Rusiyaya getməkdir, ya da başını aparıb it və uşaq yiyəsinə yardımır. Yenə heç olmasa, uşaq vurmayıçı bağışlayarlar, iti vurmusansa, qan düşməlidir, vəssəlam.

Qan da ayrı yerdən yox, başdan çıxmalıdır, şüttamam. Biz tərəflərə gəl, mal, qoyun, quzu,

keçi oğurla, yoncanı, xəsilliyi otar, nə edirsənsə elə - oğruya zaval yoxdur. Amma it üstünə gəldisə, sən də onu vurdunsa, bunun zavalı birə-mindir.

Bir tərəflərdə bir məsəl də var, deyirlər, itlə uşağın üstündə dalaşanın ağlı yoxdur. Amma nə faydası, it olan yerdə həmişə qorxusundan ağıl qaçır.

Bizim tərəflərdə bir adət də var, onu da deyim, keçim mətləbə. Hər kişinin adının yanında ayaması olur. Necə ki, "Dədə Qorqud" dastanında olduğu kimi, kişilərimiz bu adları müəyyən çətinliyə düşəndə qazanıblar.

İndi sizə kimdən deyim, mənim yazımın qəhrəmanı Heri Veysəldən. Veysəl haqqında nənəm danışib mənə. Veysələ aşiq Veysəl də deyirlərmiş, çalıb-oxumağı varmış. Orasını deyim ki, bu, bizim tərəkəmə camaatının öz Veysəlidir, saz çaldığına görə o məşhur Aşıq Veysəllə adını bir tutarlarmış.

Heç kəs inanmırıñ ki, Veysəl belə bir qəhrəmanlıq eləyə. Ona görə də nənəm deyirdi ki, yavaş at vurağan olur, həmişə özünüüzü gözləyin. Heri Veysəl adı nənəmin məşhur məsəlinin insanlara aid hissəsinin təsdiqi kimi bu saat da dildə-dodaqdə gəzir.

Heri Veysəl Kəlbəcər rayonunda Yeddi dolamanın üstündə yerləşən "Taxta" adlanan yerdən gəlirmiş. At nali alıb gətirirmiş. Fermanın atlarını özü nallayırmış. Beşdən-üçdən qazanırmış...

Soltan Heydər yoxusuñun aşağıdən, Süleyman bulağının yanından keçəndə qonşu fermanın itləri düşür Heri Veysəlin üstünə. Veysəl əvvəl qaçır, itlər daha da qızışır. Ağacla özünü qoruyur Veysəl, amma aradabır itlərin ağızına da ağaç çəkir. Birini lap möhkəm vurur, it zingildəyir. Zingilti səsini eşidən kimi itlərin hamısı ruhdan düşür, yerdə çömbəlib otururlar. Sən demə, qonşu fermadan bir kişi bunu yalnız başından görmüş. İt yiyeşmiş. Çatır Heri Veysələ. Nə yemisən, turşulu aş. Heri Veysəlin yanbzına ağacdən döşəyir, oturdub qaldırır. İlk sözü də bu olur:

- Mənə Təklə Abbas deyərlər.

Heri Veysəl yalvarır ki, Təhlə Abbas, sənə qurban olum, məni vurma.

İkinci ağaç gəlir dizinin gözünə.
- Mənə it Abbas deyərlər.
Heri Veysəl ufuldayır.
- İt Abbas, itinə qurban olum, çevir məni
itinin başına.

Üçüncü ağaç gəlir.
- Mənə qancıq Abbas deyərlər.
Heri Veysəl ağlayır.
- Qancığına qurvan olum, qancıq Abbas,
məni çevir balalarının başına. Məni öldürmə.

İt Abbas yalvarışlara əhəmiyyət vermir.
Ağacdan fətir kimi döşəyir Heri Veysəlin
belinə. Düzdü, tərəkəmələrdə fətiri ağaç
dəyəndən sonra döşəyirlər. Çox guman ki, bu
zaman fətir Heri Veysəlin xəyalından
keçməmiş olmazdı.

Heri Veysəl it Abbasa yalvara-yalvara
yavaş-avaş onu çəkir yalnız başına. Baxır ki,
bizim fermalar görünür. Ürəyi toxxtayır. Bir yan-
dan da it Abbasın ağacları göydən dolu kimi
yağır.

Yenə yalvarır:

- İt Abbas, məni itlərinin, balalarının,
ölənlərinin başına dola, bir qələtdi eləmişəm,
bilməmişəm.

İt Abbas da hər ağaçı vurduqca deyirmiş
ki, mənə it Abbas, qancıq Abbas, çobur Abbas,
zakon Abbas deyərlər.

Heri Veysəl baxır ki, bizim fermalar lap
aydın görünür.

Gözünə döndüyüm Heri Veysəl bir gözü
fermada, bir gözü it Abbasda, ağaçı qaldırıb it
Abbasın təpəsinin düz ortasından "hiy" eləyib
vurur.

- Al, köpəyoğlu, mənə də Algullar (bizim
kəndin adıdır) Heri Veysəl deyərlər.

İt Abbasın başından qan fışqırır. Dağdan
ağır adam - tarap - dəyir yerə. Bu il ölmüşən,
yoxsa bildir? Heç səsi də çıxmır.

Heri Veysəl çarığını soyunub alır əlinə, düz
ferma deyib qaçır. O biri fermaların adamları
gəlib it Abbasın başını sarıyb aparırlar Laçının
Minkəndinə, həkim baxıb deyir ki, gərək it
Abbasın başına uşaq işiyə, yoxsa mikrob-zad
düşər. Sonra it Abbası aparırlar fermalarına.

Deyirlər ki, "Heri" sözünü Veysəl öz adına
yaraşdırıbmış...

"Heri" güc mənasındadır. Atın dal ayaq-
larını təkbaşına qaldırıb nallayırmış.

...Hərdən Heri Veysəl olmaq istəyirəm.

QARŞIMA BİR KİMSƏ ÇIXMADI

Bir qədər ayaq saxla,
Bəlkə, buludlar
Anlayar məni.
Səsimə səs verib,
Azalar içimdə
İlan-ilan qırılan ağrılarım.

Sən hardan biləsən ki,
Əngin üfüqlərdən
Təsəlli ummaq nədir?
Gecələr göy üzünə baxıb
Xəyallar qurmaq
Tənhaların alın yazısıdır.
Bəlkə, buludlar anlaya məni;
Bütün tənhaların
Taleyi eyni...
Kölgə-kölgə uzanan yolların
Sükutunu əynimə geyinib,
Yüyürdüm, qarşima bir kimsə çıxmadi...

İLTIMAS SƏMİMİ

ÜMİD AĞACI

Ümid
Ağacından
Bir yarpaq da düşdü.
Qarışdı dənizin
Yuxusu.
Endim dənizin səsinə.
Yer kürəsinin
Çiyinlərində
Dayanmaq çətinmiş.
İndi mən, dəniz,
Bir də yarpağı tökülmüş
Ümid ağacı...

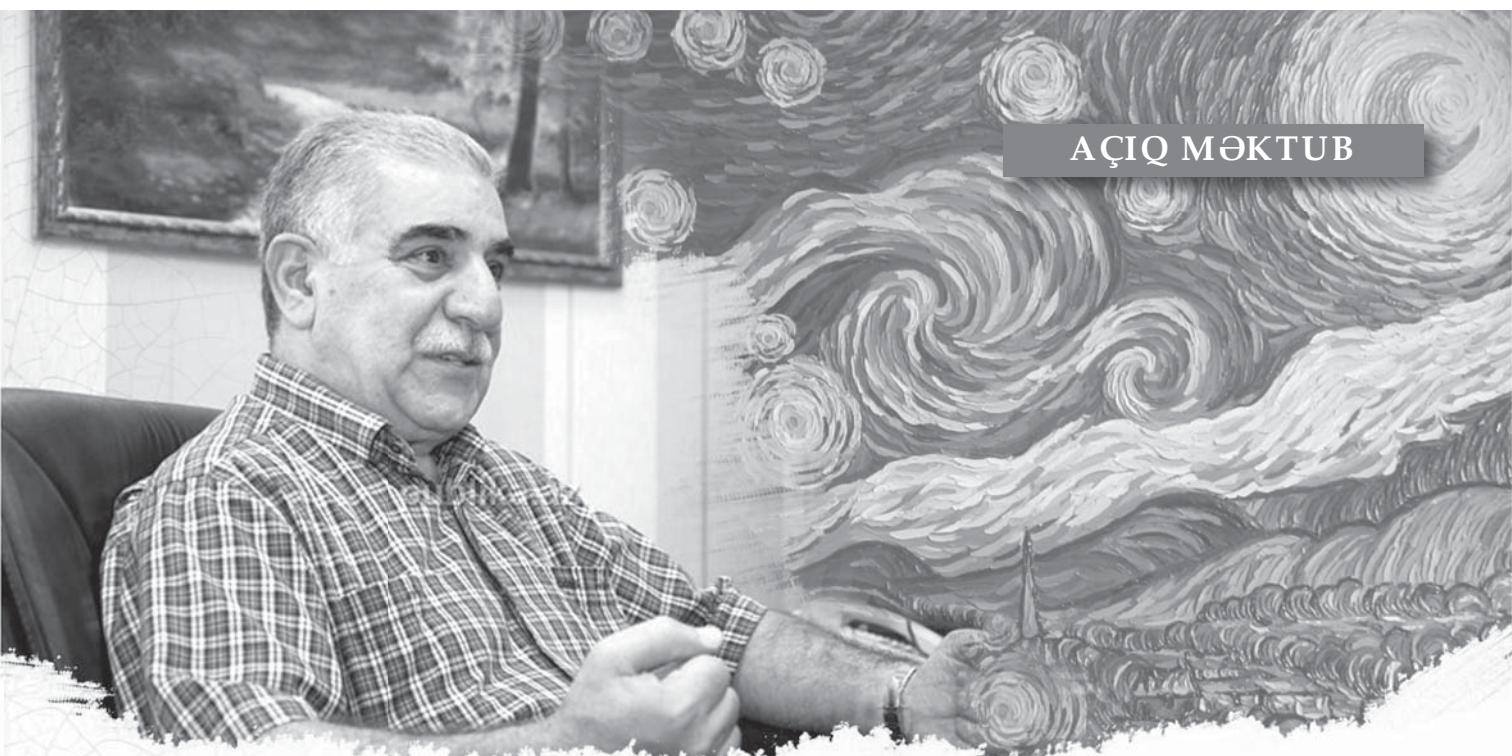
DEYİLƏSİ SÖZÜM YOX

Bir az qarşidakı
O ağacın tənhalığından,
Bir az o kimsəsiz qocanın
Yalnızlığından,
Bir az da öz təkliyimdən
Qorxdum.
Qorxu hissi

Hələ canımda soyumamış
Əlimdən düşüb
Son ümidi də
Qırıldı.
İndi nə o qarşidakı tənha ağaca,
Nə o yalqız dolaşan
Kimsəsiz qocaya,
Nə də öz-özümə
Deyiləsi sözüm yox...

XIRDACA QUM DƏNƏSİ

Bütün səslər eyni cür,
Axır bulud-bulud
Qulaqlardan qulaqlara.
Sən tənha ağac,
Mən gözə
Görünməyən xirdaca qum dənəsi.
Daha içimdə
Ulayan ağrıları
Daş-daş kiriməkdədir.
Daha heç nəyə inanmırıam.
Bir az bulud,
Bir az torpaq,
Bir az da daş olmaq keçir qəlbimdən...

VAN QOQUN ULDUZLARI, ÇİN FİLOSOFLARININ GÜZGÜ MƏSƏLİ VƏ ƏLİ ƏMİRLİNİN 70 YAŞI

Hörmətli Əli müəllim! İndi məktub janrı dəbdə olmasa da, 70 illik yubileyinizdə sizə məktub yazmağı qərara aldım.

Əziz müəllimim, qızıl saniyəölçən durmadan döyüñür, zaman su kimi axıb keçir. Bu axının içində hərdən fürsət tapıb keçmişə boylanırıq. Axi indimizin bir parçası keçmişdədi. Yaxşı yadımdadı, orta məktəbdə oxuyanda gözdən-könüldən uzaq – ucqar dağ kəndində Azərbaycan Televiziyasında veriliş aparan mələyəoxşar qadına – Solmaz xanımıma baxıb jurnalist olacağımı xəyal edərdim.

İllər sonra xəyallarım gerçəkləşdi, jurnalist oldum, amma Solmaz xanımla həyatda yollarımız uzun illər kəsişmədi. Görünür, qarşılışmağımız üçün başqa səbəb olmamış...

Xeyirxah müəllimim, bəlkə də, min illərdi belədi, nağıllarda olduğu kimi, kiminsə qarşısına xeyirxahı çıxıb onun yolunu, taleyini

büsbüütün dəyişir. Ədəbiyyatda mənim xeyirxahım siz oldunuz. Çox təsadüfən hekayələrimi oxudunuz və özünüz dediyiniz kimi, heç vaxt etmədiyiniz bir işi etdiniz – məni ədəbi mühitə tanıtdınız. Bu ilahi bağlı, doğmaliğı biz seçmədik, seçən seçdi. Üstəlik, bir arzum da gerçəkləşdi, hörmətli Solmaz xanımla yanından tanış oldum, böyük dostluğumuzun təməli qoyuldu və bütün bunlara görə Yaradanıma minnətdaram.

Hərdən düşünürəm ki, yazılarımı fikir verməyə bilərdiniz, ötüb keçə bilərdiniz, susa bilərdiniz. Sonra deyirəm ki, yox, mən tanıdığım böyük insan, böyük yazıçı, böyük ürək sahibi bunların heç birini etməzdə. Çünkü sizin ən böyük müəlliminiz həyat olmuşdu, müəllimi həyat olanlar heç kimə bənzəmir, onların içindəki ədalət tərzisi heç vaxt əyilmir, onlar səhv etmir!

Bu yerdə məşhur rəssam Vinsent Van Qoqun ulduzlarını xatırlayıram. Van Qoqun çəkdiyi bütün ulduzlar qəribə formada – spiral formasında olardı. Rəssam dostları ona gülərdilər, “Deyəsən, ağlını itirirsən, ulduzlar spiral formasında olmur”. Qəribə rəssam “Nə edim, nəinki yuxularımda, oyaq vaxtlarımda da ürəyimlə hiss edirəm ki, ulduzlar spiral formasındadı” deyərdi. Van Qoqun ölümünün yüzüncü ilində astronomlar ulduzların spiral formasında olduğunu təsdiq etdilər. Baxır kim, nəyi, necə görür...

Ədalətli müəllimim, çin filosoflarının fikrincə, insanı əks etdirən üç güzgü var: birinci güzgündə sən özünü necə görürsən, ikinci güzgündə başqaları səni necə görürslər, üçüncü güzgü sənin həqiqətdə necə olduğunu əks etdirir. Çox az adam tapılar ki, üç güzgünün üçündə də olduğu kimi görünsün.

Birinci güzgündə siz özünüüzü necə görürsünüz, bu barədə bir qədər sonra... Amma ikinci güzgündə hər gününü şükranlıqla keçirən, “şikayətlənmə və istəmə!” deviziylə yaşayan, həyatla göz-gözə gəlməkdən qorxmayan, haqqı nahaqqın ayağına verməyən, qətiyyəti, səbriylə hər kəsə örnək olan vüqarlı, ləyaqətli, müdrik adamı hər kəs görür, “Bir qış günü” hekayələr kitabıyla yola çıxan, “Yeddi hekayə”, “İldirrimötürən”, “Axırətdən qabaq gəzinti”, “Haram”, “Meydan”, “Ölü doğan şəhər”, “15 pyes” kitablarıyla ədəbiyyatın ən gözəl janrlarında – hekayələr, romanlar, povestlər, pyeslər yazan yazılıcını – zəmanəmizin böyük dramaturqunu hamı tanıyor.

Əslində, bu güzgü başdan-başa sənət bağçasıdır: kitablar, afişalar, səhnələr, alqışlar və bütün uğurlarını təvazökarlıqla, təbəssümlə, sakitliklə qarşılıyan Əli Əmirli...

Ürəyi sənətlə döyünen müəllimim, bu dünyada sizin başqa bir dünyانız olduğunu da biliyəm. Bu dünyanın adı teatrı. Müxtəlif janrlarda qiymətli sənət nümunələri yarat-sanız da, ədəbiyyatın tacı sayılan dramaturgiyada böyük bir məktəb yaratdırınız. Azərbaycan teatrının son 28 ilində 30-a yaxın

pyesiniz ölkəmizin ən tanınmış teatrlarının səhnəsində tamaşaya qoyuldu. “Ərizə”dən başlayan yolunuz, “Meydan”dan, “Tiran və aktyor”, “Ağqoyunlular və Qaraqoyunlular”, “Xoşbəxt gün”, “İyirmi ildən sonra”, “Onun iki qabırğası”, “Yeddi məhbusə”, “Köhnə ev”, “Varlı qadın”, “Mesenant”, “Cənnət qapıları”, “Kişi və qadın”, “Sevən qadın”, “Bütün deyilənlərə rəğmən və ya Ağa Məhəmməd şah Qacar”, “Hasarın o üzü”, “Nuri-didə Ceyhun” və s. onlarca tamaşalardan keçib hələlik ən sonuncu “Ah, bu uzun sevda yolu...”yla tamaşaçıların qəlbinə yol tapdı.

Bu tamaşaların adları kimi, mövzuları, janrları, cəmiyyətə mesajları da bambaşqadı. “Bala bəla sözündəndir” komedyianız əsasında çəkilmiş “Bala-başabəla” teletamaşası son 25 ilin sənət incilərindən biridir. Son illərdə teatr məbədimiz olan Akademik Milli Dram Teatrının səhnəsində tamaşaya qoyulan “Şah Qacar” pyesiniz tarixi bir şəxsiyyətin yenidən dirilməsi və həqiqətin təntənəsi kimi möhtəşəmdi.

Perulu yazıçı, dramaturq, Nobel mükafatı laureati Mario Varqas Lyoson deyirdi ki, ədəbiyyat təkcə ilham deyil, eyni dərəcədə intizam, zəhmət və inadkarlılıqdır.

Sizin çoxşaxəli yaradıcılığınızdan söz açmağa mənim hünərim çatmaz, bu barədə ədəbiyyatşunaslar, sənətşunaslar, teatrşunaslar danışalar, yaxşıdı, bircə onu deyə bilərəm ki, bu əsərlər azad ruhdan, sevgidən, istedadдан və zəhmətdən yaranıb. Azad ruhlu müəllimim, əgər sizin “Ağdamda nəyim qaldı?!” avtobiografik romanınızı oxumasaydım, üçüncü güzgündəki qara gözlü, qıvrım saçlı, üzündə işıq dolaşan uşağı tanımadım. Balaca ovcuna qara tut dənələri yiğib xeyrxahlıqla qarşısındakına uzadan və elə mərhəmətinin də qurbanı olan yeddi yaşlı o uşağı deyirəm...

Bu romanla siz öz keçmişinizi yox, əslində, Qarabağın bir parçasını hay-küysüz, səssiz, ustadcasına ədəbiyyatımıza gətirdiniz və ədəbiyyatın ən böyük möcüzəsi elə həqiqətin özüdür” – gerçeyini ortaya qoydunuz. “Ağdam-

da nəyim qaldı?!" – o yerlərdən ayrı düşənlər üçün yaddaş, təsəlli və ümidi.

Olduğu kimi görünüb, göründüyü kimi olan müəllimim, birinci güzgündən danışmadım. Çünkü bu güzgü sizə məxsusdu, amma mənə elə gəlir ki, siz hər dəfə o güzgүyə baxanda həm də Qarabağı görürsüz.

Mənim realist müəllimim, Mövlanə deyirdi ki, zəmanə adamı olmağa çalışma, həqiqətin adamı olmağa çalış. Çünkü zəmanə dəyişə bilər, amma həqiqət heç zaman dəyişməz. Siz dramaturqsuz, bilirsiz ki, həyatda da, səhnədə də gec-tez xeyir şərə, işiq qaranlığa, haqlı haqsızə qalib gəlir. Amma bu mübarizə uzun çəkir, bəzən bir ömür yetmir. Bir ömür heç bir qarşılıq gözləmədən xeyrin, işığın, haqlının yanında olduğunuz üçün Tanrı sizi şax yerişlə, alniaçıqlılıqla, üzüağlıqla, nuranilik, piranilik və ağsaqqallılıqla mükafatlandırır. Bu, sizin öz obrazınızdır və bu obraz sizə çox yaraşır!

İnsan bəlli yaşıdan sonra dönüb gəldiyi yola baxır. Yol – ömürdü, yol – taledi, yol – arzudu. Taleyinizin ən böyük mükafatı Solmaz xanım, ən böyük sərvətiniz ailəniz, gözəl övladlarınız, sevimli nəvələriniz, əsərlərinizdi. Mənalı həyatınızda dostlarınızın və universitetdə nəsil-nəsil dramaturgiyanın sırlarını öyrətdiyiniz tələbələrinizin də ayrıca yeri var.

Müdrik müəllimim, yaş nisbi anlayışdı, insan daxilən özünü neçə yaşda hiss edirsə, əslində, elə o yaşıdadı. Onsuz da heç kim yubiley yaşınıza inanmır. Heç mən də inanmır. Sadəcə sizdən yazı yazmaq üçün əlimə bəhanə düşdü. Bir də ki, Borxesin dediyi kimi, həyat anlardan ibarətdi. Hərdən Tanrı səxavət kisəsinin ağızını açıb hələ çox işlər görəcək bəndələrini anlarla mükafatlandırır. Belə olmasaydı, Corc Bernard Şou son səhnə əsərini – "Bayandın milyardları" pyesini 92 yaşında yazmazdı. Sizə bu rekordu təzələməyi azrulayıram...

*Dərin hörmətlə:
Təranə VAHİD*

VƏTƏN

Mən səni belə oxşadım –
üzümü hər gün sürtdüyüm
bu daş divarlar qədər,
bu yaş divarlar qədər...
Heç nəyi oxşamadım,
elə əzizləmədim...

Heç yana boylanmadım...
Bu divardan o yana
heç boyum da çatmadı.
Divarın o üzünə
ürəyim də yatmadı...

Mən sənsiz belə darıxdım –
əllərimi otlarına sürtdüm,
gözümü meşələrinə dikdim,
kürəyimi ağaclarına söykədim,
ürəyimi Araza çevirdim –
sənə gələn ağrıları, ağrıları
içimdən keçirdim...

Mən səni belə istədim –
yarpaqlar küləksiz əsmədiyi kimi,
yağışlar kəsmədiyi kimi,
boz duman çöllərə sərilib
ondan küsmədiyi kimi...
Mən səni belə sevdim,
Mən səni belə oxşadım,
Mən sənsiz belə darıxdım,
Mən sənlə belə yaşadım,
Vətən!

Faiq BALABƏYLİ

O EL BİZİM ELİMİZDİR!

Bir el görsən
Uca dağlar – başı qarlı,
Yamacında gül-çiçəyi,
Qızlarının tər yanağı – gül ləçəyi,
Bir el görsən
Oğulları
Çatmaqaşlı, lay kürəkli,
Layla deyən anaları ər ürəkli –
O el – bizim elimizdir!

Bir el görsən
İnci kimi bulaqların
Suyu şəffaf, duru, təmiz,
Bir el görsən
Gecəsinə
Layla çalır mavi dəniz
O el – bizim elimizdir!

Bir el görsən
Adamların
Fikirləri neçə yerə haçalanıb,
Bir el görsən
Qızıl kimi torpaqları
Yad əllərdə parçalanıb –
O el – bizim elimizdir!
O yurd – bizim yurdumuzdur!

İSTƏYİRƏM, BİR OĞLUM OLSUN!

İsteyirəm,
bir oğlum olsun,
ürəyim dağa dönsün bari.
Baxışlarım hər kəsə gülüş yollasın,
sevincindən çat-çat olsun,
qırışlarla dolsun
gözlərimin kənarı...

İsteyirəm,
qol qaldıram,
yolları yoram,
dor ağacına dönəm,
dar ağacından yayınam,
hamidan tez yatam,
hamidan gec oyanam, –
arxayın olam...

İsteyirəm,
bir oğlum olsun –
dağı dağ üstünə qoymaqla
sinəmdən dağı götürsün,
sevincimi ovuc-ovuc götürsün,
oğluna ötürsün,
yaşamağı öyrənsin,
yaşamağı öyrətsin...

MƏN DƏ ÖLƏCƏYƏM GÜNÜN BİRİNDƏ

Mən də öləcəyəm günün birində,
məni də dostlarım yad edəcəklər.
Elə kəndimizin məzarlığında
dədəmin, əmimin, əmim oğlunun
hələ biş yerinə təzə tər düşmüs
qardaşım oğlunun həndəvərində,
qırıq günlük ömrünü kəpənək kimi
yaşayıb köç etmiş böyük qızımın
hələ süd qoxusu verən qəbrinin
yanında bir qəbrə ad edəcəklər.

Mən də öləcəyəm, yaxşı bilirəm,
belini bükəcəm qardaşlarımın.
Hicqira-hicqira yanağı boyu
qızımın dumdurı göz yaşlarının
sinəmə tökülen damcılarını
yanan ürəyimə sərinlik bilib
rahət uyuyacam torpağın altda...

Mən də öləcəyəm, yaxşı bilirəm,
oğlumun ürəyi bir körük kimi
qərar tutmayacaq gen sinəsində.
Çöməlib oturub bir küncdə sakit
əli qalacaqdır lal çənəsində...

Mən də öləcəyəm, yaxşı bilirəm,
mələklər duracaq dörd bir yanımızda...

ELƏ BİL BU KƏNDİN YİYƏSİ YOXDU

Mən görən o kənddən heç nə qalmayıb,
İndi hər tərəfdən qüssə, qəm yağır.
Adamlar tövşüyür, qaçırlar, dayanır,
Geriyə boylanır... çağır, ha çağır...
Uzaqdan qaralır biçənək yeri,
Yuvası boşalıb torağayların.
Qaratikanlarla çəpərlənibdi
Yalın ayağının açdığı cığır.

Bu bahar ağaclar qısır qalacaq
Yarpaq açmayıacaq budaqlarında.
Yuva qurmayaq hacileyləklər,
Solacaq çöllərdə otlar, çiçəklər,
Lalə bitməyəcək, gül açmayıacaq,
Çəmənlik boyunca körpə uşaqlar
Kəpənək qovaraq ta qaçmayıacaq –
İndi kəndimizdə kəpənək yoxdu...

Kəndimizdən axan Qarayarçayın
Qara günlərini gördüm, ağrıldım.
Sularında üzən uşaqlığımı
Əlimi ağızma tutub çağirdım -
Boylanıb geriyə baxan olmadı.
Kəndimiz mənə heç bu qədər uzadı,
Həm də ki, bu qədər yaxın olmadı...

Necə də gözümün önündədirlər:
Qaranquş yazağzı uçub gəlirdi,
Xırda dimdiyilə, qanadlarıyla
Palçıq yuvasını qucup gəlirdi.
İsti yuvasına dən daşıyırdı,
Körpə balasına dən daşıyırdı,
Bizlərə qəlbini açıb gəlirdi –
İndi kəndimizdə qaranquş yoxdu...

Başında papağı olan kişilər,
Ağzında müştüklü papirosları
Yadımda heykəl tək qalan kişilər
Kəndin küçəsindən yoxa çıxıblar.
Hər kəsin ürəyi dərd heybəsiydi –
İndi yolçunun da heybəsi yoxdu.
Birbəbir əriyib yoxa çıxıblar,
Elə bil bu kəndin yiyəsi yoxdu...

ARADA

Arada kəndimizin
üstündən uçan buluda
oturmaq istəyirəm.
İstəyirəm
ayaqlarımı sallayam aşağı
və yelləyəm,
gözlərim kəndimizin
tozlu yollarında doğmalarımı gəzə...

Arada könlümdən ağrı dolu ayrıılıqları
yenidən yaşamaq keçir,
baxmaq istəyirəm
itirdiklərimin əzabına necə dözməyimə,
ürəyi qubarlı,
dodağı papiroslu,
üzü tüklü gəzməyimə...
Baxım görüm
necə görünürəm?

Arada sevincli anlarımı sapanda qoyub
atmaq istəyirəm kəndimizə tərəf,
istəyirəm anamın nəvələri –
qardaşlarımın, bacımın balaları
atdığım bir sapand sevincin
havasına qol qaldırsınlar...

Arada istəyirəm
“Ayrılığın nədən baş verdiyini,
necə yaşındığını
heç bildinmi, mənim balam?”
deyənim olsun.

İstəyirəm ki,
kəndimizin üstü ilə
uçan buludun üzərinə oturum,
ayaqlarım təndirdəymış kimi qızınım.
Sonra da
xirtdənak kimi qopam təndirin divarından,
yağış daması kimi
çırpmam özümü
ayrıılıqların kənd yollarına.

BU GÜNÜ YAŞAMADIM

Səhəri diri açdım,
Yata bilmədim...
Aranı dağa, dağı arana da
“daşımadım”.
Bu günü silirəm təqvimdən!
Bu günü boşa verdim,
Yaşamadım...

Nə deyim, sənə, İlahi,
nə deyim ki, eşidəsən?
Əlimi necə qaldırırm
əlimdən tuta biləsən?!
Köksümün alt qatında
nələr yatır –
görmürlər, ilahi.
Sevincimi bircə-bircə aparanlar
kədərimi
niyə mənlə
bölmürlər, ilahi.
Od tutanda ürəyimi
göz yaşları
söndürməyə qadir deyil.
Sənin nəfəsin toxunmasa,
ürəyimi bir başqası
güldürməyə qadir deyil.
Ayağımın ucundayam,
əlim yenə sənə çatmır.
Susdum, Allah,
eşidirsən?!

GƏNCLƏRƏ QAYĞI SABAHIMIZA SAYĞIDIR

Əzizim Qulu Ağsəs!

Azərbaycanda elmə gələn gənclərin sayı günbəgün azalır. Bunun bir çox səbəbləri var. Onların ən başlıcası təhsilimizin bugünkü durumu və sosial-iqtisadi çətinliklərlə bağlıdır. Lakin elmin gələcəyini gənclərsiz də təsəvvür etmək mümkün deyil. Ona görə də mən dərs keçdiyim tələbələr arasında istedadlı, savadlı, analitik təfəkkürlü gəncləri tapıb üzə çıxarmağa, müxtəlif mövzularda yazılar yazdırmaqla onlara yazı vərdişləri aşılamağa, elmə maraqlandırmağa çalışıram. Bu məqsədlə mən cürbəcür yollardan istifadə edirəm. Məsələn, tələbələr arasında dialoq qurmaq, sual-cavab aparmaq yaxşı nəticə verir. Zəhra Rəsulzadənin yaxşı düşüncəsi olduğunu mən bu yolla öyrəndim. O hələ birinci kursda oxuyanda öz yoldaşlarına çox maraqlı, düşündürücü, ağıllı və məntiqli suallar verirdi. Əslində, Zəhra sualları çox maraqlı, özünəməxsus şəkildə qururdu ki, bunlar onun yaxşı bədii və elmi təfəkkürünün işaretləriydi. Onları görmək, duymaq və nəzərdən qaçırmamaq lazımiydi.

Mən istedadlı və savadlı tələbələrimdən bir neçəsinin yazılarını "Ulduz" dərgisinə təqdim etmişəm və onlara yaşıł işıq yandırılıb. İlkin Elsevərin mənim tapşırığımla yay tətilində Cəlilabad rayonundan topladığı folklor örnəkləri ilk dəfə "Ulduz"da işıq üzü gördü. Bu, onun ilk uğuruydu. Özüm bilə-bilə İlkin Elsevəri folklor toplamağa maraqlandırdım və bu da onun elmə gəlışinin şərtləndirici amili oldu. İlkin Elsevər bu il dördüncü kursa keçib. Ancaq onun indiyə qədər bir neçə elmi məqaləsi çap olunub, bir konfransda çıxış edib. Hazırda bir neçə məqaləsi AMEA Folklor İnstitutunun "Dədə Qorqud", "Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatına dair Tədqiqlər" kimi nüfuzlu elmi toplularında çapa verilib. Tələbələrimdən Nahidə Sabirlının və Nuranə Abbaslıının da ilk yazılarını "Ulduz"a təqdim etmişəm. Bunlar elmə gəlmək istəyən tələbələr üçün çox böyük uğurlardır.

İndi gənclərə qayğı göstərən müəllimlər azdır. Çoxlarını bu məsələlər heç düşündürmür. Mən isə gənclərə sərf etdiyim vaxta və enerjiyə hayıfsılanmırıam. Onlarla döñə-dönə işləyirəm, yazılarını bir neçə dəfə oxuyuram. Bu il birinci kursu qurtarmış Eltac Sumqayıtlını çox yaxşı yazı yazmaq vərdişinə yiyələndirmişəm. Onun Əliağa Vahidin poeziyası haqqında yazdığı məqaləni birinci kurs tələbəsinin uğuru saymaq olar. Mənim artıq bir neçə belə tələbəm var. Onlardan gələcəkdə yaxşı filoloq olacaqlarına böyük ümidi bəslədiyim üç nəfərin yazısını Sizə göndərirəm. İnanıram ki, "Ulduz" onları sevindirəcək!

Hörmətlə **İslam SADIQ**,
filologiya elmləri doktoru, Bakı Avrasiya Universiteti

ƏLİAĞA VAHİD YARADICILIĞINDA BÖYÜK VƏTƏN MÜHARİBƏSİ MOTİVİ

1965-ci ildə Əliağa Vahid dünyadan köcdü. Özündən sonra gözəllik və məna dolu şeir dünyası qədirbilən oxucularına və xalqına yadigar qaldı. Bu qəzəlxan ömrü boyu xalqına, millətinə, insanlığa xidmət etdi. Ə.Vahid sovet rejimi kimi çətin bir zamanda, hər kəsin Lenini, sovet rejimini təriflədiyi bir zamanda ustad Füzulinin yolunu davam etdirmiş, bu yolla xalqına layiqincə xidmət etməyi bacarmışdır.

Şair Azərbaycan klassik şeirinin qəzəl kimi əsrləri keçib gələn və zamanın təlatümlərində məhv olmayan bu janrına bir sıra yeniliklər gətirmiştir. Ə.Vahid qəzəl janrında ifadə olunan fikir və mənaları yeniləmiş, kütləviləşməsi və geniş auditoriya önünə çıxması üçün çoxlu islahatlar aparmışdır. Ən əsası, qəzəl janının bədii həzz mənbəyinə çevriləməsi məhz birbaşa Ə.Vahidlə bağlıdır. Vahid qəzəli təmiz və halaldır. Ana südü və müqəddəs vətən torpağı kimi hər bir azərbaycanlı oxucuya əziz və doğmadır:

Hər aşiqə öz istədiyi yarı gözəldir,
Hər bülbülə öz sevdiyi gülzarı gözəldir.

İlqarı gözəl olmayanı istəməz aşiq,
Can ver elə cananə ki, ilqarı gözəldir.

Yar olsa mənimlə, mənə biganə nə eylər?
Uçmaz elə bir xanə ki, memarı gözəldir.

Vahid şeirinin hər bir misrası ayrı-ayrılıqla bir qəzəl, bir şeirdir. Onun şeirlərinin estetik meyari gözəllilikdir! Əgər hər hansı bir oxucu Vahid şeirini sözün əsl mənasında dərk edib, anlayırsa, deməli o, Füzuli şeirinə bir addım yaxınlaşmışdır. Tənqidçi Vaqif Yusifli deyirdi: "Bir dəfə Hacıbabə Hüseynovdan soruşdum ki, siz Füzulini necə anladınız? Dedi, mən Vahidlə başlayıb, Seyid Əzimlə davam edib, Füzuliyə çatdım. Vahid mistik rəmzləri qəzəldən götürüb onu xəlqiləşdirdi. Müasir ədəbiyyatımızda Vahiddən böyük şair yoxdur". Ə.Vahid hər zaman bu xalqın şairi olduğu üçün fəxr edib və xalqının onu əbədi yaşadacağına şübhəsi olmayıb. O, bunu şeirlərində də dəfələrlə qeyd edib:

Bu fəxrdır mənə, Vahid ki, xalq şairiyəm,
Böyük Füzulilərin xaki-payının biriyəm,
Bütün bəşər yaşıduqca mən ölmərəm,
diriyəm...

Ə.Vahidin hansı şeirinə nəzər salsaq, bədii təfəkkürün ən yüksək səviyyəsinin şahidi olacaqıq. Vahid şeirinin hər biri gözəldir və mənə ilə zəngindir. Yəni onun yaradıcılığında heç bir boş, mənasız şeirə rast gələ bilmərik:

Bilməm bu nazənin kimin istəkli yarıdır?
Ya hansı bəxtiyarların bəxtiyarıdır!
Açıqca qül camalını, ellər fərəhlənir,
Guya gözəllik aləminin növbəharıdır.
Dünya bu nazənin mələyin həsrətin çəkir,
Xəlqin sevimli afəti, həm şəhriyarıdır.

Ülvi hislərin, sevgi və məhəbbətin tərənnümü M.Füzuli və S.Ə.Şirvanidən sonra ən gözəl şəkildə Ə.Vahid yaradıcılığında özünü göstərir. Ə.Vahidin yaradıcılığı ilə yaxından tanış olan və

onu yaxşı duyanlar, yəqin ki, bu sözlərin doğruluğuna şübhə etməzlər. Çünkü həqiqət göz qabağındadır.

Gözəllik və məhəbbət şairi olan Ə.Vahidin yaradıcılığında Böyük Vətən müharibəsi haqqında yazılan şeirlər də maraq doğurur. Xalqın şairi, əlbəttə, 1941-1945-ci illərdəki dəhşətli müharibəyə biganə qala bilməzdi. "Heç yox imiş", "Dədəm, vay!", "Qanmadı Hitler", "Natamam oldu", "Quduz Hitlerə", "Baş tutmadı", "Peşmanam indi", "Hitlerin", "Hitler deyir:", "El deyir:", "İndi", "Faşistlər haqqında meyxana" kimi əsərləri məhz bu mövzuya həsr olunub. Adları çəkilən şeirlərdən birinə nəzər salaq:

Axtarasan bu dünyani hər tərəf,
Olmaz özümtək hələ bir bişərəf.
Bütün nemes xalqını etdim tələf,
Gör nə qədər bişərəfəm, bişanam,
İt kimi hərb etməyimə peşmanam.

Ə.Vahidin satirik şeirlərində M.Ə.Sabir üslubuna rast gəlirik. M.Ə.Sabir də tənqid atəşinə tutduğu şəxsi öz dili ilə ifşa edirdi. Ə.Vahid də öz şeirlərində bundan məharətlə istifadə etmişdir. Elə yuxarıdakı şeirdə də Hitler öz dili ilə ifşa olunmuşdur. Buna görə də deyə bilərik ki, Vahid tənqidin Sabiranə tənqiddir.

Zənnim bu idi, hərbi cəsarətlə aparram,
Düşmənləri hər yerdə əzib, bağrını yarram,
Rusiyəni başdan-başa on gündə qutarram,
Məhv oldum özüm, il də yavuqlaşdı, dədəm,
vay!

Olmaz mənə bir çarə, işim yaşıdı, dədəm,
vay!

Bundan əvvəlki şeir kimi, burada da Hitler hərb etdiyi üçün peşman olduğundan danışır. Hər iki şeir nümunəsində Vahid təbinin nə qədər rəvan və axıcı olduğunu görürük.

Məmməd Nuru oğlu "Əsər ki qaldı cahanda" kitabında yazır: "Şairin faşistlər barədə dediyi bir meyxanada onların başlarını itirmələrindən, xalqların düşməni olmalarından, faşist əsgərlərinin əsir düşmələrindən danışılır. Şairin müharibə dövründə yazdığı bütün əsərlərində olduğu kimi, bu meyxanasına da qələbəmizə

inam ruhu hakimdir. Ə.Vahidin faşizmi ifşa edən şeirləri içərisində “El tüpürür vicdanına Hitlerin” misrası ilə başlayan meyxana Hitlerin son günlərinin çatlığına həsr edilmişdir. Şair milyonlarla insan qanını tökən faşist cəlladına lənətlər yağıdır:

El tüpürür vicdanına Hitlerin,
Qorxu düşübdür canına Hitlerin.

Meyxananın ikinci bəndində Hitlerin quduzluğunu səbəbi el misalı ilə açılır:

Qapdilar əvvəldə daşın zorbasın,
Vurub dağıtdılar qol-qabırğasın,
Ölüm yeli tutub qıçın, ombasın,
İt qanı vurulur qanına Hitlerin,
El tüpürür vicdanına Hitlerin.

Vahidin Böyük Vətən müharibəsinə həsr olunmuş şeirlərindən biri də “Baş tutmadı” adlanır. Bu şeiri fərqləndirən cəhət odur ki, burada Sabiranə tənqid yoxdur. Yəni obrax öz dili ilə tənqid olunmur. Bu şeirdə şair həqiqətləri özü söyləyir, Hitleri və faşistləri özü tənqid edir. Bu şeiri oxuyanda insan elə təsəvvür edir ki, Ə.Vahid söz silahı ilə döyüş meydanına atılmış və faşistlərlə üz-üzə vuruşmuşdur. Belə bir sözümüz var: “Qılinc yarası sağalar, söz yarası sağalmaz”. Buna görə deyə bilərəm ki, Ə.Vahid cəbhədə vuruşan əsgərlərimizdən daha çox düşmənə zərbə endirmişdi. Onun silahı nə avtomat, nə də pulemyot idi. Şair bu vuruşda sözlə silahlanmışdı. Səməd Vurğun deyirdi: “Tonlardan ağırdır sözün nəfəsi”.

Vahid yaradıcılığı ölməzdirdi. Azərbaycan poeziyası necə ki, ikinci M.Füzuli, S.Ə.Şirvani görməyəcək, eləcə də Ə.Vahid görməyəcək. Ə.Vahid öz dövrünün vahid şairi olmuşdur. İndi də könüllərdə yaşayır və yaşayacaqdır.

*Eltac SUMQAYITLI
Bakı Avrasiya Universiteti
filologiya fakültəsinin II kurs tələbəsi*

ŞEİRLƏRİN DƏN DOYMADIĞIM İSLAM SADIQ

Xalqa, Vətənə qəlbən bağlı olan, öz gözəl işləri ilə dövlətə, xalqa xeyir verən insanlar həmişə gənclərə bir nümunə olmuşlar. Biz gənclər həmişə belə insanlara oxşamağa çalışırıq. Onları bizə yol göstərən mayaka bənzədirik.

Belə insanlardan biri də mənim müəllimim İslam Sadıqdır. Ləyaqətli, təmiz bir insan.

İslam müəllim barədə düşünərkən təsəvvürümüzdə geniş qəlbli, dərin dünya görüşünə malik müdrik bir insan canlanır. Əgər kiminsə adının yanına müəllim sözü yazırıqsa, deməli, ona inanır və hörmət edirik. İslam Sadıq həm də şairdir. Müəllim və şair! Eyni zamanda ürəyində, mənəvi dünyasında vətənpərvərlik hissi olan bir insan! İnsanın ən ülvı, müqəddəs borcu Vətən borcudur.

Qarşımızda bir kitab var. Bu, İslam Sadığın “Ocağı közündən tanıyıram” adlı şeirlər kitabıdır. Gözəl söz ustası şeirlərinin böyük bir hissəsinə vətənpərvərlik duyğusu ilə qələmə alıb.

Susan qeyrətləri dindirər Vətən,
Vətən dindirməsə, qəm dindirəcək.
Oğul itkisini sinirər Vətən,
Vətən itkisini kim sinirəcək?!

Onun sadə bir dildə yazdığı, ürəkdən gələn şeirlərinin poeziyamızda öz yeri var. Şairin daxili harayı, vətəndaş yanğısı onun şeirlərinin hər bir misrasında hiss olunur. Vətəndaş şair Azərbaycanın başı üstündə qara buludların dolaşmasına, torpaqlarımızın düşmən əlində olmasına biganə qala bilmir. Qarabağ dərdi şairin də dərdidir. Bu gün gözəl Qarabağın düşmən əlində qalmağında şair özünü də günahkar sayıır.

Ocaqda qor qoyub, köz qoyub qaçıdqıq,
Ev-eşik demədik, tez qoyub qaçıdqıq.
O yurdu-yuvanı biz qoyub qaçıdqıq,
Ancaq Qarabağda qaldı sərçələr.

Qarabağ düşməndən alınmayana qədər
çadırlarda yaşayan insanları görüncə sanki şair
hər kəsdən utanır, özünə yer tapa bilmir.

Soyuq çadırlarda yesir deyilmi,
Ömründən, günündən küsür, deyilmi?!
Düşmənin əlində əsir deyilmi
Qohumun, qardaşın, atan, a şair?!
“Şöhrət” ordenindən utan, a şair.

Bəli, Vətənin torpağını da heç nə əvəz edə
bilməz. İslam Sadıq hara gedirsə-getsin, harda
olursa-olsun, Vətən həsrəti qəlbini göynədir,
Vətən onu özünə çekir, o, elinə, obasına tələsir.
Bunu İslam Sadığın “Tələs, qatarım, tələs”
şəirində də görürük.

Burası yad ölkədi,
Əlindən dad ölkədi.
Başına od ölkədi,
Tələs, qatarım, tələs.

Nə ata var, nə ana,
Burda halıma yana.
Tez ol, qaçaq bir yana,
Tələs, qatarım, tələs.

Azərbaycan müqəddəs Vətən torpağıdırsa,
bizim hər birimizin yaşadığı kəndimiz, qə-
səbəmiz, doğma evimiz, ata ocağımızdır. Hər bir
insanın müqəddəs ocağı onun ailəsidir.

Ailəm mənim həyatım,
Ailəm mənim dayağım,
İsti yuvam, ocağım.

Ailənin ən müqəddəs varlıqları ata ilə
anadır. İslam müəllimin anası da onunla Bakıda
qalır. Amma ananın burada nə qədər nazını
çəksələr də, o öz isti ocağını, elini, obasını
isteyir. Ana ürəyi kövrək olur.

Evimdə qaldığı cəmi üç aydı,
Gecə-gündüz Vətən şirindi,-deyir,
Oyanıb gecənin bir oğlan çağrı
Apar kəndə məni dur indi,- deyir.

Sən demə, anamın Vətən dediyi,
Atamın qəbriymiş, atamın qəbri.

Yurduna, elinə, obasına, ata ocağına, ana
qucağına bağlı olan kövrək şair bu yerlər üçün
çox darıxır. Anasının qurduğu hana, qızların
bulaq başından gəlməsi, insanların bir-birinə
qaynayıb-qarışması, anasının isti ocaqda
bişirdiyi yeməklər sanki onu kəndə çekir. Hətta
o, yuxusunda da tez-tez gözəl təbiətli kəndini
görür.

Kəndimiz yuxuma girmişdi dünən,
Durur yollar eynən, cığırlar eynən.

İslam Sadığın lal və nəcib hislərlə yoğ-
rulmuş sevgi şeirləri həzin bir duyğu ilə qələmə
alınıb. Bu şeirlər qəlbdən, ürəkdən gəlir. Sanki
şair bu həyatı yaşayır. Bəzən şikayət, bəzən
sevgi dolu misralar.

Şair “Yaldaq oğlanları sevmeyin, qızlar”
şəirində qızlarımızı oğlanların şirin dilinə al-
danmamağa, gözüəcəq olmağa çağırır. Sevgi
şeirlərində şair çox səmimidir. Bu şeirlərdə
insanın əxlaqi, həyata baxışı, arzuları əks
olunur.

İslam Sadıq biz oxucularda nəcib hislər
oyadır, gəncliyi el üçün, vətən üçün xeyirxah
işlərə, saf əməllərə səsləyir.

Zəhra RƏSULZADƏ
*Bakı Avrasiya Universiteti, filologiya
fakültəsinin III kurs tələbəsi*

TANIDIĞIM GÖZƏL İNSAN VƏ GÖZƏL ŞAIR

16 oktyabr 1953 cü ildə Tovuz rayonunun Samanlıq kəndində bir uşaq doğulur. Ədəbiyyat və incəsənətimizin, siyasi və içtimai həyatımızın bugünkü tanınmış nümayəndəsi olan şair İSLAM SADIQ! İlk baxışda səma ulduzları bir birinə oxşar kimi nəzərə çarpır. Sanki onların hamısı körpə uşaqlar tək eyni təbəssümlə gülümsəyir. Əslində isə ulduzlar arasında milyon, bəlkə də daha çox kilometrlərlə uzaqlıq, birinin digərinə bənzəməyən tərcüməyi-hali vardır.

Abid Tahirli belə qeyd edir: "Poeziyadan söz düşmüşkən qeyd edək ki, "Ulduz" jurnalı ötən nömrəsində şifahi ədəbi nümunələrə də yer ayırmışdır. İstedadlı şair-publisist, pedaqoq İslam Sadığın "Ulduz"un baş redaktoru Qulu Ağsəsə ünvanlaşdırılmış məktubdan məlum olur ki, müəllim tələbələrinə bölgələrdən şifahi ədəbi nümunələri toplamaq tapşırığı vermiş və tələbə İlkin Elsəvəroğlu da tətil zamanı Cəlilabadın Ləzran kəndindən atalar sözlərini, bayatları və holavarları toplamışdır. Təqdirəlayiqdir ki, İslam Sadıq tələbəsinin həmin örnəkləri necə topladığı haqqında yazdığı məqaləsini şifahi ədəbi nümunələri ilə birlikdə jurnala təqdim etmişdir."

Şair İslam Sadıq böyük insandır. Tanrı əsl insana xas olan gözəl cəhətlərin heç birini ondan əsirgəməmişdir. Sevimli Peyğəmbərimiz Həzrəti Məhəmməd buyurmuşdur ki, xasiyyəti gözəl insanlar Allahın yaxın bəndələridir. İslam müəllim tanıldığı, rast gəldiyi bütün insanları məhəbbətlə, səmimiyyətlə qarşılıyor, onlara böyük qayğı və diqqət göstərir. Necə ki, sentyabr ayından bizə məhəbbətlə və səmiyyətlə yanaşır.

İslam Sadıq: "Şair heç kimin görmədiyini görüb, duymadığını duyub şeir yazdığını kimi, iqtisadçı da iqtisadiyyatda heç kimin görmədiyini görüb, duymadığını duyub proqnozlar verməyi bacarmalıdır.." sözləri bir daha onun necə dahi şəxsiyyət olduğunu sübut edir.

İslam Sadıq 20-dən çox kitab və 500-ə qədər elmi-publisistik məqalənin müəllifidir. Onun ən çox sevdiyim şeir kitablarından olan "Ocağı közündən tanı'yıram" adlı kitabından söz açmaq istərdim. Bu kitaba Vaqif Yusifli öz söz yazmışdır. İslam müəllimlə olan dialoqum hələ də yadimdadır. Mən müəllimə həmin kitabdakı "Üzün məndən niyə döndü" şeirini kimə yazdığını soruşanda müəllim güлə-gülə "...Hər şeyi həmişə demək olmur"-deyə cavab vermişdi. Yeri gəlmışkən bunu da qeyd edim ki, əziz müəllimimin bu sözlərini heç vaxt unutmaram. Mən həmişəki kimi İslam müəllimin dərsində 2-ci sirada oturmuşdum. Uşaqlar müəllimə imtahanın yaxınlaşdığını deyəndə, müəllim mənə tərəf gəldi və "Tovuzlu balası, üzümüzü qara çıxarma, Tovuzlu balası yaxşı

oxumalıdır" dedi və bir daha tələbə yoldaşlarının suallarını cavablandırımağa başladı.

Qayıdaq müəllimin kitabına. Mən o kitabı oxuduqça həqiqətən müəllimimin bu şeirləri hansı hissərlə yazdığını bir daha anlamağa çalışır, hər bir misranın altındakı dərin mənaları anlamağa cəhd edirəm. Əminəm ki, İslam müəllim də belə düşünər. Kitabda hər şeirin öz mənası, hər mənanın altında yatan sirlər var. Bəlkə gələcəkdə mən də bu sirlərin qifilini açıb xəzinəyə vara bilərəm. İndi isə kitabdan bir nümunə vermək istəyirəm. Yuxarıda da qeyd etdiyim kimi, kitabdakı şeirlərin hər birinin özünəməxsus gözəlliyi var. Bilmirəm nədəndir, bəlkə də kimə yazıldığı haqqında sualıma cavab ala bilmədiyim, ürəyimdə xal qaldığı üçündür. Amma mənim kitabda ən çox sevdiyim şeir "Üzün məndən niyə döndü" şeiridir. Bəlkə də səbəbi bu deyil, çünki mən 10-cu sinifdə oxuyarkən "Keçəl Həmzənin qıratı qaçırması" qolunda Korogluğun Nigar xanıma söylədiyi şeiri də çox bəyənmişdim, yəni səbəbi əvvəllərə də dayana bilər.

*Ay könlümün yarı niyar,
Üzün məndən niyə döndü
Belə sevməz yarını yar,
Üzün məndən niyə döndü ?*

*Bizi qoşa görən oldu,
Sırrımızı verən oldu.
Aramıza girən oldu,
Üzün məndən niyə döndü?*

*Niyə susub deynən dilin ?
İslam sadıq deyən dilin.
Daşa dönüb eynən dilin,
Üzün məndən niyə döndü ?*

Mən İslam müəllimlə fəxr edirəm. Hətta özümü çox şanslı hesab edirəm ki, belə mötəbər, hörmətli, səmimi, canıyanan bir müəllim mənə dərs deyir və mən belə bir insanı, şəxsiyyəti tanıyıram.

Rəfiqə TƏHMƏZOVA
*Bakı Avrasiya Universiteti
Filologiya fakültəsinin III kurs tələbəsi*

YAĞIŞ HAVASI

Elə ki, tutulur göylərin üzü,
Qara buludların davası düşür.
Elə kövrəlirəm, ay aşiq, düzü,
Könlümə bir yağış havası düşür.

Hamıdan qaçıram – tanışdan, dostdan,..
Hər şeydən bezirəm – toylardan, yasdan,..
Ay ana, yanında heç sən də yoxsan,
Könlümə nənəmin yaxması düşür.

... Yiğış, qalan ömrüm, gedirik, yiğış,
Olsun bu yolculuq – kəndə qayıdış,
Bir pəncərə olsun, bir mən, bir yağış,
Könlümə babamın daxması düşür.

YÜYÜRMƏK İSTƏDİM

Yuxuma gəlmişdi dağlar bu gecə,
Yuxuma gəlmişdi uşaqlığım da.
Gördüm ki, bulaqlar oxuyur necə,
Məni ovundursun kövrək çağımıda.

...Ot basan ciğirlər – sıniq xətt kimi;
Qayalar bir azca mamır bağlayıb.
Gördüm ki, yenə də duman çəhlimi
Dərənin çayını tutub, saxlayıb...

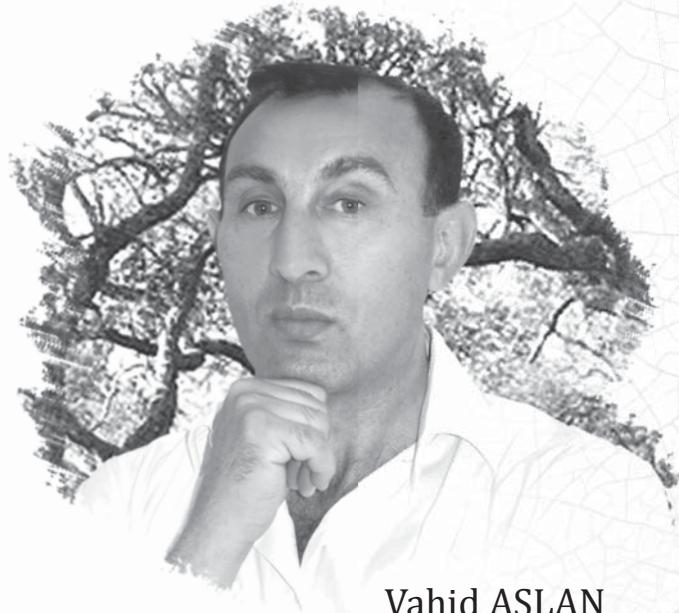
Gördüm dağ döşünün quzularını,
Zirvəyə yürüən bir uşağı da.
Gördüm bu uşağın arzularını,
Gördüm göy üzüylə danışmağı da...

Yüyürmək istədim mən də zirvəyə,
Gördüm ki, "dərələr" qolumdan çekir;
Qışqırdım dəlitək – a dağlar! – deyə:
Səsimdən qayalar diksinmədi ki...

ŞAİR ÜRƏYİ

... Elə ki, yer üzü dar gələr ona,
Oxuyar, dilini göylər anlayar;
Baxıb adamların soyuqluğuna,
Söz-söz, misra-misra alışar, yanar.

Sevmək öyrədəmməz daşa, divara,
Darıxar, təklənər, sınar nəgməsi;
Divar adamlara, daş adamlara
Dəyib çıliklənər səsi, nəfəsi...

Vahid ASLAN

Görər adamların yixildığını
Bu qədər nifrətin, kinin içində.
Görər ki, nə qədər günahlar, ahlar
Gizlənib imanın, dinin içində.

... Çırpinar göylərdə qanad çalmağa,
Misralar uçuşar lələklər kimi.
Uçub Tanrısına qovuşmaq istər,
Sözdən qanadlanan mələklər kimi.

Bil ki, quş kimidi şair ürəyi,
Azadlıq istəyər, qəfəsi sevməz.
Laylası həzindi, nəgməsi kövrək,
Həmdəmi yoxdusa, danışmaz, dinməz.

XƏSTƏXANADA YAZILAN ŞEİR

Ayrı cür görünür yazın gəlişi,
Quzum, xəstəxana pəncərəsindən.
Yanına sevdiyin qızın gəlişi
Onsuz da bilinir ayaq səsindən;

Dərman qoxusunu qovur otaqdan,
Gözünün kədəri, saçının ətri;
Öldürür bir sual məni bayaqdan:
- Axı neylədim ki mən səndən ötrü...

Axı nə biləydim, hardan biləydim
Xəstədi gözünü sevən ürəyim.
Səni tapmamışdan gərək oləydim,
A mənim olanım, varım, gərəyim.

... Soyuq xəstəxana divarlarını,
Tale qismətitək yozmaq olarmı?
Görən, ürəyimin ağrılarını
Sənin ayağına yazmaq olarmı?..

ÖMRÜN SÖZ YARPAQLARI

Mübarək Sözün işığında yol gedənlər çoxdur. Bəzən adama elə gəlir ki, daha deyiləsi yeni söz qalmayıb, bütün mövzularda hər şey deyilib və yazılıb. Ancaq insan təfəkkürünün və düşüncəsinin sərhədləri nəhayətsizdir. Dünyanın, təbiətin, cəmiyyətin saysız-hesabsız görüntüsü mövcuddur və bu vizuallığı usaqdan tutmuş, qocayadək hər kəs özünəxas rakursdan qəbul edir. Şairlər bu görüntüləri, bu mövcudluğunu poetik duyumla ifadə edirlər.

Böyük Yaradanın təkrarsız möcüzələrindən ən mükəmməli sözdür. Söz həm də dünyanın əşrəfi sayılan insanın əşrəfidir. Ulu Tanrı sözü belə şərafətləndirib. Bu fikrin fəlsəfi mətləbini açmaga ehtiyac yoxdur, çünki müqəddəs "Qurani-Kərim" bütün mətləblərə ən kamil cavabdır.

Söz həm də güzgündür. Fikirlərin, duyguların, düşüncələrin güzgüsü. Bu ilahi güzgü xeyirxah və nəcib əməlləri, qəhrəmanlıqları, yurd, vətən sevgisini, həmçinin mayasında Allah işığı olan bütün sevgiləri, gözəllikləri öz mübarək üzündə əks etdirir. Müqəddəs sözün saf çeşməsindən içənlər o insanlardır ki, onların alın yazısından ulu Yaradanın təbəssümü boylanır.

Ulu sözə könül bağlayan qələm adamlarından biri də Azərbaycan Yazarlar Birliyinin üzvü, Prezident mükafatçısı, dörd poetik toplunun müəllifi şair Damət Salmanoğludır. Yurdumuzun əsrarəngiz guşələrindən olan qədim Masallı torpağında dünyaya göz açıb. Öz məzmunu ilə seçilən maraqlı və mənali bir həyat yolu keçib. Onun şeirlərinin əsas mövzusu uca peyğəmbərimizin (s.s.) "Vətəni sevmək imandandır" kəlamından su içib. Damətin şeirlərində yurd, vətən, doğma ocağa bağlılıq hissi məxsusi poetika ilə səciyyələnir. Milli-mənəvi dəyərlərin, el-oba sevgisinin, övlad, valideyn məhəbbətinin, ləyaqət və insanpərvərlik duyğularının bədii tərənnümü onun poetik nümunələrində səmimi bir kaloritdə öz ifadəsini tapır. Onun şeirlərində uca Allaha, islam dininə, müqəddəslərə dərin sevginin tərənnümü ilə yanaşı, xeyirxahlıq, həssaslıq və qayğıkeşlik ruhunun təbliği, sadə insanların arzu, istək və amallarının gerçəkləşməsi kontekstində bu amillərin rolunun böyüklüyü də səciyyəvi xarakter daşıyır.

Gənc yaşlarından ədəbi-bədii yaradıcılığa maraq göstərən Damət Salmanoğluun qələm təcrübələrinin tarixi xronikası onun püxtə-

ləşməyə can atmasından, getdikcə buna nail olmasından soraq verir. Əlbəttə, uğurlu yaradıcılıq prosesi üçün peşəkarlıqla yanaşı, şair ovqatının “sarı sim”də gəzisməsi də vacib şərtlər sırasındadır. Bu mənada da Damət öz yaradıcılıq yolunda bu önəmlı şərtə diqqət yetirir, yəni könlünə yatan, onu həyəcanlandıran mövzuları, hadisələri qəlbinin poetik işığında təqdim edir.

Damət Salmanoğlu vətən sevdalı şairdir. Doğma Azərbaycanımızın gözəlliklərini, sərvətini, əzəmətini vəsf etməkdən yorulmur. “Azərbaycanım” şeiri də bu baxımdan səciyyəvidir.

Baxıram dənizə, deyirəm, Allah,
Yurduma nə gözəl nemət vermisən.
Sevincdən sinəmdə qəlpələnir ah,
Uca dərgahından sərvət vermisən...

Poeziya aləmində elə şairlər var ki, onların bədii qüdrəti, istedadının gücü mürəkkəb poetik obrazlar silsiləsində deyil. Onların poetik ruhunun mayası folklor zənginliyindən qaynaqlanaraq, insanın arzusunu, ümidi, kədərini, sevincini, bütövlükdə mənəvi aləmini aydın, rəvan və özünəməxsus səmimiyyətlə əks etməsindədir. Bu aspektdə özünü doğruldan, yaradıcılığının təbii, səmimi və ahəngdar ovqatı ilə oxucu marağının qazanan vətənpərvər və səmimi şairdir Damət Salmanoğlu.

Damət Salmanığının şeirləri gerçəkliliklə, reallıqla yanaşı, həm də ilahi məqamlarla, mənəvi dəyərlərlə bağlıdır. Bu poetik nümunələrdə həyatın səsi, zamanın nəfəsi, insanın daxili aləminə, ürəyinə nüfuz edən insan işığı duyulur. Şeirlərdə həqiqət duygusu, haqq-ədalət yanğısı, heyranlıq hissi bədii düşüncənin başlıca məzmununa çevrilir. “Həyat bir imtahan imis” şeirləndə şairin “həyat”, “ölüm” nəsnələri haqqında bədii-fəlsəfi düşüncələrinin poetik inikasını görürük.

Damətin şeirlərində elə bir xüsusiyyət vardır ki, onu digər qələm sahiblərindən fərqləndirə bilir. Bu cəhəti şərtləndirən amil geniş və dərin mənada sadəlikdi və bu məxsusi sadəlik onun yaradıcılığının mühüm aspek-

tidir. Şairin poetik təfəkkürü bədii-ictimai mənanı aydın, səmimi və sadə formada ifadə etdiyinə görə onun şeirlərindəki forma sadəliyi, yəni ənənəvi xalq ruhuna bağlılıq bədii nümunələrin poetik təsirini qüvvətləndirir.

Şairin şeirlərində iman ətri, halallıq qoxusu duyulur. Onun qəlbindəki Tanrı sevgisi dərin bir fəlsəfi özünədərk hadisəsidir.

“İlahinin həqiqəti” şeirləndə şairin müdrik həyat fəlsəfəsinə bələdliyinin şahidi oluruq.

Körpələr dil açır “inqə” səsiylə,
Görəsən, nədir bu sözün hikməti?!
Mələklər yazırlar öz əlləriylə
Hər körpə alnına tale, qisməti.

Bu misralarda böyük islam fəlsəfəsinin bədii-fəlsəfi mahiyyəti ehtiva olunur. Bu şeirlər bədii ümumiləşdirməsi qəlibi iman dolu bir şairin müdrik düşüncələrinin sevgi ətirli inamıdır.

Haqqın bayraqına döndərdin, Allah,
Sənin dərgahına qalxan əlləri.
Fələklər heç zaman endirə bilməz
Bu nizə əlləri, qalxan əlləri.

Damət Salmanığının şeirlərində ictimai, mənəvi, əxlaqi tamlıq və halallıq, pak sevgi, məhəbbət, yurdsevərlik, təbiət mövzusu geniş yer tutur və onun bədii-estetik məfkurəsinin formallaşmasında əhəmiyyət kəsb edir. Bu şeirlərin səciyyəvi cəhətlərindən biri də onların müasirliyidir, yəni şair müasir həyatın təzadalarını, onun insanlara səadət bəxş edən məqamlarını və eyni zamanda insanları əzab məngənəsində sixan anları bədii məzmunda ehtiva edərək, onu yeni məna çalarları ilə zənginləşdirməyə çalışır.

Balayar SADIQ

Xəyalə SEVİL
Sənra...

AYRILIQ ŞƏKLİYƏM

Havalarda soyuq davranışın menlə,
Aramızda payız giribdi, nədi?
Bir az axşam, bir az sənən işıqlar,
Hər şey bir az ayrılıq dinindədi.

Pəncərəmə bir topa külək dəyir,
Göyün səsi düşür yerin üstünə.
Əllərimi ürəyimə tuturam,
Bu soyuqda qızınıram istinə.

Yağış yağır, yolları su aparır,
Bekara dayanıb çətir ağaclar.
Ayrılıq şəkliyəm, xatırə kimi
Məni pəncərəmdə çəkir ağaclar.

ÇÖLDƏ BAHAR FƏSLİDİ

Çöldə bahar fəslidi,
İcimizdə yenə qış.
Əllərim yenə soyuq...
Əllərim uzaq tanış.

“Qayıdaq” deyirsən,
Hara qayıdaq?
Yolumuz, izimiz
Hayanda qaldı?
Hanı o istilik,
Doğmalıq hanı?
Qaldı,
Ötən ilin mayında qaldı.

Sən, yəqin, bilməzsən,
Mən səndən betər
Üzüdönmüş vəfasızın biriyəm.
Eh! Mən ki bilirəm,
Sən məndən betər...
Sevgi kimi ürəyində ölmüşəm,
Qadın kimi gözlərində diriyəm.

Mən üzünü gec gördüyüüm
Dostları da unuduram,
Yadları da unuduram.
Çoxdandı görmürəm səni,
Eh... Səni də...
Ümidvaram.

GÖRÜRSƏNMİ, İLAHİ?

Görürsənmə, İlahi
Mən də həvəsdən düşdüm.
Yixildim öz içimə,
Bir uca səsdən düşdüm.

Görürsənmə, İlahi,
Mən də hamı kimiyəm.
Şirin xatırələrin
Acı tamı kimiyəm.

Görürsənmə, İlahi
Səsin-səmirim çıxmır.
Çatmırı dualarım?
Niyə bəs əmrəm çıxmır?

Sən indi taxtdan düşən
Hökmdarımsan mənim.
Yerini yerdən salmaram,
Gözüm üstə yerin var,
Kimsəsizim, vətənim.

HƏR ŞEY SUSDUĞUM KİMİDİ

Yenə yadımdan çıxırsan,
Yenə unuduram səni.
İsladıram gözlərimdə,
Sonra quruduram səni.

Dünyanın harasındayam
Hansı bucaq, hansı tindi?
Bu gün unuduramsa, bəs,
Dünən unutduğum kimdi.

Gedəndə səndən gedirəm,
Qayıdanda yolum sənə.
Mənə necə uzaq oldun,
Necə uzaq olum sənə?

Önümədə qadın qüruru,
Əlim gözümün yasında...
Hər şeyi deyə bilmirəm,
Hər şey susduğum kimidi.

İLAHİ, O NECƏ UNUTMAĞIYDI?

Tanımirdim göz yaşını onda heç,
Ürəyim də, gözlərim də sağydı.
Bütün dünya bələnmişdi xoş ətrə,
Bütün günlər ağ buluddan ağıydi.
Qəfil bir gün sevdı, atdı, unutdu,
İlahi, o necə unutmağıydi?!
İlahi, sən axı, bilirdin axı
Bu eşqin axırı necə olacaq,
İtəcək gözümüzün ağrı-qarası,
Günün gündüz vaxtı gecə olacaq...
Sən niyə demədin, niyə demədin,
Dağlar çəkiləcək, köksünə dağlar...
Sənə diri-dirə məzar olacaq
Bu soyuq divarlar, soyuq otaqlar...
Sən niyə demədin axı, İlahi,
Ayrılıq sonunda tapır hər kəsi.
O çıxdan ölübüdü, bəs niyə sağdı
Onun pəncərəyə düşən kölgəsi?
İlahi, o necə unutdu məni,
Hansı nağıllarla uyutdu məni?..
Bir də baş vurmağa xatirələrə,
Özün bilirsən ki, həvəsim çatmır.
İlahi, o necə unutdu məni;
İlahi, İlahi nəfəsim çatmır...
Yağışdan sonraki göy qurşağıydi...
O axı könlümün öz uşağıydi...
İlahi, o necə unutdu məni,
İlahi, o necə unutmağıydi...

KÜSKÜNLÜK

Nə aldım?
Nə qoydum?
Qalan nə oldu?
Bu boyda məhəbbət
Hədərə getdi.
Gözümdə bir damcı
Yaş saxlamışdım,
O da ötən payız
Kədərə getdi.
Getdi...
Elə bir zamanda getdi.
Getdi...
Olan-qalan inam da getdi.

Amma söz vermişəm
Dosta, tanışa.
Nəbadə... Nəbadə,
Dil susan yerdə
Ürəyim zəhrimar sözə qarışa.
Hırsımı, kinimi ayağım altda
Qoyub böyümüşəm,
Xəbərləri yox.
Mən elə küsmüşəm,
Elə küsmüşəm...
Elə küsmüşəm ki,
Bir təhəri yox...

ÖMÜR İNTİHAR YERİDİ

İndi bir əl gözləyirəm,
Bəlkə, əllərim boy ata.
Yeri qoydum ayağımın altına,
Sənə çatım, göy ata.
İçimdə yüz yaşlı qarı,
Üzümün uşaq vaxtı.
Hələ...
Hələ arzuların sağ vaxtı.
Ömür ki var,
Ömür intihar yeridi.
Bir az dolanmağa
Hava saxlayıb mənə.
Torpaq da anam kimidi,
Sağ olsun,
Bir qucaqlıq
Yuva saxlayıb mənə.

SƏN BİRCƏ MƏNİ UNUTMA

Sən bircə məni unutma,
Qalan hər şey düzələr.

Keçib gedər aramızdan
Bu soyuq havalar da.
Bu ərköyün küsmələr,
Bu şıltaq davalar da.

Sözlərim axşamtərəfi,
Sözlərim səhərdi mənim.
Niyə küskün dayanmışan,
Gözlərinin dərdi mənim.

Sən keçdiyin gündüzlərin
Gecəsi nurlu olar.
Eh... Məni də qınama,
Qadın qürurlu olar.

Yenə gülümşər saçlarım,
Barmaqların düzülər.
Sən bircə unutma məni,
Qalan hər şey düzələr.

SİNƏMIN ALTINDA SAATDI ÜRƏK

Sinəmin altında saatdi ürək,
Döyüñür... Döyüñür... Vaxtı çağırır.
Ömrün yarısına qurub yatıram,
Günəşin yuxudan oyanan vaxtı
Bir başı qapazlı baxtı çağırır.

İlahi, İlahi, səndən geriyə
Dünya – bu möhtəşəm əl işi qaldı.
Mənim yaddaşında bu günə kimi
Gəlişin qalmadı, gedişin qaldı.

Sən də asanına qaçası oldun...
Nə qapın var, nə pəncərən.
Qapıdan qovasan, bacadan gəlim,
Susam, duymayasan, ucadan gəlim.
Əlim dizlərimə yixilib qalıb,
Əlimi dizimə açası oldum.

Sinəmin altında saatdi ürək,
Ömrün yarısına qurub yatıram.
Ən təmiz hisləri qəbahət kimi,
Hər gecə başıma vurub yatıram.

YENƏ DARIXDIM

Uzaqdan...
Uzaqdan baxıb keçənlər,
Bir addım yaxına kim gələ bilər.
Lap uşaq olanda dediyim kimi:
“Gözümü yumuram, axtarın məni”.
Harda gizlənmişəm, kim bilə bilər?

Ucadan...
Ən qalın səslə susuram.
İçimdə bir yiğin
Kəslə susuram.
Dilimə, dışımə dəyən sözləri
Demirəm,
Lap elə qəsdlə susuram.

Diksindim içimdə ayaq səsindən,
Çıxardım könlümü hədəqəsindən.
Neyimə lazımdı pay umdum axı
Onun ürəyinin sədəqəsindən?

Yığdım,
Ağlımı da başıma yığdım.
Yixdim,
Ürəyimi qarşıma yixdim.
Nə ki var danladım sevməsin deyə.
Sonra...
Sonra nə olsun ki,
Yenə darixdim.

*Drəstlən
Şahverdiyev*

ISNN 0134-522
İNDEKS AZ 1000 2 AZN